

ԻՈՒՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ
ԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵՄՆ
ՀԱՅՈՉ
ՆՐՈՒՍԱԳԷՄԻ

ԾԻՒՍԵՐԻ

ԹԻՒ

1979

ՄԻՈՆ

ԾԳ. ՏԱՐԻ-ՆՈՐ ԶՐԶԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ ԵՐՈՒՍԱԴԷՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

1979

Սեպտեմբեր — Հոկտեմբեր

Թիւ 9 - 10

1979

September — October

No. 9 - 10

SION

VOL. 53

A MONTHLY OF RELIGION, LITERATURE AND PHILOLOGY
OFFICIAL PUBLICATION OF THE ARMENIAN PATRIARCHATE, JERUSALEM

Proprietor: His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem

St. James Press
Jerusalem

digitised by

A.R.A.R.@

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ա Կ Ա Ն Դ Ա Ս Ը

«Սիոն»-ի անցեալ Խմբագրականով մատնանշեցինք այլափոխում մը Հայ Եկեղեցիին և անոր ծառայող հայ եկեղեցականութեան նկարագրին մէջ և յատկանշեցինք զայն աւելաբնականացում բացատրութեամբ:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի օրէն, երբ քրիստոնէութիւնը լուսաւորեց ազգային մեր նկարագիրը նոր, իւրայատուկ մշակոյթի մը լոյսով, երբ նոր կրօնքը խորացուց հայկականութեան ներգզացումը աստուածաշնչական հեռանկարներով, Ազգ և Կրօն ընդխառնուեցան մեր գիտակցութեան մէջ, նոյնանալու չափ: Այդ ընդխառնումը եղաւ զլիսաւոր յատկանիշը մեր Եկեղեցիին և ազգային պատմութեան:

Այսօր, մեր Եկեղեցիի կեանքը կառավարող հայեր կան, որոնք պատ կը բարձրացնեն Ազգ և Կրօն յասկացողութիւններու միջև, հաւատալով որ ազգութեան զգացումը կրնայ ապրիլ և վերապրիլ, եթէ պարպուի կրօնական իր խորութենէն և տեսիլքէն: Աշխարհականացումի մտայնութիւնն է ան, որ ապակրօն ազգայնականութեան մը կը հաւատայ և կ'ուզէ հաւատացնել թէ մեր Եկեղեցիին զլիսաւոր առաքելութիւնն է ազգային ծառայութիւնը, նոյնիսկ պարւտած կրօնական իր հաւատքէն:

Կրօնքը կրնայ ապրիլ առանց ազգութեան, ազգութիւն մը չի՛ կրնար ապրիլ առանց կրօնքի: Առանց կրօնքի, մեր հայրերու կառուցած հայապաց տաճարները, ուր ճգնաժ և աղօթած են «վասն փրկութեան ազգին հայոց», կ'ըլլան «պատմական մոմիւնտներ»: Առանց կրօնքի, մեր տաճարները կը դադրին ըլլալէ ուխտավայրեր, ուր մեր ժողովուրդը Աստուծոյ կապած է իր պատմութիւնը, ըլլալու համար անխօս քարեր: Առանց կրօնքի, մեր տաճարներէն բարձրացող շարականները և «սրտի խորերէն Աստուծոյ հետ խօսքը» կը դադրին ըլլալէ աղօթք, ըլլալու համար միջնադարեան երգ: Առանց կրօնքի, մեր վանքերու սրբազան քարերը կը դադրին ուխտի սեղաններ ըլլալէ մեր ժողովուրդին համար, ըլլալու համար փլատակները անցեալ հէքեաթի մը: Վերջապէս, առանց կրօնքի, օտարացումի ճամբաներուն վրայ կը կորսուի մեր յոյսը՝ իրականացնելու օր մը մեր մեծ երազը: Վերամիանալու մեր որբացած հողերուն վրայ իբրև մէկ ժողովուրդ, մէկ լեզու, մէկ մշակոյթ, իբրև շարունակութիւնը մեր հայրերու աստուածադրոշմ ժառանգութեան և պատմութեան:

Հայ հողին վրայ կառուցած իր տաճարներուն նման փառաւոր, Եկեղեցին ստեղծեց բարոյական սկզբունքներու կառոյց մը հայ ժողովուրդի գիտակցութեան մէջ, որ ոչ մէկ օրինադիրքով կրնայ փոխարինուիլ այսօրուան աշխարհին

մէջ, Եկեղեցիէն ներս, օրինազանցուով մեղանշում է Աստուծոյ դէմ, որովհետեւ պատուիրանը աստուածային Այլով է զրուած քրիստոնեայ խիղճի տախտակին վրայ, Աշխարհականացած հասկացողութեամբ, պարտագոնացութիւնը յանցագործութիւն է փոփոխական օրէնքի մը դէմ, մարդոց գրիչով բանաձևուած, Մեղքի և յանցանքի պատիժներն ալ տարբեր են իրենց ընութեամբ. մին՝ հոգևոր զրկանք մըն է, միւսը՝ նիւթական: Երբ կը բանանք ի՞նչ կանոնադիրքը և կը կարգանք Եկեղեցւոյ հայրապետներու սահմանած կանոնները, հոն պատիժներուն մէծ մասը սահմանուած է հետեւեալ բառերով. «(մեղաւորը) տասներինգ (կամ աւելի կամ պակաս) տարիներ պիտի կանգնի ունկնդիրներուն հետ, հինգ տարիներ պիտի անցնէ ապաշխարողներուն հետ, որմէ վերջ պիտի մտնէ Եկեղեցի, նուէրներով և ուղորմութեամբ պիտի ստանայ հաղորդութիւնը օրինաւոր կերպով...»:

Քրիստոնէական համայնքին պատկանող հաւատացեալին մեծագոյն պատիժն էր կարողել հաղորդութենէ, այսինքն Քրիստոսի Մարմինի և Արեան պատկանելութենէն: Անդամ ըլլալ Եկեղեցիին նշանակած է ամբողջական հաղորդութեան մէջ ըլլալ անոր ողորդ, աւանդութեան, կրօնական և խորհրդաւոր կեանքին, հաւատալ անոր աւանդած ճշմարտութեան, մասնակցիլ անոր տօներուն և աղօթքներուն, յարգել երկնուսոյց օրէնքներն ու կանոնները, պատկանիլ սուրբերու այն համայնքին, որուն մարմինի անդամները ամբողջական մասնակցութեամբ մը կ'ապրին «յարբայութիւն Որդւոյ իւրոյ սիրելւոյ», որովհետեւ «Ան է Եկեղեցիի մարմինին գլուխը» (Կող., Ա. 18):

Մեր հայերու հաստատած հարսնացեալ Սուրբ Եկեղեցիին Քրիստոսի «խոստացուած» այն համայնքն է, որ կ'ապահովէ աստուածային Խօսքին և Հոգիին ներկայութիւնը մեր մէջ, հայ ժողովուրդը ամբողջութեամբ տանելու համար Աստուծոյ որդեգրութեան:

Ո՞վ կրնայ բացատրել այսօր թէ ի՞նչ կը հասկնանք «Եկեղեցւոյ անդամ» բացատրութեամբ: Ո՞վ կրնայ սահմանել անդամակցութեան պայմանը, երբ հարցը կը վերաբերի մեր Եկեղեցիին: Ո՞վ է անդամ Հայ Եկեղեցիին. ժամին ստուերոտ անկիւնը աղօթող մամիկը թէ ազգային տուրք վճարող տիկինը, ամէն առաւօտ խաչակնքողը և խորանին առջև մոմ վառող արհեստաւորը թէ իր տան մէջ նստած ազգային ջոյը, Փարիզի Եկեղեցին յաճախող հաւատացեալը թէ Association Culturelleի անդամը, բարեպաշտ հաւատացեալը թէ օրինապահ ազգայինը, մէկ խօսքով՝ իրական քրիստոնեան թէ մեր Եկեղեցիի ազգային դերը շահագործողը:

Կաթողիկոսական ընտրութիւններու կամ ազգային-եկեղեցական ժողովներու յոյուած պատգամաւորները, որոնք կ'ընտրուին Կանոնադրութեան մը համաձայն, ուր ձայները կը հաշուուին 5,000 կամ 10,000ով իւրաքանչիւր պատգամաւորի համար, ինչպիսի՞ սկզբունքներով կ'որոշեն Հայ Եկեղեցւոյ անդամը ոչ-անդամէն, Կան տեղեր, ուր կը բաւէ հայ ըլլալ նկատուելու համար Հայ Եկեղեցիի անդամ: Ուրիշ տեղեր, տրատու և որոշ եկեղեցիի մը անդամավճար տուողն է անդամը: Հաւատքը և հայկական նկարագիրը ոչ մէկ նափանիչ են այլևս:

Եկեղեցիին ծոցէն ծնած է հայկական նկարագիրը և մեզ զատորոշող առաքինութիւնները՝ խորքը պիտի կազմեն մեր ինքնութեան, եթէ զիտնանք պահել զանոնք ուղիւ զիծին մէջ աւանդութիւններուն, որոնք մեր ազգային ժառանգութիւնը եղան դարէ ի դար:

Եկեղեցիին ստեղծած բարոյական սկզբունքներու կառույցէն ծնաւ հայկական նկարագիրը, սքանչելի գաւազն հայ ընտանիքի սրբութեան և հայ մօր անփոխարինելի սիրտին: Վաղարշապատ, Դուին, Պարտաւ կամ Սիւ հաւաքուած եկեղեցական հայրերու բանաձևած օրէնքները եղան բարոյական այն անխորտակելի պարիսպները, որոնք նուիրական սրբութեան մը բարձունքին վրայ պահեցին հայ մայրը, իր ամօթխածութեան, աստուածավախութեան և պատուախնդրութեան առաքինութիւններով, որոնք ամէն հայ օճախ լեցուցին խնկաբոյր գեղեցկութեամբ:

Նոր չէ՝ հարցումը, զոր այսօրուան երիտասարդ մտաւորականները կ'ուզեն յաճախ հայ հոգևորականին. «Ծի՜շդ է մօրս ըսածը թէ մեր ժողովուրդը ջարդուեցաւ իր կրօնքին պատճառով»: Եւրոպայի կամ Ամերիկայի ազատութիւններուն մէջ հասակ նետած հայ երիտասարդին համար, անհասկնալի է այլևս կապը հաւատքին և ազգային առաքինութիւններուն, որոնց անվթարութեան և պահպանումին համար զոհուեցան անհամար հայուհիներ, մարտիրոսութեան ճամբաներուն վրայ: Անհասկնալի է կապը, որովհետեւ խախտած է սքանչելի կառույցը բարոյական սկզբունքներուն, որոնք դրոշմեցին հայ հոգին միլիոնութեան աւազանէն մինչև ամուսնութեան պսակը և ուրը պահեցին ազգային նկարագիրը, Հայ Եկեղեցիէն կեանք առած աւանդութիւններու և մտայնութեան կենսունակ պահպանութեամբ: Անտարակոյս որ մեր ժողովուրդը իր արիւնով վճարեց զինը իր հաւատքին, որովհետեւ չուզեց դաւաճանել հոգեկան այն արժէքներուն, որոնք Աստուծոյ Աշով գրուած էին իր զիտակցութեան խորքին վրայ:

Այսօր, երբ, ինչպէս իր հոգէն, հայը կարուած է նաև իր սովորութիւններէն, որոնք հաւատքի բոյրով կը լեցնէին իր բնակարանը և նկարագիրը, ան կը նայի իր Եկեղեցիին հարցականներով լեցուն աչքերով. բացատրութիւններ կ'որոնէ մեծագոյն հարցականին. ո՞ւր է կտրուած օղակը շղթային որ այլևս չի՛ կապեր զմեզ՝ մենք մեզի հետ:

Այս հարցը դրուած պիտի չլլար անշուշտ եթէ կտրուած չլլայինք մեր հոգէն և անոր մէջ արմատ նետած սրբազան աւանդութիւններէն, մեր մշակութէն: Հոգեպէս և մարմնապէս ապրելու ոճ մը ունէր մեր ժողովուրդը իր հայրենի հողին վրայ: Ամէն ինչ հարազատ էր իրեն: Այսօր հայ հոգին բաժան բաժան եղած է, որովհետեւ օտար ժողովուրդներու մշակոյթը այլասեռած է իր զգացականութիւնը, մտածելու և դատելու եղանակը, ապրելու ոճը և հայկական հարցերու նկատմամբ հետաքրքրութեան իր ձևն իսկ: Հայ կը զգայ ինքզինք, սակայն տարբեր՝ միևս երկրին մէջ ապրող հայէն. Ամերիկահայը մարդկային տարբեր կերպար մըն է Ֆրանսահայէն կամ Լիբանանահայէն, Թրքահայը տարբեր է Եգիպտահայէն, իր բարքերով, լեզուով, ոճով, նոյնիսկ մայրենի լեզուն հնչելու իր եղանակով: Տարբեր ցեղախումբերու պատկանող հայերու զանգուածներ կան այսօր աշխարհացրիւ, որոնց պիտի պակսի հասարակաց են-

թահող մը, եթէ եկեղեցին չվերսկոչէ ինքզինք աւանդական իր կոչումին՝ հայ ժողովուրդին նկատմամբ:

Արտասահմանեան հայ կեանքին ենթահողը եկեղեցին միայն կրնայ ըլլալ, եկեղեցին՝ իր զտափարտաւանութեամբ: Քրիստոսի շրթունքներէն պիտի սպասեն ուսուցումը և ննոր բերանէն՝ օրէնքները՝ կ'ըսէ մարգարէն (Մատթ., Բ. 7): Իսկ եղեկիէլ կ'աւելցնէ. «Իմ ժողովուրդիս պիտի սորվեցնեն ընտրել մաքուրը պիղծէն և անարատը՝ արատաւորէն» (ԽԴ. 23): Մեր պատմութեան ուրախ և տխուր օրերուն, մեր եկեղեցին կանգուն պահեց մեր ժողովուրդին հաւատքը ուսուցումի եղանակով մը, որ հասաւ ամէն հայու յիւրտին և խիղճին: Աւետարանին խօսքը և նարեկին աղօթքը յարատեւ ընկերները եղան հայ ապրումներուն, որովհետեւ եկեղեցին զիտցաւ ըլլալ իրական վարդապետը ճշմարտութեան և ներշնչողը՝ ուղղափառութեան: Տիտղոս մը չէր վարդապետութիւնը, ոչ ալ վեղորի մը ստուերը, այլ միայուն ներկայութիւնն էր Քրիստոսի ճշմարտութեան, ուսուցողական իր խոր փորձառութեամբ և քարոզչական իր պերճախօս առողափութեամբ: Վարդապետը սորվեցուց հայ խիղճին ընտրել անարատը, հետեւելով եկեղեցւոյ հաստատած կանոններուն և օրէնքներուն, անսակարկ ուղղամտութեամբ:

Այսօր, Հայ եկեղեցւոյ ստեղծած եկեղեցականի բացառիկ տիպարը՝ վարդապետը կը յիշեցնէ փլատուի մեր վանքերը, որոնք երբեմն համալսարաններ էին: Բարձրագոյն ուսում ստացած և մասնորակաւ յարգելի մակարդակ ներկայացնող վարդապետներ չեն որ կը պակսին այսօր, այլ կորած է իրենց իշխանութիւնը և հանգամանքը՝ իբրեւ ճապաստուրդ և բարեկամ և վկայք Աստուածորդւոյն, որոնք, Քրիստոսի ճշմարտութեան ընդ Քրիստոսի և ընդ նրա թագաւորեալը, եղան Քրիստոսի հովիւները բանաւոր հօտին, առաջնորդելով Հայաստան աշխարհի ժողովուրդը լոյսի շաւիղներով մեր հաւատքին՝ զօրացնելով և պահելով անոր հոգիին մէջ գեղեցիկ ժառանգութիւնը ազգային առաքելութիւններուն:

Պակասը, որմէ կը տառապի մեր եկեղեցին, բարոյական հեղինակութիւնն է հայ վարդապետին, որ դարերով անաղարտ պահեց և, ի հարկին, իր արեան նուիրումով պաշտպանեց հաւատքին ուղղափառութիւնը, եկեղեցւոյ կանոններուն անխախտութիւնը, հայ ժէսին կենսունակութիւնը, աւանդութիւններուն մաքրութիւնը և եկեղեցիին ազգային նկարագիրը: Մարգարէական շունչով մը, որ ըիշ անգամ տկարացաւ, հայ վարդապետը՝ եկեղեցին ըրաւ Քրիստոսի ամրութեան հայ հոգիին, հայ մշակոյթին պայծառ գեղեցկութեամբ օծելով երկար դարերը տաժանակիր մեր պատմութեան: Ան, շուրջին կապերը ամրացուցած խաղաղութեան Աւետարանով և ձեռքին առած հոգիին սուրը՝ Աստուծոյ խօսքը» (Եփես., Զ. 17), վանքերը վերածեց անառիկ ամրոցներու, ուր անպարտաւելի մնաց հայ հոգիին հաղած «սպառազինութիւնը Աստուծոյ»:

Մեր նպատակը չէ՝ նայիլ անցեալին կարօտագին արցունքներով, ոչ ալ փնտռել ուղիներ և կացութիւններ, որոնք չկան այլևս: Նոր երազներ չէ՝ որ կ'ուզենք տեսնել հին և անցած իրականութիւններու մասին: Այլ կ'ուզենք ձայն բարձրացնել ըսելու համար թէ նոր կացութեան մը մէջ կը գտնուի մեր

ժողովուրդը և այդ նոր կացութեան մէջ՝ նոր ոյժերով և նոր միջոցներով եկեղեցին պէտք է շարունակէ իր առաքելութիւնը, անցեալին նուիրագործած սկզբունքներուն հիման վրայ: Պէտք է պահպանուի եկեղեցին նկարագիրը, որ պէսզի պահուի մեր ժողովուրդին ազգային նկարագիրը:

Երբ տկարացաւ Արշակունեաց թագաւորութիւնը և Հայաստանը, բաժնւած երկու մեծ պետութիւններու՝ Բիւզանդիոնի և Պարսկաստանի միջև, գտնուեցաւ իր անկախութեան հետ՝ իր ինքնութիւնն ալ կորսնցնելու վտանգին դիմաց, Ս. Սահակ և Ս. Մեսրոպ՝ լեզուն և մշակոյթը ստեղծեցին: Անոնց աշակերտները, յաջորդող թարգմանիչները և եկեղեցւոյ վարդապետները հայացուցին նոյնիսկ քրիստոնէական վարդապետութիւնը, պատուարներ կանգնեցնելու համար մեր ժողովուրդի հոգեկանութեան շուրջ, օտարացումի վտանգին դիմաց:

Երբ հրեայ ժողովուրդը արմատախիլ եղած իր երկրէն, զերի տարուեցաւ Բաբելոն, անոր առաջնորդներն ու մարգարէները վառ պահեցին իրենց պանդուխտ ժողովուրդի շուրթերուն՝ կարօտի երզը Սաղմոսին. «Եթէ մոռնամ քեզ՝ Երուսաղէմ, թող մոռնայ զիս ալ ձեռքս. թող լեզուս կցուի քիմքիս եթէ չյիշեմ քեզ, եթէ կանուխէն չնուագեմ քեզ՝ Երուսաղէմ, սկիզբը իմ ուրախութեանս»:

Երբ նոյն ժողովուրդը աշխարհացրիւ նետուեցաւ իր երկրէն հեռու և անոր իմաստունները զիտակեցան թէ երկար տարիներ պիտի ապրին իբրև սփիւռք, հաւաքուեցան Գալիլիոյ ծովուն եզերքը՝ Տիրեբիա և ձեռնարկեցին յատուկ օրինագիրքի մը կազմութեան, իբրև լրացուցիչը Աստուածաշունչ Հին Կտակարանին: Միակ մտահոգութիւնը եղաւ ամրացնել ներքին միութիւնը հրեայ ժողովուրդին՝ իր աղօթարաններուն շուրջ և մահաւանդ՝ ստեղծել պատուարներ, արգելքներ և ընտանեկան աւանդութիւններ, որոնք անկարելի ընեն ձուլումը իրենց ժողովուրդին օտարին հետ: Հաւատքի պահպանութենէն զատ, անոնք իրենց ժողովուրդը զատուցին ահալիչ աշխարհէն ուսնելիքի, հագուելիքի, տօնակատարութիւններու, խորհրդակատարութիւններու ցանց մը ստեղծելով: Կենցաղի ոճ մը ստեղծեցին ամէն հրեայ ընտանիքէ ներս, որ զիրենք կապուած պահեց Հին Ուխտին՝ Աբրահամի, Իսահակի և Յակոբի Աստուծոյն հետ:

Մեր հայրերը նոյն Աստուածաշունչին նայեցան, անոր շունչով ձուլուրեցաւ համար մեր հոգեկանութիւնը և նոր Ուխտով մը կապելու մեր ժողովուրդը Աստուծոյ սիրոյն: Հայ եկեղեցին հաւատարիմ մնաց իր ուխտին դարերով, իր հարազատ հոգին վրայ:

Այդ հողէն դուրս, անաստուածութեան, անկրօնութեան, աշխարհականացումի, մեթուսներու և ուրացումներու հոսանքներուն նետուած մեր ժողովուրդին զանգուածները Մովսիսական ինչպիսի՞ գաւազանով պիտի կարենանք բերել և պահել շորդի և ժառանգ Աստուծոյ: Պիտի կարենանք...

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱԿՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Նոր Օրեր — Եղիշե Պատերազմ Դուրեան

Պատերազմի արհաւիրքէն ետք, որ պարպեց ժառանգաւորաց վարժարանը, երբ վերջ դաւաւ նաեւ Սահակ Կոթողիկոս-Պատրիարքի «Ճիջադէպ»ը, 1920 զարոյցաւոր տարեշրջանին ժառանգաւորաց վարժարանը վերաբացուեցաւ Հալէպէն բերուած 11, Երուսաղէմէն և Եսֆայէն առնուած երկերկու և թոշակաւոր ութը սաներով...»։ Ասոնցմէ և ոչ մին նուիրուեցաւ եկեղեցական ասպարէզին։ Սակայն յաջորդ տարին կազմուած դասարանէն և 1922ին ընդունուած աշակերտներէն երկու քահանայի զաւակներ, եկած Հալէպէն, առաջին ձեռնաստենները եղան Եղիշէ Պատրիարք Դուր-եանի։ Ասոնք են Ադամ-Նորայր Սրկ. Չոլարեան, որ պահեց իր երկրորդ անունը՝ Նորայր և Ներսէս Սրկ. Թալուզճեան (Ներսոյիան), որ վերակոչուեցաւ Տիւրան։ Իրենց ձեռնադրութեան տարին իսկ, 1928ին, երկուքն ալ զրկուեցան Լոյստոն, սւսա-նեցաւ համար Թագաւորական վարժարանը (Քինկզ Դուրեան)։

Նորայր Աբղ., այժմ Արքեպիսկոպոս, իր օժակիցին հետ 1930 ին վերադարձաւ Ս. Աթոռ եւ մինչև այսօր կը շարունակէ վանականի նուիրեալ իր կեանքը բարեւ ուսուցիչ, տեսուչ Ս. Թորոսի Զեռաբարասն եւ բազմահմուտ հեղինակ պատկառելի ՎՄայր Յուցակ Զեռաբարաց Ս. Յակոբեանց՝ հասորներուն, «Հայ Գորշներ» մատենադրտական աշխատութեան, յօգուտմաշարքերու, ուսումնասիրութիւններու եւ տակաւին հրատարակուած գործերու:

Տիրան Արդ., այժմ Արքեպս., վարեց ժառանգաւորաց Վարժարանի տնօնութիւնը 1932-1937, որմէ հրաժարելով մեկնեցաւ վարչական պաշտօններու՝ Փարիզ, Լոնտօն և Ամերիկա: Այս տարի Նիւ Եորքի մէջ նշուեցաւ Տիրան Արք. Ներսիսեանի քահանայական ձեռնադրութեան յիսնամեակը:

1920 թն, Մեծորդ եպոս. ուսուցչութեան կը հրաւիրէ Սեբաստացի Կարապետ Գաբրիկեանը, ծանօթ իբրեւ բարձրորակ ուսուցիչ եւ զբաղէտ, ստանձնելու համար Հայերէնի եւ Պատմութեան դասերը, զոր կ'ընթերցէին իր մահէ՝ 1925 թն։ Յիշատակութեան արժանի է նաեւ Մարտչի Յովսէփ Տէր Վարդանեանը, որ նոյն 5 տարիներու կը վրձնէ դաստիարակ-ուսուցչի պաշտօնը։

1922-24 տարիներուն, Ժառանգաւորաց Վարժարան ընդունուեցան 33 աշակերտներ, որոնց 30ը երուսաղէմ հաստատուած Այրարատեան Որբանոցէն ընտրուած, ինչիչէ Պատրիարքի հաւանութեամբ, Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսուչ Մեսրոպ Եղս. Ի այս կարգադրութիւնը նոր կեանք մը ներմուծեց Վարժարանի կեանքին մէջ:

1930 ին, Մեսրոպ Եպս. Նշանեան կը ձեռնագրէր այդ խումբին տառջին շրջա-
նաւարտները, Նոյն տարին վախճանած էր Դուռեան Պատրիարք, Տեղապահ ընտրուած
էր Մեսրոպ Եպս. և Կիւրեղ Վրդ. Իսրայէլեանին յանձնած էր ժառանգաւորաց Վար-
ժարանի տեսչութիւնը, զոր վարած էր 1911էն ի վեր: Քսան ասորիներու իր մեծ
վաստակին պատկոճմէն է ինը աքեղաներու ձեռնադրութիւնը, զոր կատարեց Յունիսի
22 ին, Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի տօնի օրը: Կարապետ Սրկ. Չալըզեան Կոչուեցաւ
Տ. Գալիք, Սարգիս Սրկ. Մանուկեան՝ Տ. Սիօն, Հայկ Սրկ. Աբրահամեան՝ Տ. Հայկա-
զուն, Եզնիկ Սրկ. Վրթանէսեան՝ Տ. Պարգեւ, Գրիգոր Սրկ. Քասիժեան՝ Տ. Գեղամ,
Ներսէս Սրկ. Տէր Յակոբեան՝ Տ. Զլօն, Արիիար Սրկ. Մանուկեան՝ Տ. Սեռփք,
Մատթէոս Սրկ. Գույումճեան՝ Տ. Շաւարս և Գրիգոր Սրկ. Կանանեան՝ Տ. Զննօր:
Դժբախտաբար երեքը կարգաթող եղան հետագային (Դուրիթ, Կեղած և Զննօր), իսկ
վեցը եղան մեր Եկեղեցւոյ Առաջնորդ մեծ դէմքեր, ծառայելով Ս. Աթոռոյ և ու
մանք՝ թեմերու մէջ, մեծադիւնի պաշտօնավարութեամբ: 1931–33 ին՝ Տ. Սերոբէ
և Տ. Շաւարսը Արեղանիկ իրենց ուսումը շարունակելու կ'երթան նոյն Թագաւորական
Վարժարանին մէջ, Լոնտոն:

Յիշատակութեան արժանի է 1922 ին հրաւիրուած երաժշտութեան մեծանուն մասնագետ Լեւոն Չիլինկիրեանը, որ եօթը տարիներ վարեց դպրապետի և եկեղեցական երաժշտութեան դաստանդութիւնը Վարժարանէն ներս, մինչև հրաժարիլը:

Վերանորոգումը ճիգեր — Թորգոմ Պատրիարք Գուգակեան

1931 ին, Թորգոմ Պատրիարքի գահակալութեամբ, Ժողովուրդաց Վարժարանը և Ընծայարանը յատուկ խնամքի առարկայ կը դառնայ: 1932 ին տեսչութեան կը կոչուի Տիրան Վրդ. Ներսիսեան և 1934 ին ուսուցչութեան կը հրաւիրուին երկու մեծանուն մասնագետներ. Գրաքէտ և Գրականագէտ Յակոբ Օշական և մանկավարժ իմպոստանէր Շահան Պէրպէրեան:

1932 Օգոստոս 7 ին, Վարդավաթի կերպիին, Թորգոմ Պատրիարք քահանայութեան կը կոչէ Նախարար Ժողովուրդագետներուն ընկերները: Եղիազար Սրկ. Տէրաւերեան կը վերակոչուի Տ. Եղիշէ, Սիմոն Սրկ. Մարտիրոսեան (Ասլանեան)՝ Տ. Հայրիկ, Յակոբ Սրկ. Տէրվիշեան՝ Տ. Տիրայր և Ղազարոս Սրկ. Տիրաւերեան (Ղազարեան)՝ Տ. Ասողիկ:

Ժողովուրդաց Վարժարանը պատկանելի իր ուսուցչական կազմով, գլխաւորութեամբ նոյնինքն Թորգոմ Պատրիարքին, կը հասնի կրթական բարձր մակարդակի: Ուշագրաւ է որ Ընծայարանի գոտարաններուն մէջ դաստանդութեան լեզուներուն թիւը կը հասնի վեցի. Հայերէն, Անգլերէն, Արաբերէն, Պարսկերէն, Եբրայերէն և Յունարէն:

1934 ի Յուլիս 15 ին, Թորգոմ Պատրիարք կը ձեռնագրէ չար ընծայաւորներ, Վարժարանի չըջանաւորներէն, Հրանդ Սրկ. Մինասեան՝ վերակոչուած Տ. Պարոյր, Մարգիտ Սրկ. Աւետիսեան՝ Տ. Յուսիկ, Բարգէն Սրկ. Թուսայեան՝ Տ. Պսակ և Կարապետ Սրկ. Կրճիկեան՝ Տ. Միւռնոյ:

1935 ին, Թորգոմ Պատրիարք կը ձեռնագրէ երկու չըջանաւորներ ևս. Արշակ Սրկ. Գալուստեան կը վերակոչուի Տ. Շնորհի և Յարութիւն Սրկ. Հատիկեան՝ Տ. Արթուր: Նոյն գոտարանի աշակերտներէն Թովմաս Սրկ. Ճէրճեան ձեռնագրութիւն ընդունեց Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանէն Հալէպի մէջ և վերակոչուեցաւ Տ. Գեղի:

Յաջորդ տարին, մեծանուն Պատրիարքը կ'օծէ երկու ընծայացուներ ևս Ընծայարանի չըջանաւորներէն. Աղաս Սրկ. Ինճոյեան կը վերակոչուի Տ. Հմայեակ և Նուար Սրկ. Թէրզեան (Սահակեան)՝ Տ. Ոսկի:

1920 թուականէն մինչև 1930, ապա տարիներու ընթացքին, Ժողովուրդաց Վարժարան ընդունուած են ութսուէն աշակերտներ, որոնցմէ քսանհինգը պատրաստ են Ընծայարանը և կատարած քահանայական գլխաւոր: Մնացեալներէն շատեր թողած են Վարժարանը Ժողովուրդացի քառամեայ դասընթացքի աւարտին, ճանաչման պատճառով կամ ճիւղանկարեան պատճառով: Սակայն Վարժարանը արտադրական քանակ չ'ընդունաւ Ս. Տեղեաց Ժողովուրդական կամ Գանձեղանակ նկատուելով ճիշդութիւնը քանակը չ'ընդունաւ:

Տիրան Վրդ. Ներսիսեանի քանակութեան որով հասած պատկարելի այն հոռնձքը ունեցաւ իր տկարացումները. երեքը գրեցին իրենց ուխտը, մին՝ Տ. Ոսկի Արեղան վաղամեա վարժանեցաւ, զոհոյն միւսները եղան մեծ աղէտին յաջորդող մեր Եկեղեցւոյ վերականգնումին առաջնորդող գէմքերը: Աստուծոյ է Տէր հանգեան Տ. Հայրկազուն Արք. Արքայապետներ, Ժողովուրդի կողմէ Ս. Աթոռոյ և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի քան ժողովուրդի ապրիներ, Տ. Պարգեկ Եպս. Վրթանէպետներ, Երազմանքի Առաքելական Աթոռին ծառայելէ ետք քահանայ տարիներ, Տ. Երազման Եպս. Գոթոյապետներ, իրեն Ս. Աթոռին Միւսեան և ապա՝ Դավանանքի թեմին Առաջնորդ, երբ կար տարիներ, Տ. Առաքել Արք. Ղազարեանը, Ժողովուրդի կողմէ Մայրապետ Արեւելք, Ամերիկա և ապա՝ իրեն Առաջնորդ Իրաքի մինչև իր մահը՝ 1978 ին, և Տ. Միւռնոյ Ս. Վրդ. Կրճիկեանը, հովուական պաշտօններ վարելէ ետք յամբարհկալ:

Մինչև այսօր, Ս. Աթոռէն ներս, ամբողջական նուիրումով իրենց պարտականութիւնը կը շարունակեն Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքը և Ս. Աթոռոյս Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս. Առաջնեանը:

Ս. Աթոռին ծառայելէ ետք որոշ տարիներ, այժմ զանազան երկրամասերու հայութեան կը ծառայէ՝ Գերշ. Տ. Սիոն Արք. Մանուկեանը՝ Ատենայեա Գերագոյն Հոգևոր Խորհուրդի, երկար տարիներ պաշտօնավարելէ ետք իբրև հովիւ և ապա Առաջնորդ Ամերիկայի մէջ, Գերշ. Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանը՝ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Արևմտեան Եւրոպայի, քսանհոթ տարիներէ ի վեր, Հոգշ. Տ. Տիրոյր Մ. Վրդ. Տէրվիշեանը՝ հովիւ ի Լոս Անճելըս և այժմ քաջուած, Գերշ. Տ. Պսակ Արք. Թումայեանը՝ իբրև Կաթողիկոսական Պատուիրակ յԱնգլիա, այժմ քաջուած ի վերջապէս՝ Ամենապատիւ Տ. Շնորհ Արքեպս. Գալուստեանը, Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ:

Գերշ. Տ. Զգոն Եպս. Տէր Բակոբեան քաջուած կ'ապրի Ամերիկայ, տարիներ պաշտօնավարելէ ետք իբրև հովիւ Ամերիկայ և Միլանո, իսկ Գերշ. Տ. Հմայեակ Եպս. Ինգոյեան այժմ անպաշտօն կ'ապրի յԱմերիկայ, վարելէ ետք հովուական պաշտօններ:

1920ական թուականներէն սկսեալ, բացի Միաբան Հայրերէ, ուսուցչական կազմին մէջ մինչև իրենց մահը (1936) պաշտօն վարած են Գրիգոր Մխալեան, իբրև ուսուցիչ հայերէնի և պատմական դասերու, և Արամ Խաչատուրեան՝ Գծագրութեան:

1937ին, Թորգոմ Պատրիարք Ժողանդաւորաց Վարժարանի տեսչութեան կը կոչէ Տ. Եղիշէ Վրդ. Տէրաբեանը: Կրթական նոր ծրագիրով, ուսուցչական ճոխացած կազմով, որ կը հաշուէր, բացի նախորդներէն, պատրաստուած Միաբաններ, Տեսուչը, Տ. Սիոն Տ. Հայկազուն, Տ. Սերովբէ և Տ. Հայրիկ վարդապետները, վարժարանը իր արձանագրէ կրթական ուղարատ նուաճումներ:

1938 Յուլիո 31ին, Թորգոմ Պատրիարք քահանայութեան կը կոչէ չորս չրջանաւորներ: Անդրանիկ Սրկ. Տոնիկեան (Պայրամեան) կը վերակոչուի Տ. Հայկաբե, Արմենակ Սրկ. Ոսկերչեան՝ Տ. Հրազդան, Խաչիկ Սրկ. Համալեան (Մանուէլեան)՝ Տ. Կորիւն և Ազատ Սրկ. Երէցեան՝ Տ. Շահէ:

Հինգ տարիներ ծառայելէ ետք Ս. Աթոռին, Տ. Հրազդան և Տ. Շահէ կը հրաժարին իրենց Ուխտէն: Հոգշ. Տ. Հայկաբե Վրդ. ցարդ կը շարունակէ իր ծառայութիւնը Ս. Աթոռոյս, մի քանի տարիներու բացակայութիւնէ ետք յՆերսպ և յԱմերիկայ, իսկ Տ. Կորիւն Վրդ. քառասուն տարիներու պաշտօնավարութենէ ետք Ս. Աթոռէն ներս և Եթովպիա, իր մահկանացուն կ'ըջի Երուսաղէմ 1978ին:

Դժուար օրեր — Մեծուպ Պատրիարք Նեանեան

1939ին, Յուլիո 23ին, երբ չկար այլևս Թորգոմ Պատրիարքը իր մեծվայելչութեամբ ձեռնադրելու համար Ընծայարանի նոր հունձը, իր աշակերտները, Ընտրեալ Պատրիարք Տ. Մեսրոպ Արք. Նշանեան քահանայութեան կը կոչէ Կարապետ Սրկ. Շիրինեան (Սիրունեան), որ վերանուանուեցաւ Տ. Կոմիսսա, Ժրոյր Սրկ. Մոզես (Ոսկանեան)՝ Տ. Գրիգոր, Վարդգէս Սրկ. Կեռայեան (Տէրունեան)՝ Տ. Զաւեն և Յովսէփ Սրկ. Ապատեան՝ Տ. Բաբգէն, Աւետում Սրկ. Վարդանեան՝ Տ. Յակոբ և Աւետիք Սրկ. Մանուկեան՝ Տ. Թորգոմ:

Առնցմէ առաջին երեքը կը դրժեն իրենց ուխտը, թէև Տ. Կոմիսսա կը ներգաղթէ Հայաստան և երկար տարիներ կը ծառայէ Երևանի մէջ իբրև քահանայ և Պր. Գրիգոր Մոզեսն ցարդ կը ծառայէ Եկեղեցիին իբրև Սարկաւաթ Եւր. Երզնկայի մէջ, ինչպէս կ'ընէ Պր. Վարդգէս Կեռայեանը, Հարաւային Ամերիկայ Տ. Բաբգէն Արք. Ապատեան, կաղամբա Միաբանը Ս. Աթոռոյս, անխոնջ և իմաստուն ծառայախորհող թեմաք վարելէ ետք Խորանշէի հայոց հովուութիւնը, քսան տարիներ եղաւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի, ուր և վախճանեցաւ 1978ին:

Գերշ. Տ. Յակոբ Եպոս. Վարդանեան և Գերշ. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մանուկեան վարելէ ետք զանազան տեսչութիւններ վանքին մէջ, այժմ կը գտնուին մին, Մարտիրոս, իբրեւ կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի միւսը՝ իբրեւ Առաջնորդ Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան թեմին, բազմարդիւն պաշտօնավարութեամբ:

Համաշխարհային երկրորդ Պատերազմը և վանքին անտեսական տաղանալը կը նուազեցնեն թիւը աշակերտութեան: 1941ին, Մեսրոպ Պատրիարք կը ձեռնադրէ երկու Միտրաններ. Սարգիս Սրկ. Մուշեան կը վերակոչուի Տ. Յարութիւն և Դրանիկ Սրկ. Ղազարեան՝ Տ. Իսահակ:

Նոյն խումբի աշակերտներէն Արմէն Սրկ. Պուրսենսուզեան կը մեկնի Երուսաղէմ և ձեռնադրութիւն կ'ընդունի Կիլիկեան Աթոռէն, վերակոչուելով Տ. Բաբ. զեմ: Ասեմ մը Գալիֆորնիոյ Առաջնորդութիւնը վարելէ ետք, այժմ Տ. Բաբէն Եպս. Վարժապետեան կը դանուի Ուաշինկթըն:

Հոգշ. Տ. Յարութիւն Մ. Վրդ. Մուշեան մի քանի տարի ծառայելէ ետք Ս. Աթոռոյս ուսուցչական և այլ պաշտօններով, երկար տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէ Պուլէնոս Այրէս, Արմէնի իբրեւ հոգեւոր հովիւ, Առաջնորդական Փոխանորդ, դպրոցի տեսուչ և ուսուցիչ: Հոգշ. Տ. Իսահակ Մ. Վրդ. Ղազարեան երկար տարիներ Ամերիկոյ ծառայելէ ետք, այժմ կը գտնուի Ազգայնագրի, Եգիպտոս, իբրեւ Առաջնորդական Փոխանորդ:

1930էն 1940ի վերջը, Ժառանգաւորաց Վարժարան ընդունուած են 118 աշակերտներ, որոնցմէ տասնըհինգը ոտացած են եկեղեցականի կոչում: Անոնց մէջ կը հաշուեն նաեւ վահան Սէմէրճեան, որ ընդունուած է 1934ին իբրեւ աշակերտ և ձեռնադրութիւնը ոտանալէն ասդին (վերակոչուեցաւ Տ. Մեսրոպ), կը պաշտօնավարէ Ամերիկայի Արեւելեան թեմէն ներս:

Նոյն տարիներու Ժառանգաւորաց Վարժարանին և Հնժայրարանին աշակերտած օսներէն խումբ մը Սարկաւազներ հեռացան վանքէն և քահանայ ձեռնադրուեցան Ամերիկայի մէջ: Ասոնք են. Անդրանիկ Սրկ. Աշէն, վերակոչուած Տէր Արեմ, Մինաս Սրկ. Գոսպարեան՝ Տէր Աննակ, Կարապետ Մկրտչան՝ Տէր Վարդան, Հրանդ Առաքելեան՝ Տէր Լեւոն, Լևոն Աթոռեան՝ Տէր Շահէ, Սարգիս Կասեան՝ Տէր Կարէմ, Մանուկ Սրկ. Սմբատեան՝ Տէր Արթուր, Կարապետ Փափազեան՝ Տէր Տիրան և Յակոբոս Քէշիշեան՝ Տէր Արեմ (Պէյրութ): Երկու այլ աշակերտներ, Ժառանգաւորաց Վարժարանը միայն աւարտելէ տարիներ ետք քահանայ ձեռնադրուած են. մին՝ Մովսէս Գէորգեան, Եգիպտիէ, վերակոչուած Տէր Գաւիթի, միւսը՝ Տիրան Թաշճեան, վերակոչուած Տէր Մեսրոպ, Ամերիկայ. Նոյնպէս՝ Անդրանիկ Հալաճեան, չորս տարիներ ուսանելէ ետք, քահանայական ձեռնադրութիւն ընդունած է Տէր Գաւիթի անուամբ Ամերիկայի մէջ, ուր և կը ծառայէ այժմ իբրեւ ծխատէր քահանայ: Ասոնց ընկերներէն Հայաստան ներգաղթած Օհան Մարուքեան կը ձեռնադրուի և կը կոչուի Տէր Յովնան, և ցորդ կը ծառայէ Այրարատեան թեմէն ներս, վարելէ ետք Հոգեւոր Ճեմարանի տեսչութիւնը: 1947ին, Ժառանգաւորաց Վարժարանը աւարտած Մովսէս Ղազարեան կը ներգաղթէ Հայաստան և հոն՝ Մայր Աթոռի Հոգեւոր Ճեմարանը աւարտելէ ետք, կը ձեռնադրուի Տէր Մովսէս քահանայ և այժմ կը ծառայէ Ս. Գեղարդի վանքին մէջ:

Նոյն տարիներու օսներէն Սեփան Տէր Սեփանեան 1946ին կը ներգաղթէ Հայաստան, ուր և կը ձեռնադրուի վերակոչուելով Տ. Կոմիտաս, այժմ Գերշ. Տ. Կոմիտաս Արքեպս., Առաջնորդական Փոխանորդ Այրարատեան թեմին, Նոյն տարի Ժառանգաւորաց Վարժարանէն հայրենիք ներգաղթած Տիգրան Մարտիրեան կը շարունակէ իր ուսումը Էլմիթի Ճեմարանին մէջ և կը ձեռնադրուի վերակոչուելով Տ. Տիրալ: Այժմ Գերշ. Տ. Տիրայր Եպս. Մարտիրեան կը վարէ Առաջնորդական պաշտօնը Խուսմանիոյ և Պուլկարիոյ թեմերէն: Իսկ 1947ին Հայաստան ներգաղթ-

Իսկ փայլակ Անթապեան ևս իր ուսումը նորից ձեռնարանին մէջ աւարտելէ ետք ընդունելի քառասնամեակեան ձեռնարարութիւն և կ'անուանուի Տ. Մեսրոպ, օսկայն 1959 ին կը հրաժարի եկեղեցական առարկէն:

Հաջմապի օրեր — Կիւրեղ Պատրիարք Խորայեկեան

1944 ին, Ժառանգաւորաց Վարժարանի և Հնծայարանի Տեսուչ Հոգի. Տ. Եղիշէ Վրդ. Տէրաթեան կ'ընտրուի Լուսարարապետ և տեսչութեան կը կոչուի Հոգի. Տ. Սերովբէ Վրդ. Մանուկեան: Մեսրոպ Պատրիարքին կը յաջորդէ Կիւրեղ Պատրիարք Խորայեկեան:

Պաղեառիներ խռովող քաղաքական անհանգստութիւնը, որ յանգեցաւ 1948 ի գէպերուն, քայքայեց Վարժարանին կեանքը: Շահան Ռ. Պէրպէրեան կը հրաժարի և կը մեկնի Անթիլիաս: 1948 ին յանկարծամահ կ'ըլլայ Յակոբ Օշական:

1949 ին, մի քանի սաներ մնացած էին խռովայոյց Երուսաղէմի Վարժարանին մէջ, երբ անակնկալ կը վախճանի Կիւրեղ Պատրիարք, բանալով Տեղապահութեան երկար տարիները:

Տեղապահուերից Աւեմ. Տ. Եղիշէ Արեւաթ. Տէրաթեանի

1950 ին, սակաւաթիւ սաներէն մին՝ Պետրոս Սրկ. Գաղանճեան կ'ընէ իր ուխտը և ձեռնադրութեան անունով կը կոչուի Տ. Գարեգին: Պաշտօնավարելէ ետք Ս. Աթոռ մի քանի տարիներ, ան կը ծառայէ իր ծննդավայր Պոլսոյ մէջ Իրեւ Ս. Խաչ Դըպրեմանքի Տեսուչ և այժմ Գերշ. Տ. Գարեգին Եպս. կը վարէ Առաջնորդութիւնը Աւստրալիոյ Հայոց:

1951 ի Մայիս 27 ին, եկեղեցական առաքինի կ'ընդունին Գէորգ Սրկ. Զինչինեան, վերակոչուելով Տ. Զաւեն, Եղիս Սրկ. Զղջանեան՝ Տ. Անուշաւան և Վառձապաւ Սրկ. Գապարաճեան՝ Տ. Վարուժան: Թէև Ժառանգաւորաց չյառախած և չվկայաւորած Հնծայարանէն, սակայն Ս. Աթոռին երկարօրէն ծառայած Գեղամ Սրկ. Գարեգին և նոյն օրը կ'ընդունին քառասնամեակեան ձեռնադրութիւն և կը կոչուի Տ. Կիւրեղ: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեմանքի Ստրկաւազներէն Յուրակ Սրկ. Մինասեան ևս կ'ընէ իր ուխտը և կը վերակոչուի Տ. Օշական:

Թէև Տեղապահ ընտրուած, սակայն տակաւին Տ. Եղիշէ Վարդապետ ընդունած չէր եպիսկոպոսութիւնը: Այս պատճառաւ, 1950 ի և 1951 ի ձեռնադրութիւնները կառարկեցին Մամբրէ Արք. Սիրունեան և երկրորդը՝ Գերշ. Տ. Խորէն Եպս. Բարսեան, այժմ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

Ձեռնադրեալներէն Գերշ. Տ. Զաւեն Եպս. Զինչինեան տարիներ ծառայելէ ետք Ս. Աթոռէն ներս, այժմ կը վարէ Եգիպտոսի Հայոց Առաջնորդական պաշտօնը: Հոգի. Տ. Անուշաւան Մ. Վրդ. Զղջանեան երկար տարիներ վարելէ ետք Ամմանի Հայոց հովուապետութիւնը, այժմ վերադարձած է Ս. Աթոռ, աւագանիական պաշտօնով: Հոգի. Տ. Վարուժան Մ. Վրդ. Գապարաճեան երկար տարիներէ ի վեր կը վարէ Կովուսական պաշտօն Երեւանի մէջ: Գերշ. Տ. Կիւրեղ Եպս. Գարեգին երկար տարիներէ ի վեր կը շարունակէ Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի Տեսչութիւնը և Սրբաւանդեց Նորդոքութիւններուն պատանդարանատու պաշտօնը քոստանդիլ հոգաւորութեամբ: Իսկ Հոգի. Տ. Օշական Վրդ. Մինասեան մի քանի տարիներ հովուական պաշտօն վարելէ ետք յԱմերիկա, արկածի հետեւնեցով անշարժացած, կը շարունակէ քաջարար ծառայել իբրեւ երգչախումբի ղեկավար:

1952 ին, Վարժարանին Տեսուչը՝ Հոգի. Տ. Սերովբէ Վրդ. Մանուկեան կը նշանակուի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի, և մինչև այդ՝ պաշտօնը կը վարէ իմաստուն ձեռնհրէցութեամբ: Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսուչութիւնը կը յանձնուի Հոգի. Տ. Հայկազուն Վրդ. Աբրահամեանի, որ կը վարէ զայն մինչև իր մեկնումը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին՝ 1957 ին:

1954 Օգոստոսի 1ին, Վարդավառի Կիրակիին, Պատրիարքական Տեղապահ Տ. Եղիշե Արքեպս. կը կատարէ առաջին իր ձեռնադրութիւնը և քահանայութեան կը կոչէ Սիմոն Սրկ. Սվանահանը զօր կանուանէ Տ. Շահան և Գէորգ Սրկ. Գրպրըսեանը՝ Տ. Վազգէն:

Յերոսէմ ալ տարբեր տեսչութիւններ կը վարեն Վանքէն ներս, մեկնելէ առաջ մին՝ իր ծննդավայրը Պոլիս և միւրը՝ Ամերիկա՝ Գերշ. Տ. Շահան Եպս. Սվանահան ընդունուէր ծառայութեամբ կը շարունակէ քորողական իր պաշտօնը Պոլսոյ մէջ, Տ. Վազգէն Եպս. Գրպրըսեան կը թողու Կաթողիկոսական իր կարգը, երբ Առաջնորդական Փոխանորդ էր Նիւ Եորք:

Նոյն շրջանի ուսանողներէն Ենովք Տէր Գալուստեան կը մեկնի իր ծննդավայրը՝ Պէյրութ և կը քահանայանայ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին մէջ, վերակոչուելով Տէր Մուսեղ:

1957ի Յունիս 23ին, Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի տօնին, քահանայական կոչում կը ստանան չորս ընթացաւորներ Գերշ. Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսիսեանի ձեռքէն, Գրիգոր Սրկ. Սահակեան կը վերակոչուի Տ. Դաւիթ, Արմենակ Սրկ. Շիրվանեան՝ Տ. Արիս, Վարուժան Սրկ. Աբէլեան՝ Տ. Լեւոն և Կարապետ Սրկ. Գապագեան՝ Տ. Օհան:

Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան Ս. Աթոռին ծառայելէ ետք, վարչական պաշտօններ վարեց Ամման և Կալկաթա՝ Յետոյ հաստատուեցաւ Լիոն, ուր կը վարէ Միջին Ֆրանսայի հովուականութիւնը, Գերշ. Տ. Արիս Եպս. Շիրվանեան իր ուսումը կատարելագործելէ ետք Անգլիոյ մէջ, ծառայեց Գալիֆորնիա, Ս. Էջմիածին և Գանատա՝ Հոգշ. Տ. Լեոն Վրդ. Աբէլեան, նոյնպէս ուսանելէ ետք Անգլիոյ մէջ, կը պաշտօնավարէ իբրև հովիւ Օքլէյտի (Գալիֆորնիա) Ս. Վարդան Եկեղեցիին, բազմաթիւ տարիներէ ի վեր, Իսկ չորրորդը զրօնք իր ուխտը, ծառայելէ ետք Հարաւային Ամերիկա:

1957ի դպրոցական վերամուտին, ձեմարանի Տեսչութիւնը ստանձնելու համար Ս. Էջմիածին մեկնած Գերշ. Տ. Հայկազուն Եպիսկ. Ի տեղ ժողովուրդ. վարժարանի Տեսչութեան պաշտօնը յանձնուեցաւ Հոգշ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Մանուկեանի, որ 1940ական թուականներուն եղած է Փոխ-Տեսուչը վարժարանին, Այդ պաշտօնը կը վարէ մինչև 1960ի սկիզբը:

1959, Նոյեմբերի 15ին, Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպս. Քէմհանեան կը ձեռնադրէ Սարգիս Սրկ. Պաղտատեանը և կը վերակոչէ Տ. Յուսիկ՝ Հոգշ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Պաղտատեան հոգևոր հովուութեան պաշտօն կը վարէ Ամերիկա, իր ծննդավայրը, երկար տարիներ ծառայելէ ետք Ս. Աթոռոյս իբրև հովիւ Իսրայէլի հայոց, Նոյնպէս Ամերիկայէն եկած Արթըր Պոլթերս, երկու տարիներ ուսանելէ ետք Ընծայարան, վերադարձաւ իր ծննդավայրը, քահանայացաւ և կը ծառայէ իբրև հոգևոր հովիւ Տէր Միխայիլ անուամբ:

1960ի Փետրուար 7ին, Ընծայարանի շրջանաւարտներէն վեցը կը կատարեն իբրեւն ուխտը՝ Սիմոն Սրկ. Խաչատուրեան կը վերակոչուի Տ. Արեակ, Վարդան Սրկ. Զաքարեան՝ Տ. Գեղամ, Գառնիկ Սրկ. Զավարեան՝ Տ. Սգնիկ, Յակոբ Սրկ. Թաշեան՝ Տ. Ժիրայր, Յարութիւն Սրկ. Աւետիքեան՝ Տ. Փառեմ և Զաւէն Սրկ. Գալայճեան՝ Տ. Վրթանէս: Զեռնադրութիւնը կը կատարէ Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպիսկոպոս:

Հոգշ. Տ. Արշակ Ծ. Վրդ., Հոգշ. Տ. Գեղամ Ծ. Վրդ., Հոգշ. Տ. Ժիրայր Վրդ. և Հոգշ. Տ. Փառէն Ծ. Վրդ., տարիներ անցընելէ ետք Ս. Աթոռոյ զանազան պաշտօնակատարութեամբ, այժմ կը գտնուին Ամերիկայի զանազան քաղաքներ, ուր կը վարեն հովուական պատասխանատու պաշտօններ: Հոգշ. Տ. Արշակ Ծ. Վրդ. Խաչատուրեան հովիւն է Լոս Անճէլըսի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին, Հոգշ. Տ. Գեղամ Ծ. Վրդ. Զաքարեան՝ Գանատայի Սէյնթ Մարթըրինա քաղաքի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցիին, Հոգշ. Տ. Ժիրայր Վրդ. Թաշեան՝ Շիքակոյի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցիին և Հոգշ. Տ. Փառէն Ծ. Վրդ. Աւետիքեան՝ Տիթթոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին, երկար տարիներ

բու ընդունել պաշտօնավարութեամբ: Տ. Վրթանէս Գալայեանն ամուսնացեալ քահանայ է Ամերիկայի մէջ, իսկ Եզնիկ Զավտարեան լքած է իր ուխտը:

1940—1960, քահանայարեւոյն ընթացքին, Ժառանգաւորաց Վարժարանն ընդունուած են 172 սաներ: Ասոնցմէ տասնըհինգը ձեռնադրուած են կուսակից քահանաներ և ինը՝ ամուսնացեալ քահանաներ:

Ժառանգաւորաց Վարժարանի և Ընծայարանի ուսուցչական կազմը հաշուած է միշտ Միաբանութեան զարգացիւմ դասը և փորձառու դասաւանդներ՝ ինչպէս Պր. Ն. Թամաճեան, Պր. Պերճ Տարազեան (Սանտրուսի), Պր. Յովհաննէս Շէօմէլեան, Պր. Ներսէս Խիւտավերտեան, Պր. Յարութիւն Այվազեան, Պր. Պարզ և Պր. Արարամ Եղիայեաններ, Պր. Օհան Տուրեան, ինչպէս նաև Վեր. Զարիզ Բրիլման, որ երկար տարիներ Անգլերէնի դասաւանդն եղած է:

1948—1960, աշակերտութեան թիւը շարունակաբար եղած է 22—31 սաներ, առ հասարակ բաժնուած Ժառանգաւորաց չորս և Ընծայարանի երեք դասարաններու վրայ: Նոյն թուականներու աշակերտներէն Տիգրան Մէթճեան 1957ին մեկնեցաւ իր ծնողաց պնդումով և այժմ՝ քահանայացած Տէր Բարի անուանով, կը ծառայէ Ամերիկայի մէջ: Փոկ իր դասընկերներէն Ստեփան Մարոնեան մեկնելով Անթիլիաս, կը ձեռնադրուի Տ. Զարեհ անուամբ և կը քահանայագործէ Կիլիկիան թեմին մէջ:

Ծաղոզուրեան օրեր — Ամենայայտնի Տ. Եղիշէ Պատրիարք Տէրեհեան

Ամենայայտնի Տ. Եղիշէ Պատրիարքի զանակաւորութեան յաջորդող ամիսներուն, Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութիւնը յանձնուեցաւ Հոգշ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեանի, իսկ ներքին տեսուչի և վերահսկիչի պատասխանատու պաշտօնը՝ Ժանթօ մանկավարժ Յակոբ Պոռնիզեանեանին:

1961 Հոկտ. 1ին, նորընտիր Պատրիարքը կատարեց իր պատրիարքական շրջանի առաջին ձեռնադրութիւնը, ի կարգ քահանայութեան կոչուեցան Յարութիւն Սրկ. Իգնատիոսեան, որ անուանուեցաւ Տ. Վաչէ, Յակոբ Սրկ. Պատուէրեան՝ Տ. Կոմիտաս, Արամ Սրկ. Գաղանճեան՝ Տ. Վահրէն և աշխատաւոր Միաբան Մկրտիչ Սրկ. Խաչատուրեան՝ Տ. Վստաբ:

Հոգշ. Տ. Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան երկար տարիներ է ի վեր հոգեւոր հովիւն է Հարաւային Ֆրանսայի Ս. Թադէոս եկեղեցիին, ուր և կը զբոսող կրօնական գրականութեամբ: Իր օժակիցները՝ Կոմիտաս և Վահրէն, Ժառանգութեան զրկուեցան Ամերիկա և հոն ուխտագործած՝ աշխարհականացան: Հոգշ. Տ. Վաղարշ Վրդ. Խաչատուրեան բոլորանուէր ծառայութեամբ կը վարէ Ս. Յարութեան Տաճարի Տեսչութիւնը:

Նոյն տարին, նախկին Ժառանգաւոր Արամ Սրկ. Գառապարեան կը ձեռնադրուի Եգիպտոսի մէջ, Առաջնորդ Մամբրէ Արք. ի կողմէ և կը վերակոչուի Տ. Շնորհ:

1960—61 տարեշրջանէն առաջ Ժառանգաւոր ընդունուած աշակերտներէն նոր խումբ մը, աւարտած ըլլալով Ընծայարանի դասընթացը, կոչուեցան քահանայութեան Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքի ձեռքով, 1963ի Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին: Վարդան Սրկ. Շամլեան վերակոչուեցաւ Տ. Դանիէլ, Պետրոս Սրկ. Աղոյեան՝ Տ. Սամուէլ, Հայրապետ Սրկ. Թօփալեան՝ Տ. Վահան և Յովհաննէս Սրկ. Դարիպեան՝ Տ. Տաբու:

Հոգշ. Տ. Դանիէլ Վրդ. Շամլեան, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ ծառայելէ ետք, այժմ կը վարէ հովիւի պաշտօն Ատոհա—Ապելպայի մէջ, Եթովպիայ: Հոգշ. Տ. Սամուէլ Վրդ. Աղոյեան կը գտնուի Ամերիկայի Արեւմտեան թեմին մէջ, ուր հոգեւոր հովիւի պաշտօնով կը ծառայէ տարիներէ ի վեր: Հոգշ. Տ. Վահան Վրդ. Թօփալեան հովիւի պաշտօնով ծառայելէ ետք Ֆրանսայի և Եթովպիոյ մէջ, այժմ կը վարէ Ամ. մանի եկեղեցւոյ և նախակրթարանի զոգր տեսչութիւնները: Հոգշ. Տ. Տաբու Մ. Վրդ. Դարիպեան վարելէ ետք Փոխ—Տեսուչի պաշտօնը Ժառանգաւորաց Վարժարանին,

մեկնեցաւ Հարաւային Ամերիկա, ուր կը շարունակէ պաշտօնավարել իբրեւ հոգեւոր հովիւ ի Գօթտոպա (Արժէնթին):

1965 թ Օգոստոս 1ին, Վարդավառի տօնին, Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիարք ձեռնադրեց Յովնանէն Սրկ. Այվազեանը և վերակոչեց զայն Տ. Արեհն:

Հոգշ. Տ. Արշէն Վրդ. Այվազեան, վարելէ ետք Վարժարանին Փոխ-Տեսչութեան պաշտօնը, մեկնեցաւ Ամերիկա, ուր և կը քահանայադործէ Ֆրիւտէլֆիոյ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ:

Նոյն տարուան Հոկտեմբերի 10ին, Վարդապ Ռաչի տօնին, Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ, Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազանը ձեռնադրեց Ամերիկա ծնած և երեք տարի Ընծայարանի բաժնին յառուկ դասընթացներուն աշակերտած Տիրան Սրկ. Սամուրեանը, վերակոչելով զայն Տ. Վելոնը:

Հոգշ. Տ. Ղեթնգ Մ. Վրդ. Սամուրեան երկու տարիներ ծառայելէ ետք Ս. Աթոռոյս, կը կոչուի իր ծննդավայրը և ցարդ կը քահանայադործէ իբրեւ հոգեւոր հովիւ Լովէլի (Մէսէչուսէց) Ս. Վարդանանց եկեղեցիին:

1965 թ Սեպտեմբերին, Գերշ. Տ. Յակոբ Եպս. Վարդանան մեկնեցաւ Մարսիլիա, ստանձնելու համար Հարաւային Ֆրանսոյի Կաթողիկոսական Պատուիրակի պաշտօնը և Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսուչ կարգուեցաւ Հոգշ. Տ. Ներսէս Վրդ. Բապուճեանը:

1966 թ Մայիս 29ին, Հոգեպալատեան տօնին, երկու ընթացաւարտներ ևս կոչուեցան կատարելու իրենց ուխտը: Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքը կատարեց ձեռնադրութիւնը: Խաչիկ Սրկ. Երէցեանը վերակոչեց Տ. Պարէս և Յարութիւն Սրկ. Թօփալեանը՝ Տ. Զարեհ:

Հոգշ. Տ. Պարէս Վրդ. Երէցեան համալսարանական ուսում ստանալէ ետք Երուսաղէմի և Տիբրոյթի մէջ, այժմ կը քահանայադործէ Մոնթրէալի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ իբրեւ հոգեւոր հովիւ: Իր ընկերը մեկնեցաւ Ֆրանսա նոյնպէս քահանայադործելու, սակայն թողուց իր կարգը:

1967 թ դպրոցական վերաբարցումին, Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Պատրիարքի փափաքին և հրահանգին համաձայն, Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Աճէմեան ստանձնեց վերապետելի պաշտօնը Ժառանգաւորաց Վարժարանին և Ընծայարանին:

1968 թ Յուլիս 28ին, Նորին Ամենապատուութիւնը ձեռնադրեց չորս ընթացաւարտներ Ընծայարանէն: Եղիս Սրկ. Պալիօզեան կը վերակոչուի Տ. Աղաճ, Թորութիւն Սրկ. Մխսեան՝ Տ. Սիփաճ, Մանուէլ Սրկ. Մարֆազէլեան՝ Տ. Նարեկ և Յովհաննէս Սրկ. Ղարիպեան՝ Տ. Սեւան:

Հոգշ. Տ. Աղան Մ. Վրդ. Պալիօզեան եղած է Փոխ-Տեսուչ Ժառ. Վարժարանին, ապա մեկնած է Մայր Հայրենիք, հայագիտական իր ուսումը կատարելագործելու, իսկ այժմ կը դասնւի Աւստրալիա, իբր օգնական կաթղ. Պատուիրակի: Հոգշ. Տ. Սիփան Վրդ. Մխսեան մի քանի տարի ծառայելէ ետք Ս. Աթոռին, կը քահանայադործէ այժմ Ամերիկայի Արեւմտեան թեմին մէջ: Հոգշ. Տ. Նարեկ Վրդ. Մարֆազէլեան կը պաշտօնավարէ Փասսատէնայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին իբրեւ հոգեւոր հովիւ: Հոգշ. Տ. Սեւան Վրդ. Ղարիպեան նուիրուեցաւ Ս. Աթոռոյ Ժառապութեան, վարեց ու կը վարէ տեսչական և ուսուցչական պաշտօններ:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

Շ.

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԸ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՍԿՋԲՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ(¹)

Ս. Հաղորդութեան խորհուրդը հաստատեցաւ նոյնինքն մեր Տիրոջ՝ Յիսուս Բրիտանոսի կողմէ, իր մասնութեան գիշերը, իր մանուկն յիշատակին համար, և նոյն ատեն իբր հոգեւոր սնունդ մեզի՝ հաւատացեալներու համար: Առաքեալները երբ Հոգեգալստեան օրը Ս. Հոգիով լեցուեցան (Գործք, Բ. 4)՝ սկսան քարոզել Յիսուս Բրիտանոսը և Անոր պատուէրները սորվեցնել նորադարձներուն, նախ Հրեաներուն անշուշտ և ապա հեթանոսներուն: Նորադարձները պէտք էր նախ մկրտուէին, որպէսզի կարենային ժուտք գործել քրիստոնէական նոր համայնքին մէջ և ապա Ս. Հաղորդութեամբ միանալին Փրկչին: Եւ անոնք կը յարատեւէին առաքեալներու ուսուցման, հաղորդութեան, հացի բեկման և աղօթքներու մէջ (Գործք, Բ. 42): Եւ ամէն օր միաօրոտ տաճար կ'երթային, և առններին Հաց կը կտրէին և ուրախութեամբ կերակուր կ'ուտէին (Գործք, Բ. 46):

Պոյս առաքեալ Տրովադայի մէջ, կիրակի օր մը, Հաղորդութեան խորհուրդը կատարեց հաւատացեալներու ներկայութեամբ, ինչպէս կը կարգաւք: Եւ մէկշաբթի (կիրակի) օրը երբ աշակերտները ժողուուեր էին հաց կտրելու, Պոյս անոնց կը քարոզէր (Գործք, Ի. 7):

Անշուշտ, պէտք է ըսել, որ առաքելական շրջանին շատ նախնական ձևի մէջ կը մատուցուէր Ս. Հաղորդութիւնը: Ս. Պատարագի խորհուրդը ճիշդ կերպով բառերով կը բացատրուէր: Ասով կ'իրա-

գործուէր Քրիստոսի վերջին պառագամբ. «Ասիկա ըրէք զիս յիշուլ համար» (ՂԿ., ԻԲ. 19, Ա. Կորնթ., ԺԱ. 24): Սկիզբները ասիկա յիշատակի սեղան մըն էր, միւս կողմէ սակայն, ան ունէր իր մէջ հոգեւոր մաս մը: Երեսու ըսած էր. «Ասիկա է իմ մարմինս և արիւնս»: Առնք պարզ նմանութիւններ չէին, այլ խորհուրդ մը, իր ծալքերը խաչելութեան և յարութեան իմաստին մէջ բացող:

Հին կրօններու մէջ ալ կար վերականգնութեան այս գաղափարը: Օրինակ՝ Ատիս Պալաքական հեթանոս շատուած մըն էր, որ կը կենդանանար ամէն տարի զարնան, ընտելեան հետ իսկ Օսիրիսի՝ որ Եգիպտական հառուած մըն էր, մարմինը քառասուն մասերու կը վերածուէր, իբրեւ խորհրդանիշ Եգիպտոսի քառասուն նահանգներուն, և յետոյ ի մի կը հաւաքուէր, իբրեւ խորհրդանիշ Եգիպտոսի ամբողջական միացումին:

Հաղորդութիւնը ունէր ուրիշ բարձրագոյն խորհուրդ մըն ալ, որ մարդը կը միացնէր Աստուծոյ՝ սիրով և տառապանքով: Ժիշդ է որ մահուան յիշատակի ճաշ մըն է, սակայն նաեւ ուրախութեան տօն մը, ինչպէս Հրեաներուն Ձատիկը, որ թէև կը յաւերժացնէր անցեալը, սակայն նոյն ատեն կ'իրականացնէր ապագան՝ մինչև Տիրոջ երկրորդ գալուստը:

Ինչպէս ըսինք, առաքելական շրջանին Պատարագը իր ամենապարզ, նախնական ձևին մէջ էր, և կը կատարուէր համապատասխան (Գործք, Բ. 42, 46): Սակայն, քրիստոնեաները հետզհետէ ազդեւելով հրէից ծեսերին՝ իրենք ալ իրենց համար կազմակերպեցին Պատարագի արարողութիւն մը: Ըստ աւանդութեան, երբ Պաղեստինացի Հոգեգալստեան յաջորդող Երեջայթի օրը հաւաքուած էին պաշտամունք կատարելու, Տեսուներոյր Յակոբոս առաքեալը, որ Երուսաղէմի առա-

ԽՊԲ.

(¹) Հաճոյքով կը հրատարակենք Ս. Ռիտիս Միարան և Մարտիրոս Հովիւ Տ. Վաչէ Թ. Վարդապետի Վեներաբիլ Ս. Հաղորդ. Տպագրանէի ի մօտայ լոյս տեսնելիք Երբեք գրքէն — Ս. Պատարագը խորհուրդ — Գլուխ մը: Իր շահեկանութեան և այմէականութեան համար:

ջին Եպիսկոպոսն էր, ներկայացուց առնոց իր Պատարագը: Երբ իրեն հարցուցին թէ ուրկէ՞ ձեռք ձգած է, պատասխանեց. «Ընչպէս Տէրը կենդանի է, և ոչ մէկ բան ես աւելցուցած եմ անոր վրայ կամ պակսեցուցած անկէ, այլ է՝ ինչ որ լսեցի Տիրոջմէն»: Այս աւանդութիւնը գրի առնուած է ԺԲ. դարուն, Ասորի գիտնական եպիսկոպոս Տ. Դիոնիսիոս Պար Սալիպէի գործէ:

Տնտեսնորայր Յակոբայ այս Պատարագին մեծ ժառը առնուած է Պրիստոնի աղօթքներէն, զորս առաքելայինը զոց գիտէին և յաճախ կը գործածէին իրենց քարոզութեանց մէջ: Ուստի անոր մէջ կը գտնենք նախնի քրիստոնեաներու Պատարագի իրական և հնագոյն օրինակը, սահմանուած Երուսաղէմի Եկեղեցւոյ գործածութեան համար, որմէ ճիշդաւորուելով՝ անցաւ Փոքր Ասիա և Յունական Եկեղեցիներուն մէջ:

Մեր Եկեղեցւոյ Պատարագի հիմն ու նախատիպը եղած է՝ Ս. Յովնայ Պատարագը: Այս Պատարագամատոյցէն զատ, Դ. դարուն սկիզբը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կեսաթիայէն վերադարձին իր հետ բերու հաւանորար ուրիշ Պատարագամատոյց մը, որ իր ժամանակին ժխտ Եկեղեցիներուն մէջ կը գործածուէր:

Անշուշտ, այս շրջանին, երբ հայերէն տառեր չունէինք, յունարէն լեզուով կը գործածուէր այս Պատարագը: Սակայն երբ հայ գիրերու գիւտը տեղի ունեցաւ, այն տառն շատ մը Պատարագամատոյցներ հայերէնի թարգմանուեցան, այսպէս՝ Ս. Բարսեղինը, Ս. Աթանասինը, Ս. Յովնան Ոսկեբերանինը, Ս. Գրիգոր Նազիանզացիինը, Ս. Կիւրիզ Աղեքսանդրացիինը, Ս. Իգնատիոսինը և ինչ Գիւս (461-478) և Յովնան Մանդակունի (478-490) Հայրապետներու ֆանքերով աւելի ճոխացաւ Հայկական Պատարագը:

Մեր Պատարագամատոյցը սորչ յաւելուցներ կրեց նաև Ժ. դարուն, Խոսրով Անձևացիի (Գրիգոր Նարեկացիի հայրը) կողմէ: Ս. Գրիգոր Նարեկացիի (950-1010) Աղօթամատենի երկու գլուխներէն ալ (ԼԿ. և ԼԵ.) հատուածներ մուտք գործեցին Պատարագամատոյցէն ներս: Իսկ Որ

օրհնեա զայնոսիկ, որք օրհնեն զեկ, Տէր . . .» գահաբանական աղօթքը գրած է Յովնան Ոսկեբերան (347-407), ԺԳ. դարուն, Յովնանէս Վարդապետ Ոսպնականն ալ որոշ փոփոխութիւն ըրաւ: Այսպէս, մինչև տպագրութեան գիւտը, Ս. Պատարագի կանոնները զանազան ձևերով գործածուած են, իսկ անկէ ի վեր տպագրուած մէկ ձևը պարտաւորիչ դարձաւ Հայոց Առաք. Եկեղեցիին համար: Մեր Եկեղեցին երբէք չէ ունեցած և այժմ ալ չունի կրօնատեալ կամ յաւելելով ձևով Պատարագամատոյցներ, այսպէս՝ կաթողիկոսական կամ պարզ քահանայական, մեծ, հանդիսաւոր կամ պարզ, թիւ կամ մասնաւոր և այլ Պատարագամատոյցներ: Մեր Պատարագը կ'ըլլայ միշտ ձայնաւոր, Թիւ Պատարագի դրութիւն մեր մէջ երբէք մուտք չէ գործած:

Մեր այսօրուան Ս. Պատարագի արարողութիւնը, իր հիմնական ձևին մէջ, տար Պատարագամատոյցի թարգմանութիւն ըրն է, և սակայն, դարբերւ ընթացքին իր կրած լեզուի կատարելագործութեամբ, ծիսական ուրոյն կերպով և մանաւանդ զուտ հայկական երաժշտութեամբ՝ վերածուած է ազգային գլուխադրոցի մը: Օրինակ մը տալու համար կը բաւէ ունկնդրել Վերսալէ խորինքը, Խաչատուր Տարօնեցիի (ԺԲ. դար) յօրհնած զմայլիլի այդ տաղը, որ Ս. Պատարագի սկիզբը կ'երգուի, և ուրիշ ոչ մէկ Պատարագամատոյցի մէջ կայ: Մեր Ս. Պատարագի Խորհուրդը հոգեպարար է առաքինադ:

Մեր երջանկայիշատակ հայրապետները իրենց հոգիին աղամանդը բխրեցուցած են՝ մեզի ժառանգ ձգելով հոգեւոր և մշակութային ճոխ գունձ մը: Մեր Ս. Պատարագը միայն կրօնական գունձ մը չէ, այլ նաև մշակութային անփոխարինելի արժէք մը: Ասոր համար բոլոր հաւատացեալները իրենց միտքը և խորհուրդը կեդրոնացնելու են Աստուծոյն Խորհուրդին, և անսոյթաբ հետեւելու են անոր բովանդակած աղօթքներուն և մեղեդիներուն:

ՎԱՋԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ս. ԳՐԱԿՈՆԵ

ՏԻՐԱՄՕՐ ԾՆՈՒՆԴԸ^(*)

Անշնանավերջի պարտառած արևա-
զունդը խաղաղ իր էջքը կ'ընէր ուժպա-
կոյտերէ հազիւ ազատագրուած երկնակա-
մարի ոտքին: Անօրինակ թախիժ մը պա-
տած էր մայր բնութեան հետ նուաւ արտերը
երուսաղէմի հիւսիսային աշխատ թաղա-
մասերու բնակիչներէն իրենց օրերը
թրոմոթեամբ անցուցած քարեպաշտ ա-
մուլի մը: Երկինք անկարեկիր մնացած էր
տասնամեակներու երկարութեամբ և հա-
ւատքի ջերմեռանդութեամբ մատուցուած
իրենց խնդրանքներուն: Չաւակի մըն էր
իրենց ուզածը, որ իր անմեղունակ ժպի-
տովն ու խօսքին կարկաշտով ջերմութիւն
պարգևէր իրենց կենսաճիւղ արեւին դէպի
մայրամուտ թեքումովը ցրտիլ Կոստոյ
մթնոլորտին իրենց բոյնին:

Գիշերն համբուն Յովակիմի աշխարհ
չէին ընդունած քարերար այցը քունին:
Չէր յաջողած ականջներէն վանել իր
պաշտօնակից Լէվիի անարգական արտա-
յայտութիւնը՝ իր անցուակներէն խա-
տաղ: «Անպատու Մոռն: Եւ արդարեւ,
այդ շրջանին իսրայէլի ժողովուրդին մէջ
ափրող ըմբռնումին համաձայն, Տիրոջմէ
անիծեալ էր անհատը՝ որ չէր արժանա-
ցած հոգեհատար մը ողջունելու բախտին:

Առաւօտեան Կանուխ, իր քամուած
սոխերը հաւաքելով, Յովակիմ երբ դուրս
նետուել կը ջանար տանջարան մը դար-
ձած իր անկողնէն, մերձակայ սինակոկին
մէջ արեւածագի իր պաշտամունքը մա-
տուցանելու համար Ամենակալին, պատա-
հանաւ անակնկալը: Տիրոջ հրեշտակը,
ժպտադէմ ու լուսածղի, իր ամբողջ հա-
սակը ցցեց անոր քնաթաթախ ու չմո-
րուն նայուածքին դիմաց ու ըսաւ:

(*) Ներկայ գրութիւնը կը կապմէ Առաջին
Չլուսիւր Վճիռամայրը խորագրուած հեղինակին
անտիպ մէկ գործին՝ որուն վերջնամասը երեւ-
ցաւ Ամսադրին 1978 Յուլիոս - Սեպտ. թիւով:

«Մի՛ վհաթիր, Յովակիմ, Տէրը եր-
կայնամիտ է ու բազումօղորմ: Հաւատքով
իրեն մատուցուած ամէն խնդրանք, հոգ
չէ թէ երբեմն ուշ, կ'արժանանայ ի վեր-
ջոյ Անոր հաւանութեան: Հետեւողական
եղար տղօթքներուդ մէջ ու անտարուշ
կրեցիր ամէն զրկանք ու նախատինք:
Հասած է ժամը քաղելու պատուը քու
համբերութեան: Աւետէ Աննային քաղցր
աւետիսը մօտալուտ մայրութեան:»

Յովակիմ աշնանահար ծառի մը նման
կը սրկաւար, կարծես թէ հրեշտակը եկած
էր իր հոգին պահանջելու իրմէ: Դաւուկ
իր դէմքը պրկուած էր ցաւագինօրէն:
Ոչ բառերը կը համարձակէին դուրս գալ
կարկամած իր շրթներէն և աչ աչ ար-
տօսքի կայլակները՝ խռնացած իր աշքե-
րէն: Ապշած՝ տեղն ու տեղը քարտցած էր:

«Օրհնեալ ըլլայ Տիրոջ կամքը», հա-
զիւ կրցաւ մրմնջիլ Աննա, երբ իր ա-
մուսնին ստացաւ հրեշտակէն բերուած
անպատուելի որքան հրճուագին աւետիսը:
Աստուած միշտ ալ այդպէս ըրած է մեր
պապերուն, մեր բովանդակ պատմութեան
ընթացքին: Ամէն անգամ որ քաղաքա-
կանապէս վտանգուած է մեր ժողովուրդը,
Ան հրաշքի մը միջամտութեամբ է որ
փրկած է մեզ օտարի լուծէն: Մօտ է օրը
իսրայէլի փրկութեան: Երանի դայն ող-
ջունելու բախտը ունեցողին:»

* * *

Մայրանալու բախտին արժանացած
ըլլալու հրճուագին աւետիսը ընդունելէ
ետք դժուար եղաւ Աննայի համար ուրախ
լուրը կրել միամիտակ, առանց դարձնելու
դայն նաեւ սեփականութիւնը ուրիշներու,
առանց երբեք նկատի առնելու թէ այդ
ուրիշները ինչպէ՞ս պիտի դիմաւորէին
դայն: Խինդն ու վիշտը, իրար հերքող
բեւեռներու վրայ կենուով հանդերձ, հր-
բեմն իրենց յատկանիշերով, իրենց հա-
սարկուց գիծերով — ճիշդ ինչպէս երկ-
րագունդի գոյք բեւեռներու պարագային
— կը մօտենան, կը միման իսկ իրարու,
հիւսելու համար սրտառուչ առամբ, քեր-
թուած մարդկային կենսաճիւղ: Չանոնք
միամիտակ կրելը, մեր մօքի ու արտի
փխրուն պատերուն վրայ անոնց ճնշուած

առանձինն զգալը անկարելի կը գտնայ յաճախ իրենց վտիտ ուժերովն լոկ ապաւինած մարդերուն: Ու մեծ հոգիներուն իսկ երբեմն: Արդարեւ, ի՞նչ քաղցր է տասնամեակներու լայնքով հետապնդուած ու միշտ ալ իր հմայքին զօրութիւնը պահած մեր երազին նուաճուածը մեր կեանքի մայրամուտին, մանաւանդ երբ զուգորդուած ըլլայ մեր մեղքերու լուացումովը պայմանաւոր Աստուծոյ առջև շնորհ գտած, Անոր հաճելի եղած ըլլալու քաղցր ու սփոփարար զգացումին: Օրը կէսօր չեղած, թաղի ընակիչները արդէն բաժնեկից դարձած էին անհաւատալի տոյգ լուրին, որ յաջորդ օրերուն շրջանը պիտի ընէր օտարին բիրտ ու բռնի լուծին տակ հեռապառ Սաղէմին:

* *

Ս. Քաղաքի հասակաւոր ու հպարտ ծառերը դեռ չէին զգացած առաջին հիւանդ համաճարները աշունին, անոնց անբերներուն մուգ կանաչը տակաւին հեռու դեղնութեան, գալիլութեան բիծեր ընդունելու վտիտ, աշխարհ կու գար խոտացուած մանուկը: Աղշիկ էր ծնածը, ու հասկնալի՝ զեղչը, զոր կրեց ծերունազարդ ամուլին բերկրանքը, իբրեւ տուրքը ժամանակի սխալ ու ամբարիշտ մտայնութեան ու բարքերուն, տեղ-տեղ իրենց անհաճոյ գոյութիւնը մինչև օրերս զգացնող: Գեղեցիկ էր ան — երկսայրի սուր մը գեղեցկութիւնն ալ, աղամորդիներուն շնորհուած բոլոր բարիքներուն նման — աւելի քան մարդու մօքին երևակայածը, քան ամէնէն փորձ արուեստագետի վրձինէն պատաստին յանձնուածը: Կլոր ու համաչափ դէմքի մը վրայ բացուած նշաձեռն ասմազուն աշուններ կը գրաւէին համակրանքն ու հիացումը բոլոր այցելուներուն: Խուլ ու խոնավ յարկը կը խայտար թարմատի աղջնակին լաց ու ճիւղով:

* *

Բերկրապարզեւ տոյգ ծնունդէն շաբաթ մը անց, զով իրիկնադէմին, երբ իրենց տան ընդարձակ ճակին մէջ, իրենց ընտէն ու բերքէն թեթեւացած բայց գոյնն ու թարմութիւնը պահած որթատունկի սերնդներու քաղցր հովանիին տակ հաւաքուած էր, Յովակիմի ու Աննայի կողքին, Շալքի լոյսաքի եկած ու ամէն սեռէ ու տարիքէ բաղկացած խառնիճազան զուարթ մը ճանչուորներու, դրկից ծա-

ռօքը, նախանշում Սննդերի ու ամէնէն տարէցն ու զարգացածը խումբին, ալիքաւ ու ծաւալուն իր մօրուքը շոյելով ու մարգարէական շունչ մը հագցնելով իր բոսերուն, բրաւ մօտաւորապէս հետեւալ հոգեյոյժ ճառը: —

Կը զգամ թէ կը գտնուիք մեծ ու ճակատագրական դէպքերու նախօրեակին, Տէրը մեր լեռնակուտակ մեղքերուն համար մեր երկիրը ըրած է ոտքի կոխան Հռովմէացի լէգէոններուն: Բայց մեր մեղքերէն ունի մեծ է Անոր ողորմութիւնը: Համաձայն չեմ երեք մեր աւարիներէն ոմանց ու օրինապահ փարիսեցիներու այն կարիքին՝ թէ մեր գլխուն եկած այս փորձութիւնները արդիւնք են մեր բարեպաշտութեան, իբրեւ թէ Տէրը կը փորձէ իր պատուէրներուն հաւատարիմ զաւակները, անոնց հաւատքը փորձաքարի զարնելու եւ ամբարանդեւու համար զանոնք իրենց արդար համոզումներուն ու հաւատալիքներուն մէջ: Մեծիւն պիտի գայ մօտ օրէն փրկելու Խորայէլը: Եւ Ազատարար կու գայ այն աստեւ միայն՝ երբ համայն ժողովուրդը կարիքն ու կարօտը ունենայ Անոր: Փառքի ու բարգաւաճման շրջաններուն՝ ոչ ոք խօսքը կ'ընէ Մեծիւն: Բայց հիմա, երբ Հերովդէս, նենգամիտ այդ աղուէսը, գերազանցած է իր նախօրեակները մեր ազգին հանդէպ սնուցած իր տեղութեամբ ու ճանաչարանքով, երբ Հռովմէացիներ, ձգած իրենց բարեբեր ու ընդարձակ երկրամասերը, տիրակալական անործակներով իսթացած՝ եկած են սեղմ ու անշրդի մեր երկիրը, արևելաքամ ընկելու Տիրապաշտ մեր ժողովուրդը, Մեծիւն պալուտալը կը թուի աւելի մօտալուտ: Պատահասներ են հարկաւոր՝ զգաստութեան հրաւերը կարդալու համար ապերաստն մեր սերունդին: Վերջին մեր մարգարէներու լուսութեան դարեր ետք, սկսած է այլեւս դարաշրջանը հրաշքներու:

Գլուխներու հաստատական շարժումները բացարձակ համամտութիւն յայտնեցին թաղամասի պատկառելի նահապետին: Յովակիմ ալ կը պատրաստուէր ընելու քանի մը խօսք, բայց մութը կոխած էր արդէն, ու զգաց որ իր ըսածները ծառքի խօսքերուն կրկնութիւնը պիտի ըլլային լոկ:

ԳԵՂՈՐԳ Ս. ՃԻՆԻՎԻԶԱՆ

Գ Լ Ղ Ա Ր Դ

(Հեղինակին «Հայրենական» անսխալ հասցեին)

Կը փալէի աւնան մէջէն
Դէպի Գեղարդ,
Որ լեռներու ծոցը մստած
Ըղձանք մ'ինչպէս անդիմադիր
Կ'ուրուագրծէր իր գմբէթին
Սաղաւարսը միակսուր:
Շուրջն իր ծառեր փաղցրահայեաց,
Կ'ըմպէին լոյսն օր կը հօսէր
Ամպերէն վար:
Եղնիկ մ'անդին, ժայռի կուեսին,
Այլերովն իր քաւախորհուրդ
Լուռ կը նայէր հորիզոնին:

Գեղարդն ահա,
Լուսաւորչի սուրբ ձեռակէտ,
Որ խաւարին դէմ հեթանոս
Վառեց նրազն ճրիստոնեայ
Եւ Գեղարդովն արիւնավառ
Փորեց, կոփեց կուրծքը ժայռին,
Կերեց ճանաւն այս արտակարգ,
Իբեւ փանդակ եւ կաղապար
Մեր հոգիին:

Գեղարդն ահա,
Երգեհոնի նման բացուած
Երկնքին դէմ.
Սեղնաւար փառերն իր սուրբ
Կը թրթրուան
Ժամանակի մասներուն տակ,
Ներենչման պէս այն մարդերուն
Որոնք երկինքն իջեցուցին
Մեր սիրտերուն:

Գեղարդն ահա,
Քարայր մ'ինչպէս խորախորհուրդ,
Միջեւ երէկ մեծ դպրասուն,
Կրակարան խոկումներու,
Տեսիլներու սուրբ կարկենան,
Մութը վաճառ
Բիբիին ներքեւ անթարթ մօմին:

Ճգնաւորներ,
Խոկումներովն իրենց յըղի,
Մարմինն իրենց վերածեցին
Մեղրամօմի, միտքն՝ փուրայի,
Որոնց մասները հրեղէն
Հիւսեցին լոյս,
ըՍեղծելով հրաւքն անհուն
Մեր արուեստին,
Փոխելով նիւթը հոգիի:

Դամբարան պերճ
Իւխաններուն մեր Պրոռօսեան,
Մարդեր, մուրնի եւ անուրջի
Անդունդ խոկի,
Որ օսկիովն իրենց աննիւթ,
Գիտցան հիւսել
Երազն անսուտ ապագային,
Մարմիններէն իրենց անդին:

Կը զատուի ան, Գեղարդն հրաւք,
Կառոյցներէն մեր վանքերուն,
Այլախորհուրդ եւ այլաւէն,
Սրլափն տակ հայ հոգիին
Հագած մարմին:
Ո՞վ սորվեցուց մեզի ըլլալ
Ուրիշներէն այսօրն տարբեր:

Հոգիները կեցած յակնիւ,
Կը նային դեռ օրմերէն գործ,
Հրեւեակներ լուռ կը փալեն
Կամարներուն ներքեւ աղօս:
Ջուրի թել մը, սրբինգ անլուռ,
Ժայռի ծոցէն կ'առնէ ըսկիզբ,
Երգելու տալն յաւերժութեան:

Գիւղականներէն, ուսաններէն,
Երիտասարդ, կին ու աղջիկ,
Շուրջն են վանքին,
Ծառերու լայն, փաղցր շուրհ
Մասաղիլու գառ ու ճիւղար:

AUTUMN GARDEN

Do not grow pale, autumn garden,
 Don't gather yourself (to bid goodbye),
 Retain your flame and hues golden,
 Falling-leaf-time, come not yet nigh.
 Clear brook, passing the garden through,
 Do not become choked by ice,
 Do not efface the pear-trees red hue,
 You careless wind by sly device.
 Still under these fiery trees
 My heart will be waiting for love,
 Will yet open its deep abyss
 With untold words its love to prove.
 And mix still with the water's voice
 Its happiness with clapping cheer,
 Autumn brook, still sing and rejoice,
 Defoliation, come not yet near.

Trans. MANOUKIAN

SILVA GABOUDIGIAN

Ք Ա Ռ Ե Ա Կ Ն Ե Ր

Ու պահ մը դեռ պիտ' ըզմայլիմ սա ծառերով վարսագեղ,
 Պիտ' ունկրնդեմ հրաւէրին բարձունքներուն սրսաբաց.
 Պիտի թախծիմ սա արեւուն հոգեվարժովը շրջեղ,
 Պիտի անոյշ-անոյշ սրգամ երազներու անցքն անդարձ:

Յամենալ դեռ պահ մը սա ցուրտ մայրամուտին,
 Կանչել մէկիկ-մէկիկ յուշերդ վայրավասին՝
 Որ գամ հեռունեւէն, հեզի թեւեր բերեն,
 Ազատագրեն հոգին մութէն այս անդունդին:

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ուխտ, պատարագ,
 Եւ հոգիներն մեր լեռներուն,
 Թախծոս, զուարթ,
 Բռնած մոմեր, հիւղեր կամաչ,
 Կ'երգեն երգը մեր աշխարհի
 Նորաստեղծման:

Ջանգալներու անձրեւին վէջ,
 Դրած անտես թազն Աստուծոյ,

Վանքը հրաւ, տես, կը բաղխէ,
 Գաւազանովն աղամանդէ,
 Երկինքներու կապոյտ դրան,
 Աղետեղու խաղաղութիւն
 Ու բարութիւն
 Վըրան արեւան հեղեղներուն,
 Մութ սիրտներուն,
 Վըրան համայն հայոց երկրին:

Մ Տ Ո Ր Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Իրարու նման, իրարմէ՛ սարքեր,
Օրերը կ'անցնին հեւոտ, հապւճսապ,
Իրենց անիւին տակ յարաքաւալ
Կոխոտելով մեր երազն ու իղձեր:

Կարաւանը ձիգ օրերուն,
Անկարեկիր բայց ճշգրտապահ,
Ու՛ է կամ կանուխ պիտի աւլէ
Մեր սրտերէն այդ ու գարուն:

Օրերուն դէմ մաքառելու
Պահեստը հօխ մեր ոյժերուն
Կը նուագի ու կը սպառի
Արեւին տակ զերթ հալոզ ձիւն:

Ձեմք կրնար կեցնել վազքը օրերուն,
Անոնք պիտի առնեն մեր ոյժն ու աւիւն,
Վա՛յ անոր սակայն որ տէր չի կանգնիր
Իր բարիքներուն ու արժէքներուն:

Ու եղո՛ւկ մեզի երբ անմտօրէն,
Փախչող օրերու հղանցին կառչած,
Կը պաղատիմք որ մեզ ետ դարձնեն
Այն՝ զոր կամովին իրենց ենք յանձնած:

Օրերուն տուած մեր տուրքը չըլլայ
Քող այնքան առատ, այնքան ցաւառիք.
Մեր քանդանքը չցրուենք նովին,
Խոզերուն տուած ինչպէս մարգարիս:

Գ. ՃԱՐՏԱՐ

ԳԻՍԿԱՆԵ

ԱՆԿԱՊ ԽՈՂԵՐ

ՄԵՆՔ — Չորս տասներե բաղկացած միավանկ բառ մը, որուն մեր հագցուցած իմաստէն ու նշանակութենէն կախեալ է սակայն մեր նկարագիրն ու հայեցակէտը հանդէպ կեանքը յուզող, կեանքին էա-տարրը կազմող հարցերուն:

«ՄԵՆՔ նախապէս չուներ», ըսած էր Ապրիլ 24ին սինիքաբար այլաոտերած հայ մը, երբ կը հրաւիրուէր մասնակցելու Մեն Եղեռնի զոհերու յիշատակը յարգելու կոչուած հաւաքոյթի մը: «ՄԵՆՔ» ըսելով միայն իր անձը, իր ճշմարիտ եւ հասկացող ողորմելի մարդերու դասակարգէն տիպար մը սա անտարակոյս, որուն համար աշխարհը կը սկսի ու կը վերջանայ իրմով, չինձմէ ետք ջրհեղեղը յայտարարող Ֆրանսայի վերջին արքային նման: Որ իր անձէն դատ ոչ ոք կը սիրէ և ո՛չ ոքի վիճակով կը հետաքրքրուի, և որ երջանկութիւնը դատած ըլլալ կը կարծէ երբ հեռու է առողջական և նիւթական մտահոգութիւններէ:

Կայ ուրիշ դասակարգ մը մարդերու, որ մեծի իմաստը քիչ մը կ'ընդարձակէ, անկէ ներս առնելու համար քանի մը հոգիներ հաշուող անգամները իր ընտանիքին կամ մերձաւոր պարագաներուն:

Կայ տարբեր դասակարգ մը մարդերու, քիչ մը ևս ընդարձակող իմաստը փոքր այս բառին, ընդգրկելու համար իրենց պատկանած կազմակերպութիւնը կամ համայնքը միայն: Ինչ որ գոյութիւն ունի անոնցմէ դուրս՝ ապարժէք է և չ'արժեք հետաքրքրուիլ անոնցմով: Ազգայնամոլ կոչուածներն են սոսնձ, արուեստական պատուարներ կանգնող իրենց և տարբեր ազգութիւններու պատկանող մարդերու խմբաւորումներուն միջև: Ցեղապաշտութեամբ, ծայրայեղ օսկի-ճիզմով ախտավարակ գաղափարաբանութիւններ ծնունդն են այս տիպի մարդոց

աւելցնելուն, գաղափարաբանութիւններ, որոնք տակաւին իր աւարտէն հեռու մեր գարուն տասը տարիները ներկեցին աշխարհակործան գաղափարներու ծովով ու հրդեհով, աշխարհի ամենէն քաղաքակիրթ երկրամասի սրտէն իսկ հոսեցնելով արեան սղխահոս գետակներ:

Գոյութիւն ունի նաև քիչ մը աւելի լայնամիտ դասը մարդերու, իրենց դասնած կրօնքին (դասանական պատուարներու անտեսումովը երբեմն) հետևողները ևս ընդունելու համար այդ բառի ետին: Տարբեր կրօնքի հետևող խմբաւորումներու պատահած աղէտներ զիրենք անտարբեր թողելէն զատ երբեմն գոհունակութեան սմանողով զգացողով կը գոհացնեն իրենց արտերը: Մինչ այս վերջիններուն արձանագրած ամէն յաջող ու դրական արարք՝ նախանձի այրող զգացումներով կը մորկէ դժուած իրենց հոգին: Ասոնք ալ համամարդկային եղբայրութեան գաղափարին անհաշտ մարդեր են, հոգ չէ թէ ոչ իրենց սեփական պատեանին մէջ ամփոփուած:

Ու վերջապէս կայ փաղանգը (առանց վարանումի չէ որ ընդարձակ տարողութիւն ունեցող սա բառը կը յանձնեմ թուղթին) մարդ կոչումը իր արժանաւայել բարձրութեան վրայ բռնող, վէս այդ կոչումին իրովին արժանի էակներու, համայն մարդկութիւնը տեսնող փոքրամարմին այդ բառին մէջէն: Բոլոր ազգերու ու ժողովուրդներու մէջ կարելի է հաշուել անոնց, գիտութեան ու ածան հաճոյքներու միայն հաւատացող, անոնց ետեւէն վազող չխելագարած մարդիկներու հազարներէն: Որոնց համար մեծը մարդկութիւնն է ամբողջ, այլապաշտութեամբ իր գոյններուն ու ցեղերուն: Որոնք չեն կրնար չբերկրիլ ի լուր աշխարհի խուլ ու հեռաւոր մէկ անկիւնէն եկած ուրախ պատահարի մը, և չ'վշտանալ՝ անծանօթ երկրի մը աննշան մէկ ուռնին մէջ իսկ պատահած արկածի մը կամ մարդկային զոհեր խլող բնութեան աղէտի մը հաշուոյն: Որոնք պատրաստ են զոհելու և մինչև իսկ զոհուելու, անիրաւուած ժողովուրդի մը անտեսուած դատին պաշտպանութեան ի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿՈՍՐՈՒԿ ԹԱՂԻ ԴՊՐԱՏՈՒՆԸ

ԺԷ. Դարու առաջին ժառանգորդին փայլուն շրջան մը կը բուրբերէր Կ. Պոլսոյ Կոմրուկ Թաղի Ս. Նիկողայոս Եկեղեցիին Դպրատանը: Էտրքնէի դրան մօտ գտնուող այդ եկեղեցիին Վէսն Յաւանդաց էր և Կէսն մեր Հայոց ազգին ի հնուց հետէ: — Ժամ. , Գր. Դարանագեցի, էջ 185:

Այդպէս ժեն գործունէութիւն կը ցուցնէին մասնաւորաբար զբիշներն ու ծաղկողները, որոնցմէ մամանակագրական կարգով կը յիշենք շարք մը՝ հանդերձ իրենց գործերով:

Ա. — Պօղոս Երէց, օրինակած է Մաշտոց մը՝ 1603ին: Ստացող՝ Կոնճայ Մինաս. — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., Հատար, Թիւ 121. Կրկնուած է Թիւ 132:

Բ. — Սահեփանոս Երէց Թախաթցի, որդի Սարգսի, 1603ին ամբողջացուած է

խնդիր, իրենց լաւագոյնը արամադրելու մարդկային ցեղի բարօրութեան նպատակով գիւտի մը յաջողութեան և իրենց հանգիստն ու երջանկութիւնը կ'որոնեն իրենց եղբայրներուն — և կ'աջ մարդկային արարած մը զոր իրենց եղբայրը չնկատեն — հանգիստին ու երջանկութեան մէջ, զուգահեռական մը քաշելով իրենց ճշդէ՛ր Եսին և մարդկային մեծ ընտանիքի համայնական շահերուն միջև, իրենց վտիտ սրտին արոփը ներդաշնակող մարդկութեան մեծ սրտին առողջ արօքին հետ:

Առանք եւն կեանքին համ առող, Լեւոն Գարդղին մէջ ճաշխարհի աղը՝ կոչուած մարդերը: Մեր հանապազօրեայ ազօթքը պէտք է ըլլայ որ Տէրը անպակաս ընէ զանոնք երկրագունդի երեսէն, որովհետեւ անոնց անհետացումը համազօր պիտի ըլլայ մարդկային կեանքի՛ն ալ անհետացումին՝ գեղահարաշ աշո մոլորակէն:

(Նար.՝ 4)

Գ. ԶԱՐՍԱՐ

Շարակնոց մը, որ կիսառ մնացած էր իր եղբոր՝ Յակոբ Երէցի մահով (1601). — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., Թիւ 154:

Դ. — Առաքել Բարեդէցի, Գրիչ, աշակերտ Հիդանցի տէր Մարտիրոսի, և ուսուցիչ Պաղուստա գրչի. 1608–1617ին օրինակած է:

1. — Տօնացոյց, 1608ին, ճի խնդրոյ տէր Աստուածաբան քահանայինն. — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., Թիւ 381:

2. — Մեկնութիւն Քերականի՝ Վարդանայ Վարդապետի, 1614ին. — Ն. Ա. Գոնց, Ար. Դրոն. Քերականի, էջ XIV–XV:

3. — Մեկնութիւն Պատարագի, 1617ին, Եխախորի որդի Յակոբ Արեղայի համար. — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., Թիւ 831:

Դ. — Միքայէլ Թախաթցի, Գրիչ, 1609ին օրինակած է,

1. — Մաշտոց, ճի վայելու՛նն իմաստացի տէր Միքայէլինն. — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., Թիւ 424:

2. — Աւետարան, Մաղկո՛ղ՝ Ղազար Քահանայ. Ճի վայելու՛նն Մինաս Վարդապետին Թեոդուկօլուցոյ. — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., Թիւ 439:

Ե. — Սրապիոն Գրիչ 1615ին օրինակած է Աւետարան մը. — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., Թիւ 728:

Զ. — Պաղուստա Գրիչ, աշակերտ Բարեդէցի Առաքել Գրիչի, 1615ին օրինակած է Աւետարան մը, ճի խնդրոյ բարեմիտ և հեղահոգի Թախաթի քահանայինն. — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., Թիւ 747: Զեռ. Արմաշի, Թիւ 223:

Է. — Սիմէոն Դպիր Լեհացի 1615–1618ին օրինակած է:

1. — Շարակնոց, 1615ին, Կամախեցի Յովհաննէս քահանայի ցանկութեամբ. — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., էջ 746:

2. — Գրեք Առակաց Սողոմոնի, Էն., 1618ին, ճի վայելու՛նն ... բարեմիտ, հեղահոգի ... կուսակրօն տէր Յովովր ... կրանաւորինն. — Յիշա. ԺԷ. Դարի, Ա., Թիւ 883: Զեռ. Նոր Զուղայի, Թիւ 7 (Մատուցք Աստուածաշնչի):

Ը. — Պետրոս Գրիչ օրինակած է Մեկնութիւն Քերականի՝ Վարդան Վարդապետի, 1616ին, ճի խնդրոյ բարեմիտ և հեղահոգի և ընթերցատէր տէր Սահակ

արեղայինն. — Թիշտ. ԺԷ. Դարի, Ա. թիւ 790: Զեռ. Ս. Թ. թիւ 657:

Թ. — Յակոբ Դպիր օրինակած է Կեռեակ զիրքերը, 1616—1620 ին.

1. — Մտառաց, 1616 ին: Ստացող՝ Մեկրոն ծեր. — Թիշտ. ԺԷ. Դարի, Ա. թ. 794:

2. — Աւետարան, 1618 ին. ծաղկող՝ Յովնանէս. — Զեռ. Ս. Թ. թիւ 2573:

3. — Գերականութիւն—Բառգիրք, 1620 ին. ծաղկող՝ Խաչատուր Արղ. Կեսարացի: Ստացող՝ Կարապետ Վարդապետ. — Զեռ. Երեւանի, թիւ 8537 և 8563:

4. — Աստուածաշունչ, 1620 ին. ծաղկող՝ Խաչատուր Արղ. Կեսարացի: Պատուիրատու՝ Միլիքազա. — Զեռ. Ս. Թ. թ. 428:

Երչտարակարանին մէջ կը կարգաւորուած տողերը. ... յիշեցէք ի Տէր: Նաեւ վարդապետն մեր և զմանկունս դպրատանս, որ համակամութեամբ կամք ի դուռի թեկեղեցւոյ, ընդ իովոնեալ Ս. Նիկողայոսի. — Յուլիոս Զեռ. Ս. Յակոբեանց, Բ. Հատոր, 1967, էջ 386բ:

Ժ. — Սիմէոն Երէջ Տիւրիկցի, որդի տէր Յովնանէս, աշտկերա Բաբերդցի Առաքել սարկաւազի, օրինակած է Մեկնութիւն Սաղմոսաց՝ Վարդան Վարդապետի, 1619 ին. — Թիշտ. ԺԷ. Դարի, Ա. թիւ 924: Զեռ. Երեւանի, թիւ 1182:

ԺԱ. — Խաչատուր Արղ. Կեսարացի ծաղկած է 1620 ին.

1. — Աստուածաշունչ, օրինակուած Յակոբ Դպիր կողմէ, Սպահանէն Մեկիքազայի պատուէրով. — Զեռ. Ս. Թ. թիւ 428:

2. — Գերականութիւն—Բառգիրք: Դրիչ՝ Յակոբ Դպիր: Ստացող՝ Կարապետ Վարդապետ. — Զեռ. Երեւանի, թիւ 8537 և 8563:

3. — Աստուածաշունչ: Դրիչ և Ստացող՝ Դրիգոր Վրդ. Դարանաղեցի. — Զեռ. Ս. Թ. թիւ 3043:

ԺԲ. — Յովնանէս Դպիր Լեհցի, 1621 ին օրինակած է.

1. — Ժողովածու, խմբագրող՝ Ասար Երաստացի, չի վայելում տէր Խաչատուր սրբաանունը կրօնաւորին. — Թիշտ. ԺԷ. Դարի, Բ. Հատոր, թիւ 9: Զեռ. Երեւանի, թիւ 3982:

2. — Ժողովածու, չի դպրատանն Ս. Նիկողայոսի Սփանչեազործին, չի խըն-

ԶԵՌԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԶԵՌԱԳԻՐ

Թեւ-Ավիվում է ապրում Սքանառեւեան երկրներէց աշտեղ ներգաղթած Պր. Էօֆէն Վօլֆսոնը (Eugène Wolfson), Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին առընթեր Հայ մշակոյթի և արուեստի նորարաց թանգարանն այցելած ժամանակ նա Թանգարանի պատասխանատու Պր. Գ. Հինդլեանին յայտնեց, թէ ինքը Հայերէն մի ձեռագիր ունի և պատրաստ է այն տրամագրել Թանգարանին:

Հաճելի այս լուրը առնելուց յետոյ, Պր. Գ. Հինդլեանի հետ անմիջապէս փուլ թացինք Թեւ-Ավիվ: Պր. Վօլֆսոնի բնա-

դրոյ աստուածընկալ և սրբաանեալ Խաչատուր կոչեցեալ կրօնաւորին Կեսարացոյ, լցեալ շնորհիւ իմաստութեամբ և առաւելեալ մաննայն գործովք առաքինութեամբ. — Թիշտ. ԺԷ. Դարի, Բ. թիւ 21: Զեռ. Երեւանի, թիւ 1246:

ԺԳ. — Պօղոս Արղ. Տիւրիկցի, որդի Ստաւրոյի, աշտկերա Խաչատուր քաջ րարունակաւոր (Կեսարացի), և գրիչ Նաղարէթ քահանայի. Երէնակած է ժողովածու մը 1621—1624 ին. Վկիգրն գրականութեան սօրին եղև ի մայրաքաղաքն Բուզանդիայ, ի դուռն Ս. Նիկողայոսի Զմիւռնոյ Հայրապետին ... և յետ չորից ամաց ապա աւարտեալ եղև ի ՌՀԴ Բվինն յԱսպահան, չի դուռն սուրբ մենաստանին, որ կաշի Ս. Փրկիչ, առ ստան ... սուրբ րարունակաւորն Խաչատուրին. — Թիշտ. ԺԷ. Դարի, Բ. թիւ 195: Զեռ. Երեւանի, թիւ 2370:

ԺԴ. — Խաչատուր Արղ. Սեբաստացի, Դրիչ, որդի Յակոբի և Մարիամի, 1623 ին օրինակած է Վարդան Վարդապետի Սաղմոսաց Մեկնութեան «Տէր ապուռն» և «Խոստովան» կանոնները. — Զեռ. Ս. Յակոբեանց, թիւ 3098, էջ 651:

կարանը մի գողտրիկ թանգարան է, ինքը՝ բազմակողմանի զարգացած անձնաւարձութիւն, Ձեռագրի մասին նա մեզ յայտնեց, որ այն իրեն նուիրել են Հնաստանում, 1946ին, պատերազմից անմիջապէս յետոյ:

Այս առիթով շնորհակալութիւն ենք յայտնում Պր. Վոլֆսոնին, իր ինքնաբերական արժէքաւոր նուէրի համար:

* * *

Տեղ՝ Լեհաստան (Լվով): Ժամանակ՝ 1757: Գրիչ՝ Տէր Աստուածաբան, որդի Օվանէտի: Անգղի՝ Գրիչի քոյրը՝ Ս. Պէնէտիքթոսի ուխտի կոյսերից՝ Անգոնիւնայ: Թերթ՝ 170 (Չգրուած՝ 1բ-5բ, 105բ-166բ, 124բ, 125բ, 165բ, 168ա-170բ): Պրակ՝ 13, իւրաքանչիւրը՝ 12 թերթ: Թուղթ: Մեծութիւն՝ 19 x 15.5: Գիր՝ նօսրագիր: Խորագրերը և սկզբնաառերը կարմրադեղնով: Գրութիւն՝ միասին: Կազմ՝ լաթապատ ստուարաթուղթ: Առաջին փեղկի վրայ՝ գրողնաւորի պաշտօնը: Վիճակ՝ զոհնացողի: Քիչ խունացած է և ցեցակերութեան հետքերը բաւական չափ են:

Թերթ 1ից առաջ ունի 2 ձեռագիր և 6 տպագիր թերթիկներ կազմից անշատ: Ձեռագիր թերթերը այլուստ են. բովանդակում են ըստ ձայների և շարաթուայ օրերի բաժանում: Օրհնութիւնների ու Հարցերի հայերէն ցանկեր: Տպագիր թերթերից 5ի վրայ կան օրբապակիրներ, 3ը՝ լեհերէն, 2ը՝ հայերէն մակագրութիւններով: Տպագիրներից երեք էջերը հնատիպ Սողոմոսարանից, մէկ էջը հնատիպ Խորհրդատետրից պահպանուած հատուածներ են պարունակում:

ՔՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ(*). —

1ա-1ա, Մանկուցի ի մեզ ուրօրէի մարմնոյ Տեառն — Ծառ կենաց ի մէջ եկեղեցւոյ . . . զի օրհնեսցուք զքեզ այժմ և յաւիտեան:

7ա-7բ, *Hymn do Swirti Anni* (լեհերէն) — Wof jerguk amusnagani . . . Sch[n]orhiecek inc zHisus Der im: (Լեհաստան հայերէն):

8ա-8բ, *Astadzow dacuk kohutian. Dah zdzynynnian Diarn.*

Manug dzynaf i Piedlehem . . . Ornie-scuc surp zierortutian: (լեհաստան հայերէն):

9ա-9բ, Երգ օգնից Տերուականաց. ճաղալուցի Տեառն ի Դեկտեմբերի ԻՊ (24): Հայրըն գըթած անգուգական . . .

[Եւ զանանգէտ խոհարարութիւնդ]:

9բ-10ա, [ի ճաղալուցի]

Դու Բէթլէհէմ տուն եփրաթայ . . .

Սփոփանաց լրումն լեր:

10ա-11ա, Ծննդեան Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի ի Դեկտեմբերի Ին (25) — Անմայր Ծնունդ Հօր անսկզբան . . .

Այժմ և յաւտ աշխուիայ:

11ա-12բ, Թխացութիւն Տեառն ի Յունվարի Ա (1) —

ի ըսկզբան անօրէնութեանդ . . .

Ձմեռեանութիւնդ վերայարգեմ:

12ա-13բ, Յայնսուրեան Տեառն ի Յունվարի 6 —

Յնծայցուք արդ ամենեքեան . . .

Բանից, գործոց, նաև՝ մտաց:

13բ-14բ, Կիրակի Ամառնեաց

Ուրախ լեր դուստր Սիօնի . . .

Չարչարանոցդ երկրպագեմ:

14բ-15բ, Մեծի Հիմնաբարու Ընթերցեաց Տեառն

Այսօր զբաւ օրինակաց . . .

Գրո Քրիստոս և ողորմեա:

16ա-17բ, Մեծի Ուրբարուն

Գուշակութիւնք տեսանողաց . . .

Մահուամբ քով զիս կենադործեա:

17բ-18բ, Մեծի Շաբարուն

Կենդանաւուն ամենեցուն . . .

Լուսոյդ փառաց արժանաւ արա:

18բ-19բ, Պսակի Գառնիքեան Տեառն

Յարեաւ Քրիստոս ի մեակոց . . .

Յարեաւ Քրիստոս Աշխուիայ:

19բ-20բ, Համբարձման Տեառն

Յեա փառաւորի Յարութեան . . .

Խնամեա, տաճա զքոյս օրհնարան:

20բ-21բ, Գալսեան ոգւոյն սբոյ

Ամենասուբ Աստուած ոգի . . .

Ջուր սիրոյդ վառեա ի մեզ:

21բ-22բ, Ամենասբոյ Երրորդութեան

Սրբազնասուբ Երրորդութիւն . . .

Տաճեա, կեցո և ողորմեա:

(*) Համեմատիր Հ. Ն. Ալիեան, Ցուցակ Հայերէն Ձեռագրաց ի Լվով և ի Ստանիսլաւով, Վիեննա, 1961, էջ 38-40:

- 22բ-23բ, Էվսարիս Տեի մարմնոյ եւ արեան Տեառն
Արդ, օրհնեցուք ամենեքեան ...
Եւ զգոհութիւնդ վերառաքեմք:
- 23բ-24բ, Պայծառակերպութեան Տեառն
Յայտնէ Յիսուս աշակերտաց ...
Տեսանելի քեզ ի փառս քո:
- 24բ-25բ, Սրբոյ եաշին Վերացուցման
ի սկզբանէ նախապեցեալ ...
Յընդդիմութիւնս պառասպարեալ:
- 25բ-26բ, Տեղու(նա)կանաց Սկիւեցւոյ
Զուարճացիր հարսն Քրիստոսի ...
Գղերբ, նաեւ՝ ժողովրդով:
- 26բ-27բ, Յրկացման Ամենեւրամուհւոյ Կուսին Մարիամ[ով]
Յաւիտենից Աստուած ընտրեաց ...
[Յղացեալդ այսօր առանց մեղաց]:
- 27բ-28բ, Մննդեանն Աստուածածնայ. Na-rodzenia Nay. Panny
Մաղկեցաւ արդ արմատն Եսեայ ...
Տուր ինձ զուժ ընդդէմ թշնամեաց:
- 28բ-29բ, Ընծայեցման Աստուածածնայ
Ընտիր նուէր Երրորդութեան ...
[Զննեմեանդ միշտ ծառայ քո]:
- 29բ-30բ, Աւետման Աստուածածնայ
Աղերս քո, ո՛վ կոյս արբազեաց ...
[Զի տէր լիցի ինձ օղորմած]:
- 31ա-31բ, Այցելութեան Աստուածածնայ. Nawidzenia V. Nay. Panny
Անհամեմատ խոնարհութիւն ...
[Ներկայութեամբդ կազդացո]:
- 32ա-32բ, Մաքրութեան Տեառն՝ Տեառն ընդառաջին. Gromniezny nay Panny.
Միայն մաքուրդ ի մէջ կանանց ...
Մաքրեա զխորհուրդս, գործս եւ ըզբան:
- 33ա-33բ, Վերափոխման ամենաբաճումն-ւոյ կուսին. Wniebo wziecia nay Panny.
Վերապահանջըն տէնջ փառաց ...
[Զօրաւ իմ ընկալ քեզ գերեզման]:
- 34ա-34բ, [Վասն Յովսեփայ]. Na S. Jozefa
Յովսէփ, որդի մեծի Դաւթի ...
Ի ժամ մահուան հոգեվարին:
- 35ա-35ա, Մանկուց. Mankunk i Ham-parci Na S. Jozefa
Պարծանք տոմիին Արրահամու ... առ նա լեր միշտ բարեխօս:
- 35ա-35ա, Մանկուց. Na S. Kaietana
Պըսակացեալ հարսին ... [ի մեր անձ-կութիւնս],
- 35բ-35բ, Մանկուց. Na S. Wawrzynca
Քաջ նահապետի Քրիստոսի սուրբ Լաւրէնթոս ... միշտ բարեխօսեալ:
(34ա-35բ նիւթերը գրուած են այլ գրով՝ ձեռագրի վերանորոգութեան ժամանակ զետեղուած նոր թերթերի վրայ):
- 36ա-36բ, Սրգ հրեւակաց. Suretych An-iotow
Դասք իննեկի սգեղինաց ...
Ի մահուան խնամակալեալ:
- 37ա-37բ, Մարգարէից. Na S. Prorokow, S. Jana
Նախընտրեցեալք ի սկզբանէ ...
Ի հնութենէ զմեզ նորոգեալ:
- 38ա-38բ, Առաքելոց. S. Apostolow
Նախքան զսկիզբն Արարածոց ...
Որդւոց ձերոց խնամածեցէք:
- 39ա-40ա, Պետրոսի եւ Պօղոսի Առաքելոցն. S. Piotra y Pawla apostołow
Կաթուղիկէ Եկեղեցի ...
Հայցմամբ սոցա ի մեզ գթալ:
- 40ա-40բ, Մարտիրոսաց. S. Menczenikow
Na S. Wawrzynca
Ով երանեալք զուսնդ վկայից ...
[Եւ յստիպացս ազատեցէք]:
- 41ա-41բ, Քաճմանյապետաց վկայից. S. Byskupow
Փառք եւ պատիւ եւ զօրութիւն ...
Եւ առ տէր բարեխօսեցէք:
- 42ա-42բ, Միոյ Բաճմանյապետի վկայի. Jednego Biskupa
Տօնէ այսօր եկեղեցի ...
Զի մասնակիցք լիցուք վարուց:
- 43ա-43բ, Միոյ Բաճմանյապետի խոսովա-նողի. Jednego Biskupa Konfesorą.
Na S. Kaietana
Հոգւոյն արդոյ նախընտրեցար ...
Ի փառս քոյս վերակոչեալ:
- 44ա-44բ, Բազմայ Բաճմանյապետաց խոս-ովանողաց եւ ի թոս արքոց ժողովոց. Wiele (?) Biskup Konfesorow
Յնծութեան ձայն այսօր հնչեաց ...
Զեկեղեցիդ անբծ պահալ:
- 45ա-45բ, Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին
Ելանելոյն ի Վիրապին, մատենելոյն ի Վիրապին. do S. Grzegorza
Ուրախութեամբ այսօր տօնէ ...
[Լեր բարեխօս միշտ վասն մեր]:

46ա-46բ, Գիւսի Գոխարաց Սրբոյն Դրիգորի
Լուսաւորչի. Znalezenia Relikwy S.
Grzegorza

Վաշ հրջանկութեան Արամեանց ...
ի յանցանաց զմեզ մաքրեալ

47ա-48բ, Սրբոց Վարդապետաց. S. Dok-
torow
Նախաստիման կամն Աստուծոյ ...

Ձի բանից քոց եմ աշակերտ:

48ա-49ա, Սրբոց Թագաւորաց. S. Krolow
Հրաշակերտողք բալորից ...
[Եւ անվրդով զմեզ պանհի]:

49ա-50ա, Անպատաւորաց եւ ասլոց կրօ-
նաւորաց. S. Pustelnikow
Հնարիւց խուճքք երջանկաց ...

ՁԱստուած ընդ մեզ հաշտեցուցէք:

50ա-51ա, Կուսից վիւ(յ)ուհեաց եւ խոսո-
վանուհեաց. S. Panien menezieniezek
Եկեղեցի կաթուղիկէ ...

[Սիրով զըտաւ բորբոքեցէք]:

51ա-52ա, Այրեաց եւ ասլոց սրբուհեաց.
Wdow y innych

Հնարի որովք Քրիստոսի ...

Արժանա առնել իւրոյ տեսոյն:

52ա-53ա, Համօրինաց Սրբոց. Wzyskich
swietych

Այսօր մայր սուրբ եկեղեցի ...

Մաքրեա զմեզ յախարի միւրոց:

53ա-54ա, Համօրինաց Ննջեցիւղոց. Za
wzyskich zmartwych

Աստուած գթած եւ հնչաւորուր ...

[Ձլոյս փառաց նոցա շնորհեալ]:

54ա-54ա, Վասն զանազան օճից ասելի ե
այս սէր ողորմեան

Աստուածածին ամէնօրինեալ ...

Սուրբ Աստուածածին բարեխօսեալ:

54ա-56բ, Խաշին Քրիստոսի
Գովհալ եւ զու փոյտ փրկութեան ...
ի գիշերիս աղլամզլին:

(Այսպէս յաղորդաբար՝ Առաքելոց,
Մարգարէից, Յովհաննու Մկրտչին,
Ս. Ստեփանոսին, Գրիգոր Լուսա-
ւորչին, Մարաթրոսաց, Չգնաւա-
բաց, Կուսանաց, Հրեշտակաց, Առ
Աստուած, Խաշին Քրիստոսի, Հայ-
րապետաց նաւիրուած ձե՛ր ողոր-
մեաներէ)

57ա-59ա, [Դրիգորի Անաւորեցելոյ] Օրհ-
նութիւն Թլխաւորեան Տեառն. Ակ

Որ խոստացար տէր ի Գեղ ... օրհնու-
թիւն քեզ տէր երգեսցեն մանկուհի,
59ա-61ա, Հարց ԴԿ — Անըսկիլքն Աս-
տուած բարձր արարէք ըզնա յա-
ւիտեան:

Մեծացուցեք — Խնդա բերկերալ Աս-
տուածածին ... զմայրը փրկչին մե-
ծացուցանեմք

Ողորմեա — Բոտեալ զնըզովքն ...
Կոյս Մարիամ Աստուածածին

Տէր յերկնից — Զօրաց երկնից օրհնա-
լանալ ... Կնցո զմեզ ծնող Քրիս-
տոսի:

[Ճաշու] — Կամաւ յանձն առեր ...
[Քուճ երկիրպագանեմք], (ՏԻՍ Թ.
54բ-58ա):

Համբարձի — Դասք երկնաւորացն ...
զմեզ փրկել ի յանշէջ հոյն: (Սոյն
Հարցի ծայրակապը (ակրոստիկոս)
կազմում է՝ Արքայն խնդրեաց զբանս՝
Կաստանդիանոս):

61բ-65ա, [Դրիգորի Անաւորեցելոյ] Ամե-
նաւորեյ Սերորդութեան. Օրհնութիւն.

ԴԿ — Յերիս անձինս բաժանեալ ...
ցուցեր զոր աղատեալ նախկին:

Հարց — Անսկիլքն լոյս սկզբնական ...
բարձր արարէք ըզնա յաւիտեան

Մեծացուցեք — Մայր եւ կոյս աղախին
Քրիստոսի ... քեզ երանեն ամենայն
ազնիք:

Ողորմեա — Խորհրդաբար ի գիրս Մով-
սէս ... խնայեա ի մեզ սուրբ Ներսէր-
գութիւն:

Տէր յերկնից — Բամից դասուց Սերօ-
բէից ... մաղթեա վասն միւր:
Համբարձի — Բամեալ ընդ զօրս ...
խնայեալ ի մեզ սուրբ Ներսէրգութիւն:

(Սոյն Օրհնութեան ծայրակապը՝
Յոհաննէս, Հարցինը՝ Արքայն խնի-
ք բրեաց):

65ա-68ա, [Դրիգորի Անաւորեցելոյ] Ամե-
նաւորեյ մարմնոյ եւ արեան Տեառն
Օրհնութիւն — Գերահաշ խորհրդոց

անգին ... պատիւ տացուք յաւիտեա-
լին:
Հարց — Որ զիրաշալի որբազնութիւն
... բարձր արարէք զնա յաւիտեան:
Մեծացուցեք — Ուրախ լիւր Մարիամ
... ըզքեզ օրհնութեամբ մեծացու-
ցանեմք:

Ողորմեա — Ո՛վ սրբազան խրախճանութիւն ... [ճաշակել զքաղցրութիւն քո և ողորմեա]:

Տե՛ր երկնից — Օրհնեմք ըզքեզ հայրըդ ... և հրաշագործողին առ զգլխոս ի փարձունքս:

Համբարձի — Բա՛նն ի Հօրէ ... պարգեհեցէ յարքայութեան:

68ա—73ա, [Գրիգորի Անաւարդեցւոյ] Ամեցայն Սրբոց Օրհնութիւն — Անճառ խորոց ... Աստուածածին առ քոյդ միածինն:

(Տուները սկսում են յաջորդաբար Ա. Բ. Գ. ... Գ—ով):

Հարց — Ծշմարտապէս զուխտ քո [բարձր արարէ՞ք ըզնա յաւիտեան]:

Մեծացուցեք — Ուրախացի՛ր Աստուածածին ... կեցուցանել ըզմեզ:

Ողորմեա — Ձարչարանօք ընարեալքն քո ... Ողորմեա մեզ օրդ ի Աստուծոյ:

Տե՛ր երկնից — Սուրբ ի սրբոց ... և մեք զփառս ի բարձունս:

Մանկունց եւ Համբարձի — Փարատելով զհիւանդութիւնս ... զանձինս մեր բրժշկեալ:

(Նոյնպէս տուները սկսում են յաջորդաբար Ա. Բ. Գ. ... Գ—ով):

73ա—78ա, [Գրիգորի Անաւարդեցւոյ] Ընծայեցանք Երանունւոյ Կոյսին Օրհնութիւն — Գովեմք զհայրըդ ... յերկնից տաճարըդ պարիլ (քերի):

(Մայրակապ գիրերը կազմում են «Գրիգորի է ե[րզն]» Այսպէս զըրուած է աւելի ուշ ժամանակի մի կիսաթերթի վրայ լինատառ հայերէնով. Antranik arjal aysor ... sir-pig-arakiac 74ա—74բ):

Հարց — Որ զխոստումն առ հարսն ... սրբութեան իւրոյ:

Մեծացուցեք — Աստուածածին բարձրացոյ՛ւ ... բոլոր հնչմամբ այսօր զքեզ մեծացուցանեմք:

Ողորմեա — Որ զհին տաճարն ... վասն անձանց մերոց:

Տե՛ր երկնից — Յընծայ այսօր ... զփառս իւր փեսայի: Ճ. յ

Համբարձի — Այսօր երկին ... զմեզ միշտ օրոգել:

78ա—80բ, [Գրիգորի Անաւարդեցւոյ] Անաւարտ յղուեցան ամեց[ա]ւանունւոյ Կուսին Մարիամու՝ Օրհնութիւն — Կարողաբար զօրութեամբ ... Հայցեա մեզ ձիւր քաւութեան:

Հարց — Այսօր ի Հարցն ... բարձաբարէք [զնա] յաւիտեան:

Մեծացուցեք — Հրեշտակն ամուլ ... Աստուածածին Կոյս:

Ողորմեա — Որ զհին Կառկն ... օրհնիչն Յղութեան:

Տե՛ր երկնից — Գահգ հրեշտակաց ... Որդւայդ մաղթող լեր:

(Օրհնութեան և Հարցի տուներուն ծայրակապը՝ Կոստանդին արքայ Հայոց է Գրիգորի:)

81ա—85ա, [Գրիգորի Անաւարդեցւոյ] Այցելութեան Երանունւոյ Կուսին Մարիամայ Օրհնութիւն — Օրհնեմք զօրհնեալք ... անհանկիստդ հայցմամբ:

Հարց — Որ զխոստումն առ Աբրահամ ... [անճառ բանին զմիշտ Կոյս]:

Մեծացուցեք — Անարատ Կոյս ... մեծացուցանեմք:

Ողորմեա — Զքեզ ողջունեմք ... քաղցր Կոյս Մարիամ:

Տե՛ր երկնից — Դշխոյ երկնից ... փառք ի բարձունս:

Համբարձի — Ողջոյն քեզ ասող ... երիցքն մի՛ պարտութիւն:

85բ—89ա, [Մբոււոյ Կուսին Մօլաւսիկայ] Օրհնութիւն — Խնդա քաղաքն ... ի պատրանաց բանասրկուին:

Հարց — Ընտրեալ յորովայնէ ... ըզնա յաւիտեան:

Մեծացուցեք — Աստուածածին մայր ... զմիածին քո զօրդին:

Ողորմեա — Բազումողորմ տէր ... քում ողորմութեան:

Տե՛ր երկնից — Ընդ անթիւ կրօնողեաց (?) ... գովելով ասեմք փառք:

Մանկունց եւ Համբարձի — Նորդրախտ զարմանալի ... Երկնաւորէն ընկաւեալ:

90ա—90բ, Ի օտի սրբոյ հօրն Պենեօթիքոսի (Զինի Ձարթուցեալքին երգ) — Երանելեաց երանազոյն ... Որպէս ստուգիւ երանեալ հայրդ:

89բ-94բ, [Մրբոյն Պենեֆթոսի] Օրհնու-
րիւն — Յագւոյն սրբոյ նախընտրեց-
եալ ... բարեխօս մեր առ Քրիստոս:

(Վերոյդրեալ չափածոյ երգը (90ա-
90բ) հետագային ընդմիջարկուած
է այստեղ. այլ թուղթի վրայ է և
այլ գիրով գրուած):

Հարց — Հրաշակերտողդ համայնից...
[ըզնա յաւիտեան]:

Մեծացուցե՛ք — Դշխոյ պանծալի ...
մեծացուցանեմք:

Ողորմեա — Բանդ Պատրոսի հրամա-
նցէր ... [և մեզ ողորմեա]:

Տե՛ր յերկնից — Սրբազնասրբով աղօ-
թիւ ... ի վեր առաքեսցուք:

Մանկունք — Ով բարութեան ոգւոյդ
... իւրովք Սուրբ եկեղեցի:

Համբարձի — Արդիւնամեծ հաւատա-
րիմ ... զկեանն անվաղճան:

95ա-97բ, Մրբոյն Նիկիոյայոսի Զմիռնա-
ցւոյ Եպիսկոպոսի՝ Օրհնութիւն —
Խն[ա]մոց քոց միշտ ... հայցեա վասն
մեր:

Հարց — Հին առւերց Աստուած ...
զրդխումն ի հօրէ և որդւոյ:

Ողորմեա — Հօր բան բանիւ ... մե-
ղաց ազատեա:

Տե՛ր երկնից — Որ զԹշնամին մեր ...
երգեմք զօր[հ]նութիւն:

Համբարձի — Այսօր հրեշտակաց ...
Հայցեա վասն մեր:

Մանկունք — Երկնայնով մօքրու-
թեամբ ... վասն մեր, ով կոյս:

(Օրհնութեան և Հարցի տուներուն-
ծայրակապը՝ «Խնդր ... Հայոցս
Հեթումն արքայն ... եաց»):

98ա-101բ, Մրբոյն Լեօնի մեծի փառնա-
յապետի շնորհով՝ Օրհնութիւն — Սըր-
բազնասուրբ Երրորդութիւն ... սի-
րոյ զինուք վառի:

Հարց — Օրհնեալ եռ տէր Աստուած
... բարձր արասցուք:

Մեծացուցե՛ք — Աստուածածին մայր
... երկնի դշխոյն:

Ողորմեա — Արդ թէպէտ յայնժամ ...
հաւատ սիրեա:

Տե՛ր երկնից — Եռաշար աղանդ ...
վեր երկեսցուք:

Մանկունք — Հերքեցելոյ չարափառին
... իրականս վերածիցիմք:

(Տուներուն ծայրակապը՝ Սրբոյն
Հէօնի մեծի քահանայապետին
Հոս (?) երգ):

102ա-105ա, Մրբոյն Բարսեղի եպիսկոպո-
սին կեսաբու՝ Օրհնութիւն — Այսօր
ցնծութեամբ ... Աստուածածին հ-
րանեալ:

Հարց — Որ զնախնհաց Հարցն ...
զնա [յաւիտեան]: (Մեծացուցե՛ք չիք):

Ողորմեա — Որ կրկնակի ոգւոյդ ...
վասն մեր ով կոյս:

Տե՛ր երկնից — Այսօր ընդ անմարմնաց
... ի բարձունս դրուատէ:

Մանկունք — Հոգապայծառ իմաս-
տունք ... սորա խնդրեսցուք:

107ա-124ա Պատեօն Նիզնելոց

Քեզ վայելէ Աստուած օրհնութիւն
զմեզ ի պատրանաց բանասրկուն:

(Սոյն ընդարձակ հատուածը ընդ-
գրկում է Հայաստանեայց եկեղեց-
ւոյ Հանգստեան շարականները,

բաժանուած ըստ 8 ձայների՝ ԱԶ,
ԱԿ, ...: Իւրաքանչիւր բաժանում

ունի «Պաշտօն Ննջեցելոց» խորա-
գիրը):

126ա-128ա, [Աղօթ առ Աստուածածինն]
— Տէր ողորմեալ ... Որդւոյ քոյին

կամացն. ամէն:

128բ-133ա, [Աղօթ առ Աստուածածինն]
— Տէր ողորմեալ ... Քրիստոսի տէ-

րամբ մերով. ամէն:

133բ-140ա, [Աղօթ առ Սուրբս] — Տէր
ողորմեալ ... հանգիցեն ի խաղաղու-

թեան:

140բ-144բ, [Աղօթ առ Հրեշտակս] — Տէր
ողորմեալ ... Ուղղաւորեաց և կառա-

վառեաց:

145ա-148ա, [Աղօթ վասն Հալոյդոսեանն]
— Տէր ողորմեալ ... Հանդերձելուն

յաւիտեանս յաւիտենից:

148բ-151բ, [Աղօթ վասն հոգւոց ճնջեցե-
լոց] — Տէր ողորմեալ ... հանգիցեն

ի խաղաղութեան. ամէն:

152ա-154ա, [Աղօթ առ Սուրբն Յովսէփ]
— Տէր ողորմեալ ... Աստուած ընդ

ամենայն յաւիտեանս յաւիտենից.
ամէն:

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Ը. — Ի Կ Ի Ն Ն Պ Ո Ռ Ն Ի Կ

Երանելոյն Թէոփիլոսի՝ Աստուածաբան եւ բանիբուն Վարդապետի ասացեալ յաւետարանական պատմութենէ, Ի կիցն պոռնիկ, որ արդարացաւ աւծմամբ իւղ(ւ)ոյն:

Եւ արդ ինծ ապաստան լինել պարտ է յանբաւ մարդասիրութիւնդ քո, որ վասն իմ զայս ամենայն կրել հաճեցար. զի ոչ առնես անտես զեղկելիս եւ զթշուառականս, ոչ անտես առնես զծանրացեալս զանազան մեղաւք. ոչ առնես անտես զաղտեղացեալս պէս պէս յանցանաւք, ոչ անտես առնես զողորմելիս յիշեալ յանբաւ ողորմութիւնդ քո, մարդասէր Տէր, ոչ անտես առնես զաղախին քո զյանցաւորս, որ վասն յանցաւորացս անհամեմատելիդ համեմատեցար մարմնով:

Իբրեւ զայս ամենայն աղաթեաց պոռնիկն երանելի՝ համարծակեցաւ մտանել ի տուն Սիմոնի բորոտին: Որպէս եւ ասէ աւետարանիչն Ղուկաս. Իբրեւ գիտաց եթէ բազմեալ է Յիսուս ի տան Սիմոնի փարիսեցոյն, բերեալ շիշ մի իւղոյ նարդեան ագնրի մեծագնոյ, կայր յետոյ առ ոտս նորա, լայր եւ արտասուաւքն թանայր զոտս նորա, եւ համբլբլէր եւ աւծանէր իւղովն եւ ասէր. ընկալ, Տէր, եւ մի անտես առնիր եւ մի մերժեր զիս, Տէր Աստուած իմ. զի լուայ ի քէն թէ՛ զեկեալն առ իս ոչ հանից արտաքս: Ընկալ եւ մի մերժեր զաղախին քո, անոխակալ Տէր, զի լուայ ի քէն ասելով, թէ ոչ եկի կոչել զարդարս այլ զմեղաւորս յապաղիարարութիւն: Ընկալ եւ մի մերժեր զաղախին քո, բազմագուծ Տէր, զի լուայ ի քէն թէ՛ մաքսաւորք եւ պոռնիկք մոցնն յարքայութիւնն երկնից: Ընկալ Տէր, եւ մի անտես առնիր զաղախին քո, ողորմած Տէր, որ ոչ անտես արարեր զաղախան կնոջ քանանացոյն: Ընկալ Տէր, եւ մի անտես առնիր զաղախին քո, մարդասէր Տէր, որ ոչ անտես արարեր զկիկնն տեռատես, առ ի բժշկել զհոտումն արեան նորա: Ընկալ եւ մի մերժեր զաղախին քո, զթած Տէր, որ զմիւս այլ պոռնիկն՝ մատամբ գրոյ քո ջնջեցեր զմեղս նորա: Ընկալ եւ մի մերժեր զիս, բազումողորմ Տէր, որ ընդունեցար զմաքսաւորն աշակերտ քեզ: Ընկալ եւ զիս Տէր,

154բ - 157բ, [Աղօթք առ Տեւն մեր Յիսուս]
— Տէր ողորմեայ ... այսմ յետէ մինչեւ
յաւիտեան:

158ա - 161բ, [Աղօթք առ Երանելոյն Պեթե-
օփրոս] — Տէր ողորմեայ ... ոգւոյն
սրբոյ ընդ ամենայն յաւիտեանս յա-
ւիտեանից. ամէն:

162ա - 162բ, [Շուրակամ ի վերայ Սրբոյն
Լորենցիոսի] — Բաշխ նահատակ ...
միշտ բարեկալ(օս)եայ,

163ա - 164բ, Յանկի Գլխոյ (միայն լեհերէն),
166ա - 167բ, Յիւստակարան (լեհերէն),

Յիւստակարան

ճա, Յիշատակ է Երգարանս այս ձայնա-
ւոր աղօթից, ընդ որում գրեցի ես՝ Տէր
Աստվածատուր՝ որդի Օմանիսի պարօնը
(Չնշուած է դիտաւորեալ — Փ. Ա.) յիշա-
տա՛ք քոյ իմոյ Անդօնիայի՝ կոյսոյ
Սրբոյն Պենէտիքթոսի Հայոց, ի փառս
ամենասուրբ Երրորդութեան եւ ի պատիւ
Վերափոխման իւսոյն Մարիամայ եւ ա-
մենից սրբոց: Բայց ժանիցս որ անգամ
կարդացէ՛ք, զանաօթանս ոչ մոռացէ՛ք
աղօթից ձերոց: Թամի Տեառն 1757, լա-
դիսացոց օրն՝ Ց-ին Հոկտեմբերի:

(Երկու տող՝ լեհերէն, ստացողի մա-
սին, ինչ որ հայերէնում է):

ՓԱՅԼԱԿ ԱՆԹԱՊԵԱՆ

որ ընկալար զկինն Սամարացի, շինել վարդապետ բազմաց, եւ քարոզել զքեզ կենաց եւ մահու Աստուած:

Ողորմեայ Տէր եւ ինձ, որ ընկալար զպոռնիկն Բախար վասն Յեսայ ծառայի քո եւ անւանակցի: Ողորմեա Տէր, եւ ինձ մեղաւորիս, որ ընդունիս մեղաւորս արարի զբազմութիւն մանկանց անմեղաց: Անյիշալար Տէր, ողորմեայ ինձ պարտելոյս ի խաբօղէն, որ զբազում երիտասարս պարտեցի մեղօք: Ընկալ, ամէնախնամ Տէր, զծերացեալս մեղաւք, որ զբազում մարդիկս ծերացուցի պոռնկութեամբ իմով չարաչար: Ընկալ Տէր, զանառակս, որ զբազում իմաստունս անառակեցի, եւ ի գործս անառակութեան յիմարեցուցի: Ընկալ Տէր, զծանրակիրս մեղաւք, որ զթեթեւացեալսն ի յանցանաց ծանրացուցի չարաչար: Ընկալ Տէր, զանաւթս սատանայի, որ յանձնից ընտրելոց՝ զընտրեալսն դատարկեցի ի գործոց բարեաց: Ընկալ Տէր, զվիրաւորեալս ի նետից սատանայի, որ զբազումս վիրաւորեցի ի յարծակմանէ լրբացեալ գեղոյ իմոյ: Ընկալ զիս Տէր, զմեռեալս ի բազմախոց սուսերաց բանսարկին, որ պատերազմեցայ անդամաւքս զարդարեալ, եւ սպաննի զբազումս ի հակառակաց թշնամւոյն Աստուծոյ:

Լայր դառնապէս եւ արտասուաւքն թանայր զոտս արարչին, աղալէր եւ ասէր. Լուսաւորեա զպէս իմ՝ լուսոյ տուիչ կուրաց, զխաւարեալս մեղաւք, զի սորաւք ցանկացայ բազմաց, եւ ի ծեռն գեղոյ սորայ գայթակեցուցի զծերս եւ զմանկունս: Սրբեա բարերար Տէր, զհեր գլխոյ իմոյ, զորս դիզացուցանէի ի վերայ պատկերաց իմոց, ի տեսակս գործէի, լարեալ պատրաստեալ էի որոգայթ, եւ որսայի զազգակիցս եւ զընտանիս, արկանելով յուռկանս սատանայի: Մարբեայ զայսոս շփոթող, որով բոլորեալ գեղեցկացուցանէի ի դեղով: Զսկիզբն չարին պայծառացուցանէի ի յաչս մարդկան, մինչեւ բորբոքէի զցանկութիւն նոցա մտանել առ իս. զկամողս շփոթէի եւ զակամայս՝ ի հաղթս աղտից իմոց:

Ձայս ամենայն դէպ էր ասել նմայ, զոր ընդունեցաւ մարդասէր Տէրն մեր. քանզի յայտնապէս խոստովանեցաւ անդամաւքն ամենայն, զորս ածեալ էր ի սպասաւորութիւն մեղաց իւրոց: Այաւքն. զոր ցանկացեալն էր բազմաց, եւ ի ծեռն դեղոյ նորայ զբազումս արարեալ ցանկացող մեղաց. եւ վասն այսորիկ աղբիրացոյց առատարուխ արտասուօքն, եւ թանայր զոտս Տեառն, զի փարատողս արտասուցն եւայի եւ զնա կեցուցանէր: Եւ հերոմէ մարբէր, զի գեղեցկացուցեալ էր զնա ի վերա երեսաց իւրոց: խոստովանէր զի ի ծեռն նորա զբազումս գայթակեցուցեալ էր, ածէր ի սպասաւորութիւն զի սրբեսցէ զնա. վասնորոյ լուաւ զբանն թէ՛ Թողեալ լիցէն սմա մեղք իւր բազում:

Եւ արդ՝ զի վայելեաց զբաւութիւն եւ զթողութիւն, եւ արժանաւորեցաւ արքայութեանն երկնից, եւ գովի ի հրեշտակաց եւ ի մարդկանէ. լուր աւետարանին զինչ ասէ յորժամ զայրանային նմայ աշակերտքն, եւ խաւսէին չար զմանէ, եթէ ընդէր եղեւ կորուստ իւրոյդ այդմիկ. մարդ էր վաճառել զիւրդ զայդ աւելի բան զերեք ձ դինարի եւ տալ աղքատաց: Յայնժամ ասաց Յիսուս. Ամէն ասեմ ձեզ, ուր եւ քարոզեսցի աւետարանս այս ընդ ամենայն աշխարհս, զոր արար դա խօսեսցի վասն դորա:

Տես, ով սիրելի. Թէ զհարդ ի վեր քարոզեաց զկինս զայս, զի գործ մի բարի գործեաց դա յիս ասէ. զաղքատս յամենայն ժամ ընդ ձեզ ունիք, եւ յորժամ կամիր կարաւոր էք նոցա աւելնել, այլ զիս ոչ յամենայն ժամ ընդ ձեզ ունիք: Ոչ ապաքէն ասէ Մատթէոս՝ Ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչ ի կատարած աշխարհիս. եւ նա ասէ. Աստ զաղքատս յամենայն ժամ ընդ ձեզ ունիք, այլ զիս ոչ հանապազ ընդ ձեզ ունիք: Զի՞նչ իցէ ասացեալս, միթէ հակառակէին միմեանց բանք աւետարանեաց. ո՛չ, քաւ լիցի: Ապա զի՞նչ իցէ այս: Ինձ այսպէս թրուի թէ յաղագս անճառելի տնաւորենութեանն իւրում ասացեալ է զայս: Զիս ոչ յամենայն ժամ ընդ ձեզ ունիք այս մարմնովս զոր զգեցեալս եմ, իսկ յորժամ համբառնամ առեցեալ մարմնովս, զաղքատս ընդ իս ոչ վերացուցանեմ, զորս եղբարս անւանեցի. եւ զբարիս առնել նոցա ինձ համարեցայ: Թէպէտեւ զաւրութեամբ աստուածութեան իմոյ ընդ ձեզ եմ, զամենայն աւուրս մինչեւ ի կատարած աշխարհիս, այլ առեցեալ մարմնովս իմ ոչ տեսանէք զիս:

Եւ յորժամ ասեմք զբան Տեառն թէ ո՛չ զիս հանապազ ընդ ձեզ ունիք, բաժանեմք յԱստուածութենէ, իրր թէ այլ է Աստուածութիւնն եւ այլ է մարդկութիւնն, եւ այնպէս ասեմք: Քաւ լիցի. չար է յոյժ հերձեաճող, ի բաց տար զանաւորէնութեան բանդ զայդ. այլ զի խնումք զայդպիսեաց բերան հերձեաճողաց՝ բերաք ի մէջ զբանս զայս. զի յորժամ ասաց Տէրն թէ զարթառս յամենայն ժամ ընդ ձեզ ունիցիք, այլ զիս ոչ հանապազ ընդ ձեզ ունիք, յաղագս տնաւորէնութեանն ասաց:

Այլ մեք յառաջ ի բանս դարձցյուք, եւ տեսցուք թէ զի՛նչ ասաց Քրիստոս ցկինն այն, եւ կամ թէ որպէս ընդունեցաւ զայն, որ աշակերտք եպեղէին եւ Սիմոն փարիսեցին, եթէ ընդէ՞ր եղեւ կորուստ իւղոյդ յայդորիկ: Եւ Յիսուս ասէ ցՍիմոն առականք. Սիմոն, ունիմ ինչ ասել քեզ: Եւ նա ասէ, Ասա, Վարդապետ: Ասէ Յիսուս. Բ պարտապանք էին աւանան փոխաւորի, մինն պարտէր ե՞ժ դահեկան, եւ միւսն Ծ: Իրեն ոչ գոյր նոցա հատուցանել, երկոցունցն շնորհեաց: Արդ ասա ինձ, ո՞ առաւել սիրեսցէ զնա: Ասէ Սիմոն. ինձ այսպէս թրի թէ որում զբազումն շնորհեաց: Ասէ Յիսուս. Ուղիղ ետուր զպատասխանիդ: Ես մտի ի տուն քո, ջուր ոտից իմոց ոչ ետուր, իսկ սա արտասուաք իւրովք եթաց զոտս իմ, եւ հերով իւրով ջնջեաց, համբոյր մի դու ոչ ետուր ինձ, սա աւասիկ ոչ դադարեաց ի համբուլիւն իւր զոտս իմ. իւղով զզուլիս իմ ոչ աւժեր, սա իւղով անուշիւ աւժ զիս: Վասնորոյ ասեմ քեզ՝ Թողեալ լիցին սմա մեղք իւր բազում զի յոյժ սիրեաց. զի որում շատ թողուցու շատ սիրէ, եւ որում սակաւ՝ սակաւ:

Մեծ էր շնորհն այն զոր ընկալաւ կինն այն յԱստուծոյ: Մեծ էր պարգեւք նորա ի պարգեւատուողէն: Մեծ էր բարեբախտութիւն կնոջն: Մեծ էր բարեգթութիւնն Աստուծոյ առ յանցաւորն այն: Մեծ էր երախտիք Փրկչին առ արարածս իւր: Մեծ էր թողութիւնն դատաւորին մեղանշականիս այս: Մեծ էր զթութիւնն բարեբարին առ մեղաւորս այս: Մեծ էր անոխակալութիւնն արարողին առ բազմամեղս այս:

Վասն այնորիկ պարտ է նախանձն իմայ եւ ասել. Երանի(ան)ի է քեզ, ով կին դու, զի ի շնորհաց արարչին Բ լոյս ծագեցաւ ի վերայ քո. մին զի արժանաւորեցար համբիւրել զոտսն Աստուծոյ. եւ Բզ զի լոյս շնորհաց առաջնորդեցաւ քեզ. Երանի է քեզ, ով կ[ին] դու, զի պարգեւս Բս վայելցէր. մին զի ձեռաք քո շաւառփիցք զանշաւառփիին, եւ Բզ զի սիրաւ իմայ կոյեցար, որպէս եւ ինքն ասաց թէ յոյժ սիրեաց զիս: Երանի է քեզ, ով կին դու, զի Բ ընձեռման արժանաւորեցար. մի՛ որ հերով քո մաքրեցեր զոտսն, որոյ աթոռն երկինք է եւ երկիրս պատանդան ոտից նորա. եւ Բզ զի գործ մի բարի ընդ Տեառն գործեցեր, որպէս եւ ինքն աս(ա)աց: Երանի է քեզ, ով կին դու, զի Բ անուն մարգարէութեան ընկալար. մի՛ զի իրր գեղեւալ գիտացեր զթողութիւնն յանցանաց քոց, եւ այնպէս համարձակեցար մերձենալ ի մարմին Աստուծոյ. Բզ զի զթաղումն նորա գուշակեցեր, զոր եւ ինքն ասաց թէ առ ի թաղելոյ զիս նշանակեաց: Երանի է քեզ, ով կին դու, զի Բ գովս ընկալար ի բերանոյն Աստուծոյ. մի զի առաջի Սիմոնի եւ աշակերտացն իւրոց գովեաց զքեզ. եւ զմիւսն այն թէ՛ Ուր եւ քարոզեսցի աւետարանս այս ընդ ամենայն երկիր՝ խաւսեսցի վասն յիշատակի դորայ:

Երանի է քեզ, ով կին դու, զի Բ ուրախութեամբ ուրախացար. մի զի փոխապարտն, զոր ոչ ունէիր հատուցանել՝ թողաւ քեզ, եւ Բ զի լըար յարարողէն թէ՛ հաւատ[ը] քո կեցուցին զքեզ, երթ ի խաղաղութիւն: Երանի է քեզ, ով կին դու, զի յԲց դասուց հուշակեցար, մի յերկնային զօրացն, եւ Բ ի մարդկայինս ազգաց: Երանի է քեզ, ով կին դու, զի Բ զարմանալի զգեստ գեցար. մի զի մերկացար զպատմունան միգոյ, եւ միւսն զի զգեցար առժամայն զթողութիւն մեղաց:

Ընդէ՞ր ոչ էր երանելի կինս այս, որ այնպիսի հաւատ զգեցեալ էր՝ աւտար պոռնիկ տարայոյան: Զի միւլ աշակերտքն Յիսուսի, որ ընդ նմայ էին, կորուստ համարէին զթափումն եւղոյն(*): Եւ կինս այս գիտէր որ իբրեւ զԱստուած կարող էր թողել զմեղս

(*) Զեռ. եղևոյն:

իր բազում: Որք ոչ էին գնեալ զհւղն՝ ափսոս համարէին, եւ գնաւոյն յաւժարութեամբ թափէր, եւ առ սրտագէտն իւր Աստուած՝ աղաչանս մատուցանէր, յորմէ ընկալաւ զանանցական ուրախութիւնն եւ զկեանսն յաւիտենականս, եւ վայելեաց զանուն գովասանաց մինչեւ Սկիւթացիք, Եթէովպացիք(*), Բաբելացիք, Գամրացիք, յազգս խուժարութ թարբարոսաց քարոզեցի անուն նորա, եւ ի բերանոյ ամենայն հաւատացելոց երանեսցի:

Ընդէր ոչ էր երանելի կինս այս, որ երէկ ի դիւաց գովէր եւ այսաւր ի հրեշտակաց բարեբանի: Ընդէր ոչ երանելի էր կինս այս, որ երէկ սպասաւորէր սատանայի եւ ծանրացուցանէր զբռնին մեղաց, այսաւր սպասաւորեաց Քրիստոսի, եւ թեթեւացոյց զծանրութիւն բռնին մեղաց իւրոց: Ընդէր ոչ երանելի էր կինս այս, որ երէկ դիգացուցեալ էր զհաղթս մեղացն ծանրագունից, եւ այսաւր իբրեւ զփոշի հոսեալ ջրուեաց զամենայն: Ընդէր ոչ երանելի էր կինս այս, որ երէկ զցորեանն ճշմարիտ ծածկեալ ընդ յարդովն, եւ այսաւր Աստուածային երանաւն երնեաց՝ քամովն հաւատոյ, եւ յրստակեալ զցորեանն յուսոյ հոսելեան, եւ արկանէ յիշտեմարան Տեառն: Ընդէր ոչ երանելի էր կինս այս, որ երէկ աշակերտէր սատանայի եւ կամարար դասուց նորա, եւ այսաւր աշակերտեալ Քրիստոսի, հրաժարեալ ի խաւարային վարդապետէն, դասաւորեցաւ ընդ վարդապետն լուսոյ, եւ լուսաւորեցաւ լուսյով նորա:

Ընդէր ոչ էր երանելի կինս այս, որ մինչ մտանէր ի տուն Սիմոնի բորտի՝ լի էր բազում յանցանաւք, եւ մինչ ելանէր՝ առժամայն լի եղեւ արդարութեամբ: Եմուտ մեղաւք եւ ել(ան) անմղ: Եմուտ ազուաւ եւ ել աղանի: Եմուտ սեւաւ եւ ել սպիտակ: Եմուտ պեղծ եւ ել սուրբ: Եմուտ մեղաւոր եւ ել անմեղ: Ընդէր ոչ էր երանելի կինս այս, որ մինչ մտանէր առ Քրիստոս՝ խաւարաւ աղբամղջին ծածկեալ լինէր, եւ յորժամ ել, ի նմին ժամու իբրեւ զարեգակն պայծառացաւ հոգովն:

Եւ արդ պարտ է մեզ նախանձաւոր լինել նմայ, ոյք զնա երանիցեմք, զի եղեւ նա աւրինակ բազմաց: Եւ առաւել յոյս էր տարայուսից, իթէ քարոզ միայն լսէաք թէ որ մեղանէք՝ դարձիք յապաշխարութիւն եւ Տէր ընդունի զծնդ եւ զղջումն արտասուց ձերոց, եւ արդարանաք: Պարտ էր հաւատալ Տեառն եւ յուսով մեծաւ. դիմել յապաշխարութիւնն եւ արդարանալ, թող թէ եղեալ լըւաք՝ զծանրացեալի մեղաւք որ ջերմ հաւատով դիմեաց յապաշխարութիւնն եւ յական թաւթափելն արդարացաւ: Եւ մեք դեռ եւս հեշտանամք եւ մնամք յուսահատութեան, ի տիղմն խոզից թաւալիմք եւ ոչ ստորջանամք, եւ զայս յայտնապէս ասեմք, զի յորժամ զաւրինակս տեսաք, եւ յապաշխարութիւննէ, պատրաստեալ է մեզ գեհեանն անշէջ՝ առաւել քան այնոցիկ որոց աւետարանս այս ոչ է քարոզեալ, քանզի ահ մեծ է անկանել ի ձեռս Աստուծոյ կենդանւոյ:

Ձի կնոջս այս թէ ո՛րքան մեղաւք լցեալ էր՝ ոչ եղեւ պէտս ամս բազումս եւ ոչ ամիսս եւ ոչ շաբաթս, ոչ աւուրս եւ ոչ ժամս բազումս, այլ ի միում պահու եմուտ բազում մեղաւք լցեալ, եւ առ ժամայն ել արդար: Եւ այլ եւս ասացից. տես զաւագակն, որ յական թաւթափելն արդարացաւ ի վերայ խաչին, քանզի յամենայն ժամ պէտս էր ասելոյ, թէ յիշեա՛ զիս Տէր յորժամ գաս արքայութեամբ քով, եւ կամ ի սուղ ժամանակի: Եւ քանզի ձերմ յուսով ապաւինեցաւ ի Քրիստոս, ասել զդռնաքեալ քանն փութապէս, եւ պատասխանի լըւաւ քանին զանբաւ եւ զմեծամեծ պարգեւսն. եթէ այսաւր ընդ իս իցես ի դրախտին:

Ո՛ւր, ասես, գտանեմ զՔրիստոս, ի տան կամ ի խաչին, եւ կամ ուստի՞ մատուցանեմ նմայ եղս մեծագինս առաւել քան զերեք ձ դեկարի, եւ առից զթողութիւն: Եւ կամ ո՞ արասցէ զիս խաչակից Քրիստոսի, զի ասացից՝ Յիշեա զիս, Տէր, յարքայութեան քում, եւ արժանացայց այնպէս պատասխանւոյ: Կարի յոյժ, ասէ, եթէ կամիցիս գտանել զնա, ոչ է բեզ պէտս գնալ ի հեռագոյն ճանապարհս, եւ կամ հեռանալ

յանձանօթ տեղիս, այլ յամենայն տեղուք եւ յամենայն փողոցս եւ յամենայն քաղաքս եւ յամենայն հրապարակս, եւ ոչ թէ ի տունս աւտարաց, այլ ի տան քում գայցէ քաղում անգամ: Եւ ոչ թէ ի պէտս է իւղոյ մեծագնի, այլ կոտոր մի հացի եւ բաժակի միոյ ցուրտ ջրի: Եւ թէ ասիցես թէ զհարդ գտից զնա ի տան իմում: Լուր եւ ասացից քեզ. հաւատա՞մ զինչ ասաց նա, որ զկինս գայս արդարացոյց, զի ինքն զաղբատս եղբարս իւր անուանեաց:

Քանզի յառաջ քան զաւժանելն կնոջն այն գոտս նորա իւղով ասաց. եկայք աւրինեալք Հաւր իմոյ, ժառանգեցէք պատրաստեալ ձեզ զարքայութիւնն երկնից: Վասնզի, որովհետեւ արարէք միում յեղբարց իմոց՝ ինձ արարէք: Եւ որպէս ասացի թէ ոչ է ի պէտս իւղոյ մեծագնի այլ պատառ մի հացի, եւ բաժակ մի ցուրտ ջրի: Զի եթէ կինս այս մեծագին իւղով էաւժ գոտս Տեառն եւ արդարացաւ, դու լրեայ գոտս աղբատին աշխատելոյ ջրով եւ արդարանաս: Եւ մինչեւ ի բաժակ մի ցուրտ ջուր իջուցանէ Աստուած գոտուր ողորմութեանն. զի ոչ հայի Աստուած ի տուրս մեծամեծս, այլ ի բարս յաւժարութեան տըւօղին:

Յորժամ տեսանիցես զաղբատն անկեալ ի փողոցս մերկ եւ քաղցեալ եւ ոչ ունիս ինչս զի ընուս զկարաւտութիւնն նորա, ապաշաւեսցես ի սրտի քում, եւ աւաղեսցես ի կամաց քոց, եւ ասիցես՝ վայ ինձ, որ չունիմ ինչս առ ի ընուլ զկարաւտութիւնս քո. այնպէս համարի Աստուած թէ լցե՞ր զկարաւտութիւնն նորա: Իսկ եթէ ապաշաւես միայն, եւ կարող ես ընուլ(*) զկարիս նորա եւ ոչ ընուս, դատապարտիս. որպէս եւ Քրիստոս ասէ. Որ ցանկայ կնոջ՝ ահայ շնացաւ ընդ նմայ ի սրտի իւրում: Իսկ եթէ կարող է եւ կամի, եւ ոչ կատարէ զցանկութիւնն իւր, վասն երկկիւղին Աստուծոյ նախատակի: Ապա թէ յաւժար է ի կատարել զգործ ցանկութեանն, եւ ոչ հանդիպի, դատապարտի ըստ արժանեացն: Այնպէս եւ առ աղբատս լիցի:

Եւ դու յորժամ լըւիցես, մի համարձակիս շատ առ բաժակ մի ջրոյն, եւ ունիս կարողութիւն ընուլ զամենայն պէտս նորա, եւ զծարաւն միայն յաւժարիս լընուլ, եւ զայն անտես առնես. ոչ գիտես եթէ ի շատէն շատ խնդրէ Աստուած, եւ ի սակաւուն սակաւ. որպէս եւ ասաց ջՍԻմոն բորոտն վասն կնոջն, թէ որում շատ տըւաւ՝ շատ սիրէ, եւ որում սակաւ՝ սակաւ: Նոյնպէս եւ աստ, որ շատ ունի՝ շատ խնդրէ Աստուած ի նմանէ, եւ որ սակաւ՝ սակաւ. եւ հաւասար համարի զսակաւն ընդ շատին: Զի թէ միումն [որ] ունի ձ դահեկան, եւ անտի զյիսունն կարաւտելոց տա, եւ այլ ոմն ունի տասն դրամ փողոյ, եւ զհինգն աղբատաց տացէ, հաւասար են առաջի Աստուծոյ:

Զի որ շատ ունիցի եւ սակաւ տացէ աղբատաց՝ դատապարտի, եւ որ սակաւ ունիցի, եւ ի սակաւուն տացէ աղբատաց, ընդունելի են առաջի Աստուծոյ, որպէս այրին այն, որ զԲ լումայն արկ ի գանձանակն եւ արդարացաւ. քանզի կամաց սրտին ընդունելի են տուրքն, որպէս եւ կնոջս այս համարեցաւ: Գիտէ՞ր կինն այն թէ Քրիստոս ոչ ունէր պէտս աւժանելոյ գոտս իւր, այլ զյաւժարութիւնն սրտի նորա ընկալաւ, եւ բազում մեղաց նորա շնորհեաց զթողութիւն: Նոյնպէս եւ յոր իրս յաւժարի սիրտ մարդոյն գործել՝ զայն արասցէ, եւ հաճոյ է Աստուծոյ:

Եթէ կամենայ եկեղեցի շինել, մի ասել թէ լաւ էր աղբատաց բաշխել: Եւ թէ յորդորի որ աղբատաց ողորմութիւն առնել, մի ասել թէ լաւ էր գերիս գնել: Եւ թէ կամիցի որ նւէրս մատուցանել Աստուծոյ, մի ասել թէ պարտ էր ընուլ զորովայնս կարաւտելոց: Քանզի յի՛նչ բարի եւ յաւժարի սիրտ տըւողացն, այն է ընդունելութիւն կատարեալ առաջի Աստուծոյ. որպէս եւ կնոջս այս համարեցաւ, եւ արժանացաւ թողութեան մեղաց եւ արքայութեան երկնից. որում եւ զմեզ արժանիս արասցէ Քրիստոս Աստուածն մեր, Ամէն:

(Շաբ. 15)

Հրատ. Ա. Յ. ՍԻՃՈՒՆԻ

(*) Զեռ. լնուաւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

ԱՐՄԱՇՈՒ ՎԱՆՔ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ. — Արմաշու վանքը կը գտնուէր Փոքր Ասիոյ արևմտեան կողմը, Նիկոմիդիոյ շրջանին մէջ, շրջապատուած հայկական գիւղերով և աւաններով, Եկեղեցին կառուցուած էր յանուն «Ջարխափան» Ս. Աստուածածնի, և դարձած էր կարեւոր ուխտատեղի մը մօտիկ Գաւառնեքու և Կ. Պոլսոյ հայութեան համար:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ. — Արմաշու վանքը հիմնւած է Ժէ. Դարուն սկիզբը: Գրիգոր Դարանաղեցին, 1612 թուականին վերաբերող դրուագի մը մէջ, կը գրէ. «Որ էաք մեք յայնժամն ի նորաշէն վանսն յԱրմաշու՝ մեր ձեռակերտին» (Ժամանակագրութիւն, էջ 351):

Այս գրութեան մէջ համառօտակի պիտի ներկայացնենք Արմաշի վանքին պատմութեան երկրորդ շրջանը (1786-1865): Այդ շրջանին յիշատակութեան արժանի վանահայրերը եղած են.

1. — Բարսղիմէոս Արք. Կապուեթիկեան, 1786-1809, ձեռնասուն կաղզուանցի Ջաջարիս պատրիարքի:

2. — Պօղոս Արք. Վարխալոյեան, 1810-1824, նոյնպէս ձեռնասուն մը Ջաջարիս պատրիարքի:

3. — Սեփանոս Արք. Ալանի, 1825-1853, ձեռնասուն Պօղոս Արք. Դարախոչեանի:

4. — Սեփանոս Արք. Մալաբեան, 1855-1865, ձեռնասուն Ստեփանոս Արք. Աղաւնիի:

Յիշեալ ժամանակաշրջանին Արմաշի վարժարանին անուանի ուսումնապետները հանգիստացած են.

1. — Պօղոս Վրդ. Թաթաւեան, 1820-1825, ձեռնասուն Պօղոս Արք. Դարախոչեանի:

2. — Յովնանէս Տեոյեց, 1825-1830, Թարգմանած է Յրանկիսկոս Սոաւէի քանի մը երկերը:

3. — Մուրաթ Վրդ. Բերիացի, 1830-1841:

4. — Յովնանէս Մալեան, 1841-1855, աշակերտ Ե. Տէրոյեցի, գրած է Արմաշի վանքին համառօտ պատմութիւնը:

5. — Գեորգ Վրդ. Ալեքսանեան, 1855-1865, ձեռնասուն Ստեփանոս Արք. Մալաբեանի. — Հմմտ. Արմաշու Դպրեվանքը, 1914, Կ. Պոլիս (էջ 5-20):

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ. — Արմաշու վանքն ալ ունեցած է իր մշակութային փայլուն կեանքը, մանաւանդ ԺԺ. Դարուն, և որ շարունակուեցաւ նաեւ ներկայ դարու սկիզբը, մինչև առաջին համաշխարհային պատերազմը և անոր ընկերացող ընդհանուր աւերածութիւնը:

Այստեղ կը ներկայացնենք Արմաշի պատմութեան երկրորդ շրջանը միայն: Այդ շրջանին կատարուած են զանազան Թարգմանութիւններ և ընդօրինակութիւններ: Յիշատակելի են հետեւել գրիչներն ու Թարգմանողները:

Ա. — Գրիգոր Վրդ. Համբարձումեան, Կ. Պոլսցի, 1824-1834, օրինակած է.

1. — Անտառ Նորագոյն Մշածմանց, 1824ին. — 2եռ. Արմաշի, Թ. 81:

2. — Ալբիւր Բացեալ, Պետրոս Վրդ. Աղաժալեանի, 1824ին. — 2եռ. Արմաշի, Թ. 114:

3. — Քարոզգիրք, Ջմիւռնացի Դէորդ Եպիսկոպոսի. — 2եռ. Արմաշի, Թ. 112:

Բ. — Թաղէոս Վրդ. Խումէթեան, 1826ին օրինակած է մէկ Քարոզգիրք, Պետրոս Վրդ. Աղաժալեանի. — 2եռ. Արմաշի, Թ. 113:

Գ. — Յովհաննէս Դպիր Տէր Կարապետեան, Տէրոյեց, Պրաւոսցի, 1827ին օրինակած է.

1. — Քննութիւնք, Յրանկիսկոս Սոաւէի. — 2եռ. Արմաշի, Թ. 80:

2. — Հոգեբանութիւնք, Յրանկիսկոս Սոաւէի. — 2եռ. Արմաշի, Թ. 84:

3. — Ուսումն Խառոց, Ֆ. Սոաւէի. — 2եռ. Արմաշի, Թ. 139:

4. — Տեսչութիւն Հովուական, Մարկոսի Մակարեան. — 2եռ. Արմաշի, Թ. 141:

5. — Օրինակք Ըրանցագ Բարոց, Ֆ. Սոաւէի. — 2եռ. Երևանի, Թ. 9817:

Գ. — Յակոբ Սրկ. Յարութիւնեան, 1829ին օրինակած է մէկ Անտառ Նորագոյն Մատմանց. — Զեռ. Արմաշի, Թ. 56:

Ե. — Ղազարոս Տէր Կարսպետեան, 1831ին օրինակած է մէկ Օրինակէ Հրահանգաց Բարուց, Ֆ. Սաւետի. — Զեռ. Արմաշի, Թ. 122:

Զ. — Յովհաննէս Չէնկիւնցի, 1831ին օրինակած է մէկ Գանձարան Նամակաց, Գրիգոր Փէշարմալճեանի. — Զեռ. Երեւանի, Թ. 9820:

Է. — Սարգիս Փոկանեան, 1833ին գրած է Թուրք առ Եփեսոս Կրդ. ամ. Հայոց. — Զեռ. Արմաշի, Թ. 155:

Ը. — Սարգիս Դպիր Ժամակոչեան, 1837ին օրինակած է մէկ Աւխարհագիտութիւն, Քէշարմալճեան Սրկ. Երջնկացույ (1791). — Զեռ. Արմաշի, Թ. 63:

Թ. — Յովհաննէս Դպիր Մալեան, Արմաշեցի, 1839ին օրինակած է մէկ Մեկնութիւն Ծննդոց, Պետրոս Արք. Աղամալեանի, աստցող՝ Սահփանոս Արք. Աղաւնի, Վանահայր Արմաշի. — Զեռ. Արմաշի, Թ. 68:

Ժ. — Եփրեմ Վրդ. Յարութիւնեան, 1851ին օրինակած է մէկ Քարոզագիրք, Կ. Պոլսեցի Կարապետ Արքեպիսկոպոսի, — Զեռ. Արմաշի, Թ. 79:

ԺԱ. — Գալուստ Դպիր Թորոսեան, 1853ին օրինակած է մէկ Քննութիւն Նոյնից, Փէշարմալճեան Գրիգոր Վարժապետի (1820). — Զեռ. Ս. Թ. Թ. 1146:

ԺԲ. — Սերոբէ Սրկ. Աշըխեանց, 1862ին օրինակած է մէկ Ժողովածոյ. — Զեռ. Արմաշի, Թ. 132:

Ն. ԱՐՔ. ԵՈՎԱԿԱՆ

ԳՐԱԴՐՈՍԱԿԱՆ

“ՀԱՄԱՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲԵՐ”

Հեղինակ՝ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊՍ. ԳԱԼՈՒՍԵԱՆ

(Շարունակուած Ամսագրիս Բախորդ քիւն)

Էջ 114, Գեորգ Զօրավար — Նշանակուած Թուականները ճիշդ են, բայց մի ըստա թէ Ս. Գեորգ «Անգլիոյ պաշտպան ռաբրն եր» (ընդգծուած մեղմէ՝ Գ. ժ.), Արգեօք այսօր դադարած է կամ դադարեցաւ՝ իր այդ գերէն:

Էջ 116, Թեոդորոս Ստեփան — Կրկնէ Աղբրանասի առթիւ մեր ըսածները: Միշտ միասին կը տանուին: Իսկ Սրբազան Հօր արձանագրածը նկատի առնելով, «Այս Թեոդորոսը մեր Եկեղեցիին կը տանէ Վարդավառի է. Կիրակիի յաջորդ Հինգշաբթին», պիտի ուզէինք յայտնել թէ «Վարդավառի է. Կիրակի» մը գոյութիւն կրնայ ունենալ միմիայն Տարեգիրք Ա, Բ կամ Գ եղած պարագային: Թող թէ անոր յաջորդող եօթնեակը Ս. Աստուածածնայ պահոց եօթնեակը ըլլալուն՝ օրոց յիշատակ չի տանալմարտի:

Էջ 117, Գորգիոս Հարիւրապետ — Ապաից տաներէն է:

Էջ 118, Քառասուն Մանկունց — Լաւինք կը տանեն Մարտի 10ին և ոչ 9ին:

Էջ 119, Քառասունհինգ Մանկունց — Պէտք է աւելցուէր թէ երբ Տորեգիրք Տէն աւելի ըլլայ՝ կը տեղափոխուի Առաջադրէն առաջ, որովհետեւ այդ պարագային Վարդավառի յաջորդող Բ. եօթնեակը նոյն առին է՝ ըլլայ Ս. Աստուածածնայ պահոց եօթնեակը:

Նոյն էջ, Սեւրիանոս Սեբաստացի — Լաւինք՝ փետր. 21 և ոչ Սեպտ. 9, իսկ մերոնք՝ է. Խաչ Գշ. Լ. ոչ Բ. Խաչ Գշ. Իսկ երբ Խաչվերացէն Յիսնակ երկարող միջոց 9ի տեղ ըլլայ 10 եօթնեակ, կը փոխադրուի երկու օրեր ետք, նոյն եօթնեակի նշ. օրը:

էջ 127, Եւգիմէ եւ Կղոդիոս — Ապա-
յից տօներէն է: Երբեմն միայն կը տօնուին
«Գ. Վարդ. Գշ.», Տարեգիրը Թ-Մ եղած
տարիներուն:

էջ 128, Սովիտ, Պիսսիս, Ելպիս եւ
Ազապիս — Լատինք Ապրիլի եւ ոչ թէ
Սեպտ. 30ին, որ մեր Ս. Գրիգոր Լու-
սաւորչի (ինչպէս նաեւ Ս. Յարոնիմոսի)
յիշատակին նուիրուած օրն է իրենց մօտ:
Յոյներն է որ հոս կը տօնեն անոնց յի-
շատակը Սեպտ. 30ին (Հ. Տ. 17 Սեպտ.):
Իսկ մեր մօտ Գ. Վարդ. Եշ. նշանակուածը
ճիշդ է այն տարիներուն միայն՝ ուր Տա-
րեգիրը Ուէն աւելի է: Այլապէս կ'անցնի
Առաջաւորը կանխող Եշ. օրը:

էջ 129, Քրիստիմէ — Կը տօնուի քիչ
վերը յիշուած 45 Մանուկներու հետ: Յա-
ջորդ էջին վրայ յիշատակուած Յուսիս-
նէի յիշատակն ալ կը տօնուի միասին:

էջ 131, Պիլպալիս — Լատինք կը տօ-
նեն 26 Հոկտ. ին եւ ոչ թէ 9 Յունիսին:

էջ 132, Ղամպ(ը)եռնի — Ոչ թէ Դ.
այլ Դ. Խաչ Բշ.:

Նոյն էջ, Եօքն Կուսանք — Գրուած է
Հոգ. Եշ. միայն: Հոգեգալստեան յաջոր-
դը քանի՞հարորդ եօթնակի էջ. օրը՝ չէ
ըսուած: Ժիշքն է չորրորդ, այսինքն Ս.
Լուսաւորչի շարաթապանաց Եշ. օրը: (Հե-
ղինակը շփոթութիւն յառաջ դրած է Հո-
գեգալուստէն Վարդապառ երկարող միջո-
ցին տօնուած սուրբերու պարագային,
եօթնակի օրը յիշած ատեն նկատի ունե-
ցած ըլլալով կանխող կիրակին: Այսպէս՝
Քիթլեմիկի Մանկանց տօնին համար ըսած
է Բ. Հոգ. Բշ., ինչ որ ենթադրել կու
տայ թէ Հոգեգալստեան յաջորդող Բ. եօթ-
նակի Բշ. օրը կը տօնուի (այսինքն Հո-
գեգալուստէն 8 օր հաջ.), մինչդեռ կը
տօնուի Գ. եօթնակի Բշ. օրը (այսինքն
Հոգեգալուստէն 15 օրեր հաջ.):

էջ 133, Եւփիմէ — Կրկնել քիչ վերը,
Յուսաթանէի եւ Քրիստիւնէի մօտին մեր
ըսածները, քանի որ երեքն ալ, Ս. Կիպ-
րիանոսի հետ, միշտ կը տօնուին միասին:

Նոյն էջ, Յուդիսա — Ապայից տօնե-
րէն է եւ չ'ենթադրուի հաստատուն տօ-
ներու դրութեան:

էջ 134, Անաստ — Կրկնել Ադրիա-
նոսի առթիւ մեր ըսածները:

էջ 135, Դովմա — Աւելցնել բացա-
ւորութիւն մը, թէ Յիսնակի Բարեկեն-
դանը ամէնէն ուշ (Նոյմ. 21) եկած տա-
րիներուն՝ կը տօնուի Ա. Յիսնակի Կիրա-
կին յաջորդող օրը՝ Բշ., Յուլիանէ եւ
Վասիլունի կոյսերուն հետ, Յիսնակի Գ.
Կիրակիի յաջորդող Եշ. օրը գրաւուած
ըլլալով Աւագ Տօներուն առաջինով (Դա-
ւիթ Տարգարէ եւ Յակոբոս Տեսանեղբայր):

էջ 137, Ակիլիմէ եւ Կալիմիկէ —
Յոյնք՝ Յունիս 13ին եւ ոչ Մայիս 9ին:

էջ 139, Եւպրաֆոն — Յոյնք՝ Սեպտ.
եւ ոչ թէ Յուլիս 25ին:

էջ 141, Արեւելեան Վկաներ — Կրկնել
Պողկարպոսի առթիւ մեր ըսածները:
Գ. Յիս. եւ ոչ Բ. Յիս. Գշ.:

Նոյն էջ, Պրոսոսս եւ Յակիմոս —
Յոյնք՝ 3 Յուլիս եւ ոչ Ծննդեան Ճրագա-
ւոյցի օրը: Ապայից տօներէն է:

էջ 142, Տրիփոն — Ապայից տօներէն է:
Նոյն էջ, Ելեքբերիոս — Կրկնել Ադ-
րիանոսի մօտին մեր ըսածները:

էջ 143, Կողրափոս — Յոյնք՝ Սեպտ.
21 եւ ոչ Մայիս 7, Երեման Խաչի օրը:

էջ 145, Կիրակոս Մանուկ — Կրկնել
Սրբուկի Յուդիտայի առթիւ մեր ըսածը:

Նոյն էջ, Վալերիոս, Կանգիոս, Ա-
կիլիսս եւ Եւգիմէոս — Ապայից տօներէն է:

էջ 146, Տարագոս, Պրոքոս, Անդրոնի-
կոս — Յիսնակի Ա. Կիրակիին յաջորդող
Գշ. եւ ոչ թէ Բշ. օրը կը տօնուին:

էջ 147, Եւստասիոս, Օգեսիոս եւն.
— Յոյնք՝ 14 Փետր. եւ ոչ 13 Դեկտ.:

էջ 148, Կազմաս եւ Դավիանոս Շան-
արծաթ բօթեցներ — Ադրիանոսի մօտ
յաճախակի տեղ փոխող տօներէն են:

էջ 149, Կալիմիկոս եւ, յաջորդ էջին
վրայ, Դիովեսէս («Երմեաեայ» ձևով նշա-
նակուած մեր Օրացոյցին մէջ) — Նոյնն է
ասոնց պարագան նախորդներուն հետ:

էջ 150, Իրաւափառ — Աւելցնել պէտք
է թէ Յիսնակի Բարեկենդանը ամէնէն
կանուխ (Նոյմ. 15) եկած տարիներուն,
այս ոտքերը, Յակովկիին հետ, կը տօնուի
յաջորդ օրը, այսինքն Յիսնակի Բ. Կի-
րակիի յաջորդող Գշ. եւ ոչ թէ Բշ. օրը:

էջ 151, Թեովմաս — Կրկնել Թեոպոմ-
պոյի առթիւ մեր ըսածները:

* * *

Վերջնականորեն ըլլալով սրբոց տօնականատարութեան թուականներու մասին մեր ըսելիքը, ծրագրած էինք անդրադառնալ հատորին բովանդակած քերականական, ուղղագրական, տպագրական և նմանօրինակ վրէպներուն, սակայն նկատելով որ մեր գրութիւնը, մէկ կողմէն, գրախօսականի մը ընթացիկ սահմաններէն յորդեւով վերածուեցաւ յոգևածաշարքի, և, միև կողմէն, անօրինակ առատութիւնը նման թերինքուն, ստիպուեցանք փոխել մեր որոշումը և բաւարարուիլ քանի մը ընդհանուր նկատողութիւններով, մասնանշելով լեզուական այն խօթութիւններն ու կանոնական դանցունները՝ որոնց կարելի է հանգրայիլ, խնդրոյ առարկայ հատորէն բացի, առաւել կամ նուազ համեմատութեամբ, սփռուքի գրեթէ բոլոր ծայրամասերէն յայտնուող հրատարակութեանց մէջ, թերթ թէ գիրք: Տրամաւորին է մասնաւոր հաստատել այդ թերինքուն գոյութիւնը այսօրինակ բաղձօգուտ հատորներու էջերուն վրայ:

Բայց, այդ ընկել տալի, և մեր խօսքերուն հաստատ կեղւան մը ճարելու համար, առնենք, պատահմամբ, էջ մը յիշեալ հատորէն, և փորձ մը ընենք թուելու ու դարձանելու անոր թերինքը:

Էջ 21, 13րդ տող, 363-ից: Գծիկին պաշտօնը երկու գոյականներ իրար կապելն է, և ոչ թէ բառ մը և հոլովուածով իր վրայ առած մասնիկը: Օրինակներ՝ գոազէտ-քննադատ, կամար-գօտի, յուշիկ-յուշիկ, և ոչ թէ ժամը 8-ին:

Գծիկը կը գործածուի նաեւ կամրջեւալ համար երկու թուականներ, երբ այս վերջինները թուանշաններով գրուած ըլլան, փոխարինելով բացասական հոլովի եւ մասնիկը, օրինակ՝ «60-70 (60էն 70) տարիքին մարդիկ հանգստեան կը կոչուին» կամ «Գահակալած է 1931-39»:

15րդ տող, Գալիլեացի, Արմատն է Գալիլեա: Ինչպէս որ կ'ըսենք Անգլիոցի և ոչ Անգլեացի, նոյնպէս պէտք է ըսուէր Գալիլիացի և ոչ Գալիլեացի:

15րդ տող, սկիզբները, և սկսան բառերուն միջև զգալի է երբ բառի պակասը:

Յաջորդ տողին վրայ գտնուող տարբարու պէտք է սկսէր գլխագրով, քանի որ Գարսից արքային է որ կ'անարկէ և ոչ թէ մեր սովորաբար հասկցած չառն, և

20րդ տող, վարէն, երկու բառեր փակած են իրար, առանց միջոցի (space): Հաւանաբար չմասնանշէինք գրեթէ անշան այս թերին, եթէ ան չկրկնուէր յաճախակիօրէն, գոյացնելով երբեմն 30 տառերու միաձայլ կարաւաններ:

13րդ տող, վարէն, էջ. 200: Ձեռք գիտեր թէ միջակէտը ինչ գործ ունի ոն, երբ չէ կօշուած կատարելու իրեն վստահուած զոյգ դերերէն մին, ոչ փոքր դադար մը կը մասնանշէ և ոչ ալ բառի մը կրճատումը կը նշէ:

Վերջընթեր տող, Այս և յաջորդ տողերուն մէջ ալ խնդրոյ առարկան միջակէտն է, որով զատուած են կարճ նախադասութիւններ: Ստորակէտ կամ վերջակէտ գործածել այսպիսի պարագաներուն նախընտրելի պիտի ըլլար: Յետոյ, ինչո՞ւ գլխագրով սկսիլ նախադասութիւն մը, երբ նախորդը վերջակէտով չէ փակուած:

Տպագրական վրէպներէն կ'արժէ յիշել բացակայութիւնը տողադարձերու շատ մը կիսուած ճառերու պարագային և էջաթիւերու անհետացումը կարգ մը էջերու անկիւնէն:

Գտնանք մեր ընդհանուր նկատողութիւններուն:

Մասնիկի միացումը միավանկ բային: Երեք են այդ բայերը՝ գալ, լալ և օալ, որոնց սահմանական եղանակին յաճախ կը հանդիպինք կուգալ, կուլար կամ կուսալլիլ ձևերու առկ: Երբ կըն միշտ ալ կը գտանք թայէն՝ պատճառ մը չունինք չգտնելու նաեւ կուն: Աւելի տարօրինակ է տողագրութիւն գործածութիւնը կունէն ետք, բառը կ'իսկու պարագային:

Ձոյգ բաղաձայն տառերով սկսող և առաջին տառը Ձ կամ Ս եղած բառերու սահմանական եղանակի պարագային, կ'ին ապաթարցով միացումը բային, օր. կ'ղզամ, կ'գբաղէր, կ'սպասեմ, որպէս թէ ձայնաւորով սկսող բայեր ըլլային: Ձ և Ս ձայնաւոր տառեր չեն, ուստի պէտք է որ գրէինք կը զգամ, կը զբաղէր, կը սպա-

սեմբ, հոգ չէ թէ հնչարանութեան մէջ զգալի ըլլալ սով ըր ժը գոյութիւնը:

Կարելի է լուսութեամբ անցնիլ նաեւ բառերու կրճատման առթիւ կիրարկուած տարօրինակ ձեւերու մասին, մասնաւորօրէն միջակէտը կու գայ գրաւել տեղը յապուուած միակ տառին: Այսպէս, բազմիցս կը հանդիպինք Գործի բառին տեղ (ՀԳործք Առաքելոցնի համար) Գործ. ձեւին: Յետոյ, որպէսզի կրճատուած արդարանար, լուսագոյն պիտի ըլլար Մարկոս, Ղուկաս անուանները կրճատել Մրկ., Ղկս., ձեռնով: Տակաւին կայ, Ս. Գրական տառերներու նշուածի պարագային, ստորակէտի զեղչման հարցը, երբ, օրինակ, կը գրենք եսայի, ԼՁ. 14 և Սեմ. ԼՁ. 14, առաջինը ստորակէտով և երկրորդը առանց անոր, որպէս թէ միջակէտը առած ըլլար իր վրայ կրճատման և դադարի զոյգ իր պաշտօնները: Նախընտրելի է նմանապէս Պարոն և Տիկին բառերու կրճատման ձեւ իբրեւ ընդունիլ Պր. և Տկ., փոխան Պրն. և Տկն. կամ Տիկ. և Տկն. իսկ գալով Օրիորդ բառին, մասամբ կ'արդարանայ սովորաբար կիրարկուած կրճատեալ իր Օրդ. ձեւը, քանի որ այդ պարագային ալ երկուքէ աւելի է թիւը արժատ բառէն յապուուած տառերուն: Մնաց օր Օր. ձեւը կը գործածուի իբր կրճատուած օրինակին: Նկատողութեան արժանի յարիչ կէտ մըն ալ յատուկ անուններու մէկէ աւելի, տարբեր ձեւերով գրուած ըլլալու պարագան է (Մադագաշկոյնացի — Մադագաշկոյնացի, Նլպիս — Նլպիս, ևն.): Ճանկալի է որ միօրինակութիւնը պահուէր:

Կայ տակաւին հաւանական անուններու յոգնակի դերանունի գործածութիւնը, օրինակ՝ «Կը կեղծէին ժողովուրդը: որոնց պարագլուխները ...», «Կը ներկայացնէին եպիսկոպոսական դասը, որոնց մէջ չէին պահներ ...»:

Նկատելի է նմանապէս, հաւանաբար արդիւնք անտեղի աճապարանքի և անխնամ գրառութեան, բառերու տեղը կիսուած տողադարձի ատեն, մասնաւորօրէն կրկնակ, քառատառ բառերու պարագային, ինչպէս՝ բաւրի, պիթի, գըրիլ, Տողադարձը արդէն մէկ տառի ծաւալունի: Այնքան դժուար է միւսին համար տեղ

ձարել նոյն տողին վրայ, մասնաւորաբար երբ երկար է տարածքը տողին: Յետոյ, ձայնաւորներու յաւելումը, զնշումը կամ փոփոխութիւնը նման առիթներով, օրինակ՝ խը-բախոյս, արտա-չընչել, որպէս թէ ընչել ինքն իր մէջ ամբողջ, արժատ բառ եղած ըլլար կամ ըով գրուէր առանձին եղած ատեն: Նը-ւաղած, բառը կիսել կարելի է միայն նուա-գած ձեռով, թէև այդ պարագային իսկ ոն ըր վերածողներ կան: Կատարուած, ոն հնչուակունի համար իբր թէ, կարծես թէ պիտի հնչուէր միակտուր գրուած ըլլալու պարագային: Խըն-գիբ, երբ ըրն և տողադարձին վերացումով տեղ պիտի բացուէր դին և ին, և կը մնար բն տեղաւորելու հարցը:

Եւ, հուսկ սերեմն, կախման կէտերու հարցը: Պէտք է քննի մը հետու պահել զոտնք վերջին բառէն, քանի որ անոնք տեղը կը բռնեն չգրուած բառերու, որոնցմէ առաջինը, եթէ գրուած ըլլար, անշուշտ թէ կ'պցուած պիտի ըլլար նա-գատութեան վերջին բառին:

* * *

Մատնանշուած բոլոր վրէպներն ու թերիները սակայն (որոնց պատասխանատուութեան կարեւոր մէկ բաժինն ալ կ'իյնայ սպագորիչ-նրատարակիչներու ուսիկ) ոչինչով կը նուազեցնեն այս գրքին քննիչ բարիքն ու օգուտը անոր ընթերցողներուն: Միւր ցաւը կ'իբրայ օրքոն գրքի անփոյթ ու անխնամ հրատարակութեան, նոյնքան ընթերցողներու — մասնաւոր այս կարգի հատորներու — պակասին: Պիտի բաղձայինք որ գիրքը արժանանար երկրորդ տպագրութեան, անթերի ու կոկուած, յաւելեալ ճոխացումով գրքին վերջին բաժինն, ուր Ամեն. Հեղինակը յայնմ է թէ տեղի սղութեան պատճառաւ դուրս ձգուած են կարգ մը մեծ ուղարկեր: Պիտի մաղթէինք նաև որ ժրպիտն ու շնորհալու Պատրիարքը նոյնատեսակ հրատարակութիւններով շարունակէր պնդադարձել ամայացումի ու ամլակութեան սպառնալիքին ներքեւ սպողոդ կրօնական գրականութեան մեր անդաճածներ:

ԳԵՌՐԳ Ս. ԶԻՆԻՎԻԶԻԱՆ

«ՍԻՈՆ»Ի ԼՈՒՍԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երուսաղէմաբնակ Յ. Յակոբեան կը հարցնէ. —

Քրիստոնեայ շոյր եկեղեցիներ ունին արդեօք մեզի նման Տէրունի կարեւոր տօները մէկէ տւելի օրերու վրայ երկարաձգելու սովորութիւնը:

Ոչ: Սակայն Օրթոտոքս եկեղեցւոյ մօտ սովորութիւն է կարգ մը կարեւոր տօներու յաջորդ օրերուն նշել յիշատակը այդ տօնին հետ առնչուած զէպքերու: Այսպէս, Ս. Ծննդեան տօնին յաջորդ օրը մէկն է Տիրամօր տօներէն, Մկրտութեան յաջորդ օրը՝ Մկրտութեան դերակատար Յովհ. Կարապետի յիշատակին է նուիրուած, Տեառնընդառաջի վաղորդային՝ Սիմէոն ծերունիի և Աննա մարգարէուհիի յիշատակը, Աւետման վաղորդային՝ աւետարներ Գաբրիէլ Կրեչտակապետին, Պետրոս և Պօղոս առաքելոց տօնի վաղորդային՝ Երկոտառան առաքելոց, իսկ Ս. Կոյսի ծննդեան տօնի վաղորդային՝ անոր ծնողաց՝ Յովակիմայ և Աննայի յիշատակները: Բաց աստի, Հոգեգալստեան տօնը կը կատարուի երեք օրեր, երկրորդ օրը ևս նկատելով իբրև հրամայուած տօն: Իսկ բացի իրենց երկարատև պահնցողութեան շրջաններէն, որոնց մօտին խօսած ենք հանգամանօրէն «Սիոն»ի նախորդ թիւերէն մէկուն մէջ, Յօշներ ունին կարգ մը տօներու նախօրեակի օրը պահք բռնելու սովորութիւնը: Այսպէս, Տեառնընդառաջի, Ալլակերպութեան, Խաչվերացի, Ս. Աստուածածնայ Աւետման, Ծննդեան և Ընծայման տօներու պարագային: Մինչ Աստուածայայտնութեան կամ Մկրտութեան տօնը կանխող չորս օրերը պահնցողութեան օրեր են, սկսեալ Ամանորի վաղորդայինէն: Նաև Յովհ. Կարապետի զխառման յիշատակի օրը (29 Օգոստ.):

Կաթոլիկ եկեղեցւոյ մօտ, միև կողմէն, առ ի չգոյ՛ է նման պահնցողութիւններու, որքեզբուած է տարբեր, մերինին ճիշդ հակառակ սովորութիւն մը, որով կարգ մը մեծ տօները կանխող 3 (նախապէս 9) օրերուն մասնաւոր արարողութիւններ կը կատարուին և ի մօտոյ կատարուելիք տօնին յատուկ մեղեդիներ կ'երգուին առ ի նախապատրաստութիւն: Այսպէս են, օրինակի համար, Տիրամօր վերափոխման և (Անարատ) Յղութեան, ինչպէս նաև կարգ մը լայն ժողովրդականութիւն վայելող ազգային մեծ սուրբերու (Յրանչակոտ Աստիպացի, Անտոն Փատուացի) տօները կանխող օրերը: Իսկ Ս. Ծննդեան տօնը կանխող շրջանը մասնաւոր արարողութեանց կը մնայ ըստ նախնւոյն, 9 օրեր (15-23 Դեկտ.), որոնց ընթացքին ռակայն չեն հրգուիր բուն Ծննդեան մեղեդիները, ինչպէս է պարագան Բողոքականներու մօտ: Այդ մեծ տօներու թուականը անցնելէ անմիջապէս ետք, յաջորդ օրն իսկ, ոչ մէկ յիշատակութիւն կ'ըլլայ անոնց մօտին եկեղեցական արարողութեանց ընթացքին, որովհետեւ իւրաքանչիւր օր իրեն յատուկ տուրբի մը կամ սուրբերու յիշատակը կը պահէ: Բացառութիւն կը կազմեն անշուշտ մեծագոյն տօները Ս. Զատիկ և Ս. Ծննդեան, որոնցմէ առաջինին շրջանը կ'երկարի մինչև Հոգեգալստեան յաջորդող Կիրակին (զոր կը կոչեն Ամենասուրբ Երարողութեան Կիրակի — Trinity Sunday — իսկ օմբողջ շրջանը՝ «Զատիկան Երջան» — Tempore Paschali), իսկ երկրորդը՝ մինչև Յայտնութեան տօնը (6 Յունուար): Նոյնիսկ, Վատիկանի Բ. ժողովէն ետք, զանց առնուեցաւ Հոգեգալստեան 9 օր յաջորդող յիշատակութիւնը, զոր Բողոքականներ մինչև օրս կը տօնեն Whit Monday անուան ասկ:

ՅԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԴՈՒՐԵԱՆ ՅՈՐԵԼԵԱՆ

ՅՈՐԵԼԵԱՆ ԶԱՆԴԵԼՆԵՐ

Յորելիական կեդր. Յանձնաժողովը կարգադրեց որ Յորելիական հանդէսները երկարին Հոկտ. 25, Ուրբաթ երեկոյէն մինչև Հոկտ. 28, Բշ. կէսօրէն ետքը, գրեթէ երեք օր: Այս կարգադրութիւնը եղաւ որպէսզի թէ՛ Սրբազան Յորելեարը չյոգնին և թէ՛ պէտք եղածին չափ ժամանակ տրուի հանդէսները վայելչօրէն կատարելու համար:

Ուրբաթ օր դարբեցան դասերը ժառանգաւորաց վարժարանի և Ընծայարանի մէջ, և աղաք զբաղեցան իրենց երգերուն փորձերով: Ամէն կողմ՝ հանդէսին պայծառութեան համար եղած պատրաստութիւններ գլուխ ելած են: Պատրիարքարանը պատրաստուած է վայելչօրէն հանդիսական ընդունելութեանց համար: Պատրիարքարանի պաշտօնեայ Հայր Սահակ խնամքով և հակողութեամբ: Մեծ դահլիճին ճակատը կը բարձրանայ պատուանդան մը երկու աստիճաններով, ծածկուած գեղեցիկ օթոցով մը, որուն վրայ պատրիարքական աթոռը, սակեզօծ և ծիրանի պատաստով: Աթոռին ետև խորքը, սակեթիլ, մետաքսահիւս, մութ կարմիր օրտահակ մը ձգուած, որուն վերև եպիսկոպոսական խոյրը՝ հովուական և վարդապետական գաւազաններով խաչաձևուած: Ուրմերը դահլիճին դարդարուած են վեհապետներու, հին և նոր պետական անձնաւորութեանց, կաթողիկոսներու և պատրիարքներու պատկերներով, որոնց շարքին Յորելեար Սրբազանի պատկերը, շրջափակուած մշտադաւար սաղարթներով: Պատրիարքարանի ճեմելիքի դռան ու մուտքը կանաչ և ծաղկաւէտ թաղարներով — դարունի փոխակերպած են աշունը: Նոր հաստատուած եկեղատական լոյսերու սարուածքը անոյշ լոյսով մը կ'ողողէ քաղաքի, գեղական կամարները դահլիճին: Ս. Յակոբի շրջանակին մէջ կը տրիէ ու գեղարութիւն մը:

Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 3ին, աւադ

դանգակին ղողանջը հռչակած է արդէն Յորելիական հանդէսներուն բացումը:

Հասարակարգութեամբ լարուած ժողովուրդը փութացած է խմբուիլ Տաճարի նախադրուածքին և բակին մէջ, երկիւղած ու աշնած:

Իսկ Ս. Յակոբեանց Տաճարը, ողջունելու համար Դուրեան Յորելեանը, հագած է ճոխարար իր աօնական օրերու յատուկ պերճանքին պատմականը:

Յորդապետը բան մը կը լինէ ուրաք պատմական սրբավայրին: Կը կարծես մարգարէական պատգամը լսել հոն. — «Հաւութիւն, Տէրը իր սուրբ տաճարին մէջն է» (Ամբակում, Բ. 20):

* * *

Հրաւարաւ թափօրը, ի պատիւ Յորելեար Սրբազանին, կազմուեցաւ ուղղակի Պատրիարքարանի ճեմելիքին մէջ, փոխանակ վարժարանի ճեմելիքին: Գրողներ, խմբագիրներ, լրագրողներ, լրագրողներ, քահանաներ, ամենքն ալ իրենց պանակներն ու խաչերը լանջքին ու ծաղկաւէտ փիլոսոփայութեան, արհեստագիտութեան և ժառանգաւորութեան օգնութեամբ, կուրծքներին Սրբազան Յորելեարի դիմանկար-կոնակներով զարդարուն, ժամակալ ժանկունք, բուրժուակիր ստրկաւորութեան, աւետարանակիր վարդապետութեան քահանայք, խաչով և խաչվառներով կազմ ու պատրաստ են Սրբազան Յորելեարը առաջնորդելու եկեղեցի: Եւ ահա՛ Ն. Ամեն. Սրբազանութիւնը կը կանգնէ Պատրիարքարանի ճեմելիքին սաղարթաւոր դրան առջև, թանկագին պանակներ ու խաչեր կուրծքին, հովուապետական ասան ձեռքին, խոնարհ ու ժպտուն նայուածքով: Հոսարապետ Սրբազանը կը ծանրարեալէ գրեթէ եօթնասուն տարիներով արդէն կ'ունի կոնակը Յորելեարին: Պարտնէրի ծանր շուրջապատ, կուտայ ձեռքը պատմական արժաթ սակեզօծ գաւազան մը նրբակերտ, և մեծ խաչ մը ռակեղաճ ու կանաչաւոր: Թափօրը երգելով կը շարժի վար, դէպի Աստուծոյ Տունը:

(«Սիւն», 1979, Դ. Յարի, Հոկտ. 1-ին, 10-12, էջ 295 և 296):

Հ Ա Ղ Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ազդերնանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Տ. Յուսեփ Արքեպիսկոպոս Սանթուրեանի, Պաքուի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ պատուարժան Թեմական Խորհուրդի հրահանգով, Սեպտեմբերի 15ին՝ Նաբաթ օրը, Հայոց Հայրապետը հովուական այցելութեամբ մեկնեց Պաքու:

Այս առիթով Հայոց Հայրապետին ուղեկցեալ էին Վրահայոց Թեմի Առաջնորդ Տ. Գեորգ Եպիսկոպոս Սէրապաւեանը, Տ. Անանիա Վրգ. Արարաշեանը, Վալադան Աւետիքեան և Խաչիկ Խարազեան ստրկաւագները:

Պաքուի օգնականայանեամ Հայոց Հայրապետին հանդիսաւորապէս դիմաւորեցին Թեմական Առաջնորդ Սրբազանը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգևոր հովիւ Տ. Վարդան Վարդապետ Դիլանեանը, Թեմական և եկեղեցական խորհրդի անդամները, քոյր եկեղեցիներէ ներկայացուցիչները և հաւատացեալներէ բաղմունքները:

Օղանաւականայանեամ Հայոց Հայրապետի ժամանումը ողջունեցին նաև Ազդերնանական ՍՍՀ Մինիստրների Սովետին առընթեր Կրօնական Գործերի Լիազօր Տիար Արդուլա Ախադովը և տեղական Սիմէոն Խլէպոյովը:

Վեհափառ Հայրապետը հանդիսաւորապէս առաջնորդուեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի, ուր ժուռք գործեց Վերջափառումով:

Առաջնորդ Տ. Յուսեփ Արքեպիսկոպոսը յանաւ Թեմական Խորհրդի և Պաքուի հայ հաւատացեալ ժողովրդի, ողջունեց Հայոց Հայրապետի օրհնաբեր ժամանումը Պաքու և խնդրեց նորին Սրբութեանը տալու իր օրհնութիւնը ներկայ հաւատացեալներին:

Եկեղեցական աւարտութիւնից յետոյ Հայոց Հայրապետը առաջնորդուեց Պաքուի Մոսկուա հիւրանոցը, ուր նրան յատկացուել էր մասնաւոր յարկաբաժին:

Սեպտեմբերի 16ին, Կիրակի օրը, Վեհափառ Հայրապետը Պաքուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւում մատուցեց հանդիսաւոր Ս. Պատարագ և քարոզեց՝ բաշխելով իր հայրապետական օրհնութիւնները:

Ս. Պատարագին ներկայ էին բաղմանազար հայ հաւատացեալներ:

Ս. Պատարագի աւարտից յետոյ, ժամը 17ին, նորին Սրբութիւնը Ռուս Պրաւոսլաւ եկեղեցւոյ հրահանգով այցելութիւն է տալիս Պաքուի Ս. Մենդեան Ռուսաց եկեղեցուն, ուր աղաւ հացով դիմաւորեալ է քահանայից դասի և հազարաւոր ռուս և հայ հաւատացեալների կողմից: Ռուսաց եկեղեցւում ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետի տրուած է հոգեւոր համերգ:

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 20ին, Մոսկուա հիւրանոցի ճաշարանում ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետի, Ազդերնանի Հայոց Թեմը տուեց պաշտօնական տուեց հաշկերոյթ, որին հրահանգուել էին քոյր եկեղեցիների, ինչպէս նաև Պաքուի կրօնական այլ դասաւանձներէ ներկայացուցիչներ:

Ընդունելութեանը հրահարուել էին նաև Կրօնական Գործերի Լիազօր Տիար Արդուլա Ախադովը և տեղական Տիար Սիմէոն Խլէպոյովը:

Սեպտեմբերի 17ին, ժամը 12ին, Հայոց Հայրապետը այցելութիւն տուեց Ազդերնանական ՍՍՀ Մինիստրների Խորհրդի նախագահի Տեղակալ Տիար Գ. Ա. Հուսէյնովին: Հայոց Հայրապետին և նախագահի Մեծազարգ Տեղակալի միջև տեղի ունեցաւ բարեկամական ջերմ զրոյց:

Նոյն օրը, ժամը 15ին, Հայոց Հայրապետը այցելութիւն տուեց Կրօնական Գործերի Լիազօր Տիար Արդուլա Ախադովին: Հայոց Հայրապետի և յարգելի Պր. Լիազօրի միջև, ջերմ միջնորդում տեղի ունեցաւ հետաքրքիր զրոյց:

Սեպտեմբերի 18ին, ժամը 13ին, Հայոց Հայրապետը այցելութիւն տուեց Ազդերնանի Շէյխ Ուլ Իսլամ Հաջի Միր Գեզնէ Տիր Իրահիմովին: Երկու կրօնականների միջև տեղի ունեցաւ շահեկան զրոյց բարեկամական միջնորդումով:

Սեպտեմբերի 19ին, Զորեքշաբթի օրը, Վեհափառ Հայրապետը հրաժեշտ տուելով, Մայր Աթոռ Վերազարմաւ լուսազոյն տպաւորութիւններով:

Հայոց Հայրապետի հովուականտական ոռն այցելութիւնը Պաքուի Հայոց Թեմին հանդիսացաւ հոգևոր միութեամբեան և ուրախութեան սրբազան առիթ Պաքուի հայութեան համար, ինչպէս նաև՝ մի նոր ներգրում ազդերնանցի և հայ եղբայրական ժողովուրդների բարեկամութեան ամրապնդման ճանապարհին:

ԴԻԻԱՆ ՄԱՅՐ ԱՌՈՌԻ

24 Սեպտեմբեր 1979 թ.

Ս. Էլմիսթին

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԻ Տ. ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ ԱՅՅԸ ԺՆՆԵԻ

Զուիցեցիոյ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Խորհուրդի յատուկ հրաւերով Ս. Աթոռիս Ամենապատու Պատրիարք Սրբազանը նախագահեց Ժրնեի Ս. Յակոբ Եկեղեցիի տասնամեակի տօնակատարութիւններուն:

Սեպտեմբեր 16ին, ընկերակցութեամբ Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպիսկոպոսին եւ Հոգշ. Տ. Նուրիան եւ Տ. Վիգէն վարդապետներու, Պատրիարք Սրբազանը մեկնեցաւ Ժրնե, ուր եկած էր նաեւ Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Սերովբէ Արքեպո. Մանուկեանը եւ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ պատուական բարերար՝ Տիար Յակոբ Թօփալեանը:

Սեպտեմբեր 16ի Կիրակի առաւօտ, հայկական գեղեցիկ ոճով կառուցուած եկեղեցիին մէջ Ս. Պատարագը մատոյց Ամեն. Պատրիարք Սրբազանը եւ եկեղեցիի շինութեան տասնամեակին առթիւ խօսեցաւ բանաստեղծական իրեն յատուկ թուիչ թարգմ. որ երկարատեան պիտի արծազանգէ Ս. Յակոբի պատերէն եւ հաւատացեալ հայերու սիրտերէն:

Եւրանի եկեղեցի շինողաց ...» ընթանով, քարոզիչ Սրբազան Պատրիարքը խօսեցաւ Հայ Եկեղեցիի մասին եւ ըսաւ. Եկեղեցին տունն է Աստուծոյ, տաղաւարը հայ հոգիին եւ կուուանը մեր գոյութեան:

Բնիչ որ Հայ Եկեղեցին ցարդ կատարած է եւ կը կատարէ, պահանջքն է իր հոգիին: Վասնզի Աւետարանը մագաղաթ եւ հայ գիր ըլլալէ առաջ, հայ սիրտն է մեր կուրծքերուն տակ: Մեր տաճարները քարէ կառուցներ ըլլալէ առաջ, մեր սուրբերու եւ հերոսներու տապանները ամփոփող քարէ կայակներ են, կիւած մեր երկրի ալքերէն:

«... Հարուստ Ժառանգութիւն մըն է Հայու թիւնը իր եկեղեցիով: Պահեցէ՛ք զայն ձեր մէջ հատիկ հարազատին պէս: Հայ հոգին ժանգ չի բռնէր երբ իրեն իրեն պատեան ունենայ Հայ Եկեղեցին, որովհետեւ ան Հայկի սլացող նետն է, Մեսրոպի ոսկիէ փետուրը, Վարդանի անխորտակելի վահանը: ...»

«... Դժուրակ օրեր ճամբայ ելած են ղէպի մեր հաւաքական գոյութեան մերձաւոր պապաւորին: Մեր եկեղեցիի, մեր լեզուի եւ մեր նուիրական արքութիւններու անահանջ ու վայրագ պաշտամունքը գրաւականն է մեր գոյութեան:

Եկեղեցին այն միակ գետինն է, ուր զինադուլի կրնան կանչուիլ մեր հատուածական սուր տրամադրութիւնները: Այդ միութեան մէջն է մեր ոյժը եւ մեր եկեղեցիի սրտառուչ հանգամանքը: Ուրիշ ազգերու համար, կրօնը կրնայ խզի խնդիր ըլլալ, մեզի համար մեր գոյութեան ամանութիւնն է: Կրօնը միացած է մեր ազգային եւ ընկերային կեանքին հետ եւ կազմած անբաժնելի թեզանը, հիւսքը մեր գոյութեան: Այդ է պատճառը որ մեր եկեղեցւոյ մեծ դերակատարները, հաւատքի ախոյեաններ ըլլալէ վերջ մեր ինքնութեան, դրօշակակիրներ եղած են, իրենց վրայ միաւորելով մեր ազգին ու կրօնին անբաժանելիութիւնը ...»:

Մեծաթիւ արժանաւորներ մօտեցան Ս. Սեղանին, ստանալու համար Ս. Հաղորդութիւն Պատրիարք Սրբազանի ձեռքէն:

Յաւարտ Ս. Պատարագի, Ս. Յակոբ Եկեղեցիի տասնամեակը տօնախմբուեցաւ նաեւ գեղեցիկ ճաշկերոյթով մը Ռիչմոնտ պանդոկի սրահին մէջ:

Բարի գալուստի խօսք ըրաւ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Խորհուրդի Ատենապետ Տիար Էօժէն Փափազեան եւ խօսք առնելու հրաւիրեց Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Սերովբէ Արքեպո.ը, ծանօթ ազգային եւ Զուիցեցիական գաղութի անխոնջ կազմակերպիչ Տիար Մարտիրոս Շէլլէֆանը եւ ապա՝ Պատրիարք Սրբազանը:

Գեղեցիկ այս հանդիսութեան ներկայ էր եկեղեցւոյ բարերարը եւ գաղութին վաստակաւոր նախագահ եւ նահապետ Տիար Ժան Փիլիպպոսեան:

Գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը աւելի միջոյրտ տուաւ հանդիսութեան, որ անգամ մը եւս եկեղեցիին շուրջ հաւաքեց Զուիցեցիական գաղութը իր անխոնջ եւ բազմապատու հոգեւոր հովիւ Հոգշ. Տ. Վազգէն Մ. Վրդ. Թադոյեանի ջանքերով:

«Սիոն» կը շնորհաւորէ Ս. Յակոբ Եկեղեցին եւ Զուիցեցիոյ պատուական հայու թիւնը՝ իր նախանծախնդրութեան համար, մաղթելով որ բազմաթիւ տասնամեակներ կանգուն մնայ Ժրնեի գեղեցիկ եկեղեցին, իր հայութեամբ:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր

Նորին Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Հայրապետի Օծման 24րդ տարեդարձին առթիւ, Ամեն. Ս. Գատրիարք Հայրը հետեւեալ հեռագիրը յղեց Վեհ. Հայրապետին.

Երուսաղէմ, 2 Հոկտեմբեր 1979

Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա.

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Ս. էջմիածին

Ձերդ Ս. Օծութեան Գահակալութեան և Օծման բարեբաւարիկ տարեդարձին առթիւ, կը ներկայացնենք մեր և Ս. Բակոբեանց Միաբանութեան սրտագին շնորհաւորութիւնները, հայցելով Ամենակալէն որ շնորհէ Ձեզ երկար և բեղուն տարիներ, հանգերձ առկուն առողջութեամբ:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊՍ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

Գատրիարք Հայ Երուսաղէմի

ՇԱԲԱԹՈՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ ԺԱՌԱՆԳԱԽՈՐԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ա. — Դասախօսութիւն՝ «Վաղարօտաց» էջմիածին»

Սեպտեմբերի 22ին, Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսուչ Տիար Փայլակ Անթաղեանը պատմական հակիրճ ակնարկով մը տաներուն ներկայացուց Հայաստանի երբեմնի մայրաքաղաքի նշանակալից անցեալն ու ներկան հայոց պատմութեան, եկեղեցական կեանքի, հայ գլխաւթեան, գաղթական կեանքի ու մշակոյթի և Հայաստանի ճարտարաբուհեանի մարզերուն մէջ, Առանձնապէս շեշտեց անոր եկեղեցապատմական յուշարձաններով հարուստ և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան աթոռանիստ քաղաք ըլլալու եզակի հանգամանքը:

Դասախօսութեան աւարտին, յարգելի բանախօսը ցուցադրեց Մայր Հայրենիքէն վերջերս իր բերած էջմիածնի տեսարաններով սլայտները:

Բ. — Դասախօսութիւն՝ «Սեւանայ լիճն ու իր բարիքները»

Հոկտեմբերի 6ին, այս շահեկան ու զգացական նիւթին շուրջ Տեսչին բանախօսութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ սենկնդրուեցաւ սաներուն կողմէ: Բանախօսը մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան, ճարտարաբուհեան, եկեղեցա-արդիւնաբերութեան, կլիմայական պայմաններու, ժողովուրդի առողջութեան ու հանգիստի համար Սեւանի ունեցած բացառիկ նշանակութեան մասին:

Բանախօսութեան աւարտին, յարգելի դասախօսը ցուցադրեց Հայրենիքէն բերած սլայտներ՝ Սեւանի տեսարաններէն:

Գ. — Ս. Թարգմանչայ օսնի առթիւ գեղարուեստական երեկոյթ

Հոկտեմբերի 27ին, Ժառանգաւորաց Վարժարանի և Ընծայարանի Վերատեսուչ Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպս. Աճէմեան խիստ շահեկան մեկնարանութիւններով բացառապէս Ս. Թարգմանչայի արդիւնաշատ երախտքները եկեղեցական, գրական, կրթական և մշակութային մարզերէն ներս, որոնք ստեղծեցին Ս. Գարու մտաւոր և բարոյական հրաշք-զարթօնքը:

Վարժարանի սաները շարականներով, երգերով, արտասանութիւններով և ընթերցումներով պատուեցին Ս. Թարգմանչէ Վարդապետներու յիշատակը:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ - ԲԵՄԱԿԱՆՔ

● Եր. 1 Սեպտ. — Է. օր Վերափոխման: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Առաւելածածնայ խորանին վրայ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Ոսկի Արդ. Որդիքեան:

● Կիր. 2 Սեպտ. — Ը. օր Վերափոխման: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Ս. Յարութեան Տաճարի վերնատան Երաշխաւոր Ս. Առաւելածածնայ խորանին վրայ: Գատարազին էր, ըստ սովորութեան, Տաճարին Տեսուչը՝ Հոգը. Տ. Վազարը Վրդ. Խաչատուրեան:

● Բշ. 3 Սեպտ. — Նախատեսակին ի Ս. Յակոբ Նախագահեց Գերշ. Տ. Տանէ Արքեպոս:

● Գշ. 4 Սեպտ. — Ս. Յովակիմայ եւ Աննայի: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Գեթեմանիի Ս. Առաւելածածնայ տաճարին մէջ, Հայր Յովսէփի գերեզմանին վրայ: Գատարազին էր, ըստ սովորութեան, Տաճարին Տեսուչը՝ Հոգը. Տ. Հայրիկ Արդ. Գալայեան:

● Եր. 8 Սեպտ. — Ս. Թովմայի առաւելոյն: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Ս. Գլխադրի մատրան մէջ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Վանիկ Արդ. Մանկասարեան:

— Նախատեսակին ի Ս. Յակոբ Նախագահեց Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպո. Գարիկեան:

● Կիր. 9 Սեպտ. — Գիւտ Փօստոյ Ս. Առաւելածածնի: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Գեթեմանիի Ս. Առաւելածածնայ Տաճարին մէջ, Տիրամօր Ս. Գերեզմանին վրայ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Մեսրոպ Արդ. Մաթաֆեան, չորս Հայրը խօսեցաւ նաեւ աւար պատշաճի քարոզ մը՝ որուն ամփոփումը երեցաւ Սիմոն Նախորդ թիւով: Երթ աւարքին թափօրները գլխաւորեց Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպո. Գարիկեան:

● Եր. 15 Սեպտ. — Առաւ. Յակոբայ եւ Եմաւոնի: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Գլխադրի մատրան մէջ: Ժամարարն էր Մարտիրոս Կիրաւոր Ս. Աթոռ Ժամանած Ս. Ուխտի Միաբան Հոգը. Տ. Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան:

● Կիր. 16 Սեպտ. — Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութեան, մեր վերնամատրան մէջ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Ռաբէն Վրդ. Յովակիմեան:

● Եշ. 20 Սեպտ. — Ս. Կոյսի Ծննդեան հանդիսաւոր Նախատեսակը պաշտուեցաւ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ: Հանդիսապետն էր Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպո. Գարիկեան:

● Ուր. 21 Սեպտ. — Ծնունդ Ս. Առաւելածածնի: Առաւելոսեան, Գերշ. Տ. Կիրեղ Արք. Գարիկեանի գլխաւորութեամբ, Միաբան Հայրեր ինքնաշարժութիւնով մեկնեցան Գեթեմանիի մարդ աւելաւորապէս մտաւ գործեցին Ս. Առաւելածածնայ Տաճար, եւր Տիրամօր Ս. Գերեզմանին վրայ օրուան հանդիսաւոր Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարին մէջ: Գերշ. Տ. Վաչէ Արք. Գալայեան:

Բարդ մատուցուեցաւ Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Ս. Գլխադրի մատրան մէջ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Ասպետ Արդ. Գալայեան:

● Կիր. 23 Սեպտ. — Բարեկենդան Ս. Խաչի պահոց: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Յակոբ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Մանուէլ Արդ. Երկաթեան:

● Եր. 29 Սեպտ. — Յոն Եկեղեցւոյ ի Գաւալաթի Ս. Խաչին: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Ս. Գլխադրի մատրան մէջ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Հայրիկ Արդ. Գալայեան:

— Խաչվերացի հանդիսաւոր Նախատեսակին ի Ս. Յակոբ Նախագահեց Լուսարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպոսի. Արաւեան, որ ապա Կենաց Փայտի մատուցեց Թափօրով Ժապարակը Աւար Խորան:

— Իրիկնադէմին Մայր Տաճարին մէջ պաշտուեցան Եկեղեցւոյ եւ Հնիման կարգեր: Հանդիսապետն էր Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպո. Գարիկեան:

● Կիր. 30 Սեպտ. — ՏՈՒ ՎԵՐԱՏՄԱՆ Ս. ԽԱՅԻՆ (629): Մայր Տաճարին Աւար Սեղանին վրայ օրուան հանդիսաւոր Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Նախագահեց Լուսարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպոս. Արաւեան: Ս. Գատարազին էր, ընկալելով սովորութեան համաձայն, կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն: Ս. Աթոռայ եւ Արքեպոս Բարեբար Կարապետ եւ Գրիգոր Մելգունեան եղբարք հոգիներուն համար: Հանդիսապետն էր Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպո. Գարիկեան:

— Կէսօրէ ետք, Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած Խաչվերացի մեծ վարդապետն Նախագահեց Լուսարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպոս. Արաւեան:

● Բշ. 1 Հոկտ. — Թեաթալ մեղեցոց: Մայր Տաճարի Ս. Գլխադրի մատրան մէջ պատարակեց Հոգը. Տ. Համբարձում Արդ. Գէշիշեան: Ապա կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, նախ Մայր Տաճարին մէջ եւ յետոյ գաւիթը՝ Երանշանոր՝ Տ. Կիրեղ Գատարազի շիրմին մօտ: Հանդիսապետն էր Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպո. Գարիկեան:

● Եր. 6 Հոկտ. — Յոն Խաչի: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Նշան վերնամատրան մէջ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Սեան Վրդ. Երիկեան:

● Կիր. 7 Հոկտ. — Բարեկենդան վարդայ Ս. Խաչի պահոց: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութեան, մեր վերնամատրան մէջ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Ոսկի Արդ. Որդիքեան:

● Ուր. 12 Հոկտ. — Նախատեսակը պաշտուեցաւ Դպտոց Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Նախագահութեամբ Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպո. Գարիկեանի:

● Եր. 13 Հոկտ. — Ս. Կերդայ զօրավարին: Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ Դպտոց Ս. Գէորգ

եկեղեցւոյ մէջ: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Վանիկ Արղ. Մանկատարեան: Ս. Գատարաբէն ետք Միաբանութիւնը հիւրաբերուեցաւ Ղապազ Հոգշ. Տեղւոյն: Երբ ուղարկւի թափօրները գլխաւորէր Գերշ. Տ. Կիւրեղ Եպս. Գաբրիէան:

— Կէսօրէ ետք, Գերշ. Տ. Կիւրեղ Եպս. Գաբրիէանին դիմաւորութեամբ, Միաբան Հայրեր Վրաշափառով մուտք գործեցին Ս. Թաբուքեան Տաւար, ուր պաշտօնեցան երեկոյեան ժամերգութիւնն ու վարագայ Ս. Խաչի նախատօնակը՝ վերնատան մեր ժառանգ մէջ: Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբաանգեղեց այցելութեան հանդիսաւոր թափօր Տաւարէն ներս: Թափօրապետն էր Հոգշ. Տ. Մեռնոպ Արղ. Մուրաֆեան:

● Կիր. 14 Հոկտ. — Տօն Վարագայ Ս. Խաչին: Գիշերային և առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտօնեցան ի Ս. Թաբուքեան, մեր վերնամասերն մէջ: Ապա, Գերշ. Տ. Կիւրեղ Եպիսկոպոս Գաբրիէան մատոյց օրուան հանդիսաւոր Ս. Գատարաբէ՝ Գրիտառօր Ս. Գերեզմանին վրայ և քարոզեց Խաչի տօներու մասին, մատնանշելով օրուան տօնը իբրև զուտ ազգային խաչի տօն: Քարոզէն ետք կատարուեցաւ Վարդապետական Մայրանք՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա. ի օծման 24րդ տարեդարին առթիւ, նախագահութեամբ Ամերիկայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Թորոմ Աբքեպս. Մանուկեանին, որ Ս. էջմիածնէն վերադարձին այցելած էր Ս. Աթոռ:

● Եր. 20 Հոկտ. — Ս. 72 աւակեացն Գրիտառօր Ս. Գատարաբէ մատուցուեցաւ Մայր Տաւարի ներքին գաւիթը՝ Ս. Գերգայ սեղանին վրայ: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Ասպետ Արղ. Գալեան:

● Կիր. 21 Հոկտ. — Ս. Գատարաբէ մատուցուեցաւ ի Ս. Թափօր, Առաք Սեղանին վրայ: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ. Յովսէփեան:

— Այսօր տեղի ունեցաւ Ռեմէլէ Ս. Գեղարայ վանքի տարեկան ուխտադնարկները: Այս

հանդիսութիւնը վերջին տարիներուն օգտած է կատարուել ռուբրին տօնախմբութեան թաւահանէն շարքի մը ետք, որպէսզի նկարագրութիւն տրուի ժողովուրդին ներկայ ըլլալու Ս. Գեղարայ տօնի վաղորդայնին, վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ Գրիտառօր Ս. Գերեզմանին վրայ մատուցուած հանդիսաւոր Սուրբ Գատարաբին և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օծման տարեդարին առթիւ կատարուած Վարդապետական Մայրանքին: Վերջին այս հանդիսութիւնն ալ տօնօրինուած է կատարել իբրև Տաւականէն (2 Հոկտ.) աւելի ուշ, զայն կապելու համար աւելի մեծ յիշատակի մը: Այս տարի ևս օրը սկսած էր անձրևով, բայց շատ շանցած տաքուկ արևը սկսած էր շողալ տափառ պայծառացող երկնակամարին վրայ: Մտառուը կը յորդէր ժողովուրդի բազմութեամբ: Ս. Գատարաբէ մատոյց Հոգշ. Տ. Հայրիկ Արղ. Գալաճեան: Քարոզեց Հոգշ. Տ. Անտաշեան Վրդ. Զղշնեան, յորդորելով ներկաները որ Ս. Գեղարգի օրինակին հետեւելով ամէն գնով հաւատարիմ մնան ու պաշտպան կանգնեն թրիտոնէական կրօնի վեհ սկզբունքներուն:

● Ուր. 26 Հոկտ. — Թարգմանչաց հանդիսաւոր նախատօնակին ի Ս. Թափօր նախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Աբքեպս. Առլանեան:

● Եր. 27 Հոկտ. — Ս. Թարգմանչաց վարդապետաց սերտ (Տօն ազգային եւ եկեղեցական): Մայր Տաւարի Առաք Սեղանին վրայ Ս. Գատարաբէ մատոյց Հոգշ. Տ. Մեռնոպ Արղ. Մուրաֆեան: Ս. Գատարաբէն ետք, Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Աբքեպս. նախագահեց Ս. Աթոռայ և ազգի բարերար Գալուստ Գէշ Կիւլպէնկեանին, տիկնոջ և ծնողաց հոգիներուն համար կատարուած հանգստեան կարգին:

● Կիր. 28 Հոկտ. — Ս. Գատարաբէ մատուցուեցաւ ի Ս. Թաբուքեան, վերնատան մեր ժառանգ մէջ: Ժամաբարն էր Հոգշ. Տ. Մանուկ Արղ. Երկաթեան:

Պ Ա Շ Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ն Ք

● Կիր. 2 Սեպտ. — Այսօր ուխտաւորաբար Հոռմէն Ս. Գաղաթ ժամանեց Ֆրանչիսկեան Միաբանութեանց Ընդհ. Մեծաբարը (Կիւսթոն ձենէրալ) John Vaughan իշարո այլ յարաւառութեանց ներկայացուցիչներուն, Սաֆայի զոսն մօտ Գերշ. Հիւրը դիմաւորելու գացած էր Գերշ. Տ. Կիւրեղ Եպս. Գաբրիէանը: Հոգշ. Հայրերու ընկերակցութեամբ:

— Կէսօրէ ետք, Գերշ. Կիւսթառ Վրաշափառով մուտք գործեց Ս. Թաբուքեան Տաւար: Մուսաբին դիմաւորուեցաւ զանազան նամայնքներու ներկայացուցիչներէն: Գերշ. Տ. Կիւրեղ Սրբապետ այս առթիւ ևս կը ներկայացնէր Ս. Թափօրեանց Միաբանութիւնը:

● Բշ. 3 Սեպտ. — Լուսարարականներու Մեծաւոր (Փրօփօթ) Հէմմաթ Ալաթթէ, Ս. Երկրէ

իր մեկնումին առթիւ հրաժեշտի այցելութիւն տուաւ Ամեն. Ս. Գատրիարք Նոր:

● Դշ. 4 Սեպտ. — Եգիպտոսի Նախագահ Անուար Սատարի չափաւ այցելութեան առթիւ, Իսրայէլի Պետութեան Նախագահ Իցնաք Նալոնի կողմէ, Տան Բարմէլ պանդոկի մէջ տրուած ընթրիքին ներկայ գտնուեցաւ Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպոս. Անէմեան:

● Եշ. 6 Սեպտ. — Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպոս. ներկայ եղաւ Նախ. Պեն-Կուրսոն օդակայան, ի շարք այլ հրաւիրեալներու ողջերթ մաղթելու. Եգիպտական շահարկութեան Նախագահ Անուար Սատարի:

● Ուր. 7 Սեպտ. — Կէսօրէ առաջ, Ֆրանչիսկեան ընդհանուր, Ֆրանչիսկեան շաշարկու ընդհանրակցութեամբ, այցելեց Ամեն. Ս. Գատրիարք Նոր: Վանքի դրան՝ զոյգ վարժարաններու աշակերտները դիմաւորեցին Գերապատիւ Նիւր:

— Նոյն օրը, Մարտիրոսյան Ս. Աթոռ Ժամանեց Ս. Ուխտի տրիտաւարք Միաբաններէն Նոգշ. Տ. Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան: Մեկնեցաւ Ջորքշարքի, 26 Սեպտեմբերին:

● Եր. 8 Սեպտ. — Փրօֆիթ կլարթէի բնակարանին մէջ տրուած հրաժեշտի նախաճաշին ներկայ գտնուեցաւ Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպոս.:

● Կիր. 9 Սեպտ. — Կէսօրէ առաջ, Լուսերազաններու Փրօֆիթին իրենց եկեղեցւոյ մէջ մատուցած հրաժեշտի Ս. Գատրիարքի ներկայ գտնուեցաւ Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպոս. Անէմեան:

— Կէսօրէ ետք, Ֆրանչիսկեանց ընդհ. Մեծաւորին ի պատիւ Ֆրանչիսկեաններու վանքին մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Ամեն. Ս. Գատրիարք Նոյրը և Դիւանապետ Գերշ. Տ. Շահէ Արքեպոս.:

— Երեկոյեան, Մոսկովայի և Նամայն Ռուսիոյ Գատրիարք Պրիմէնի անուան տօնին առթիւ, Russian Compound-ի մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցաւ Ամեն. Ս. Գատրիարք Նոյրը, ընկերակցութեամբ Գերշ. Տ. Տ. Շահէ և Կիրեղ Սրբազաններու և Առաք. Թարգման Նոգշ. Տ. Ասպետ Արքեպոս.:

● Եշ. 13 Սեպտ. — Առաւելութեան, Ամեն. Ս. Գատրիարք Նոյրը, ի դուրս Միաբաններէն, բացումը կատարեց Ալեքս. և Մարի Մանուկեան Ժառանգաւորաց Վարժարանի և Ընծայարանի 1979-80 դպրացեան տարեշրջինին:

● Ուր. 14 Սեպտ. — Ս. Ուխտի տրիտաւարք Միաբան Նոգշ. Տ. Վիգէն Վրդ. Այապազեան վերադարձաւ Լուստն, հետեւելու համար Քիցկլ Քոլէճի աստուածաբանական ընթացքի յաւելուածական բաժնին:

● Բշ. 17 Սեպտ. — Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպոս. ներկայ գտնուեցաւ Բեթղեմէի Գաղաքապետարանի Նոր շէնքի բացման հանդիսութեան:

● Ուր. 21 Սեպտ. — Երեկոյեան, Անկիթեան Երեց Էսառը տիվրի մեկնումին առթիւ, Անկիթեան Եգիպտոսարանի մէջ ռարքուած հրաժեշտի թշխանեցանին ներկայ եղան Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպիսկ. և Տիար Գերշ. Նինգըլեան: Գանձին էվրի 1950ական թուականի ներսին բաւանաւորած է Ս. Աթոռոյ ընծայարանէն ներս:

● Բշ. 8 Հոկտ. — Կէսօրէ ետք, Նրէից Սաւրթի (Տաղաւարահարաց) տօնին առթիւ, Երուսաղէմի Գաղաքապետ Վոսմ. Թէտի Բոլլէի կողմէ Դաւթի բերդին մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպոս., Առաք. Թարգման Նոգշ. Տ. Ասպետ Արք. և Նոգշ. Տ. Մեարոյ Արք.:

● Ուր. 12 Հոկտ. — Երեկոյեան, Սպանիոյ աղաքի տօնին առթիւ, Սպանական ընդհ. Նիւպատոսին կողմէ, Նիւպատոսարանի մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցաւ Նոգշ. Տ. Անուշաւան Վրդ. Ջղլանեանը, հետեւեալեւոր Նոգշ. Տ. Ասպետ Արք. Գաղաքապետ և Նոգշ. Տ. Մանուէլ Արք. Երկաթեան:

● Դշ. 24 Հոկտ. — Վնէդուէլական Նոր Դեպտան իր առաջին այցելութիւնը տուաւ Ամեն. Ս. Գատրիարք Նոր:

● Կիր. 28 Հոկտ. — Կէսօրէ ետք, Ասորի-Կաթոլիկներու Նոր եկեղեցւոյ մէջ, 1948ի պատերազմին հետեւանքով իրենց հին եկեղեցւոյ փլուզումէն ետք Ս. Գաղաքի առաջին հոգեւոր պետ՝ Արք. Փէր Եպիսկ. Վանի-Անտիոյ պատմական առթիւ մատուցուած Ս. Գատրիարքի և անոր յաջորդող ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Նոգշ. Տ. Բարեղ Արք. Գալիմուէլեան և Նոգշ. Տ. Նամարձու Արք. Քէշիեան:

● Դշ. 30 Հոկտ. — Երեկոյեան, Թիւրքիոյ երեկոյեան աղաքի տօնին առթիւ, Թրքական Նիւպատոսարանի մէջ, Վոսմ. Նիւպատոսին կողմէ ռարքուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Ամեն. Ս. Գատրիարք Նոյրը և Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպոս. Գաղաքի:

● Դշ. 31 Հոկտ. — Կէսօրէ ետք, Լուսերականներու եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Գաղաքի Արք. Լուսերականներու բաղմանայ հովիւ Վերապատուելի Երեց Տաւա Նիւպատոսի անդիմաւորական ասորիան բարձրացման հանդիսութեան և ապա եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տրուած փառայեղ ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպոս. Գաղաքի: Առաջին անգամ էր որ Գերմանացիի փոխաբէն Արքեպոսի մը պետ կը կարգուէր Սաղմական Լուսերական համայնքին:

Բ Ո Վ, Ա Ն Դ Ս Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԽՄԱՍԳՐԱԿԱՆ

Երես

— Եկեղեցական դասը Ե.

194

Ակնարկ ժառանգաւորաց Վարժարանի պատմութեան Ե.

199

ԿՐՕՆԱԿԱՆ— Ս. Պատարարը բրիտանական
սկզբնական շրջաններուն

ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ 207

Ս. ԳՐԱԿԱՆ

— Տիրամօր Ծնունդը

ԳԷՈՐԳ Ս. ՃԻՆԻՎԻԶԵԱՆ 209

ԲԱՆԱՍՏԵՂԵԱԿԱՆ

— Գեղարդ

ԵՂԻՎԱՐԴ 211

— Autumn garden

Թրգմ. Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ 212

— Քառեակներ

» » 212

— Մօռուվներ

Գ. ՃԱՐՏԱՐ 213

ԳՐԱԿԱՆ

— Անկապ խոհեր

» » 214

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

— Կոմրուկ Թաղի Դպրատունը

Ն. ԱՐԲ. ԾՈՎԱԿԱՆ 215

ՋԵՌԱԳՐԱԿԱՆ

— Հայերէն նորայայտ ձեռագիր

ՓԱՅԼԱԿ ԱՆԹԱՊԵԱՆ 216

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

— Ի կիճն պոռնիկ

Հրատ. Ա. Յ ՄՐՃՈՒՆԻ 222

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

— Արմատու վանք

Ն. ԱՐԲ. ԾՈՎԱԿԱՆ 227

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

— «Համաբրիտանական Սուրբեր»

ԳԷՈՐԳ Ս. ՃԻՆԻՎԻԶԵԱՆ 228

«ՄՐՈՆ», Ի ԼՈՒՍԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Կարենու օտերու տեղադրեան մասին

232

ՅԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

— Դուրեան Յոբելեան — Յոբելիական հանդեսներ

233

Հաղորդագրութիւն — Ամենայն Հայոց Հայրապետի այցը Պատու

234

Ամեն. Տ. Եկիշե Ս. Պատրիարքի այցը Ժընև

235

Ս. ՏԱԿՈՐԻ ՆԵՐՍԷՆ

— Հեռագիր

236

— Շաբաթօրեայ երեկոյներ ժառանգաւորաց Վարժարանի

236

— Եկեղեցականք — Բնականք

237

— Պատմականք

238